

Gaston, hänkki ja släbi

– kiipeilysanasto ja sen käytettävyys

Sirja Seppä
Pro gradu -tutkielma
Turun yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Ranska, käännösviestinnän opintopolku
Toukokuu 2020

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Kieli- ja käännöstieteiden laitos / Humanistinen tiedekunta

SEPPÄ, SIRJA: Gaston, hänkki ja släbi – kiipeily-sanasto ja sen käytettävyys

Tutkielma, 82 s., 26 liites.

Ranska, käännösviestinnän opintopolku

Toukokuu 2020

Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää terminologisen sanastotyön periaatteiden mukaan laaditun kiipeily-sanaston käytettävyttä lajin harrastajien parissa. Tutkimuksen aineisto koostuu kirjallisesta ja suullisesta osiosta. Kirjallinen aineisto eli sanasto on koottu hyödyntäen eri lähteissä esiintyneitä termejä ja synonyymejä. Sanasto laadittiin noudattaen terminologisen sanastotyön periaatteita käsitejärjestelmiseen, termeineen, termietueineen ja määritelmiseen. Suullisen aineiston menetelmä oli käytettävyystutkimuksen menetelmä, jonka tarkoituksena oli selvittää käyttäjiltä, eli kiipeilijöiltä, sanaston käytettävyttä. Kiipeily-sanasto koostuu pitkälti sitaatti- ja erikoislainoista ja siinä esiintyy synonymiaa. Tämän vuoksi haluttiin selvittää mitä synonyymejä käytetään ja suositetaan käytettäväksi sekä sitä, pidetäänkö sanastoa hyödyllisenä ja mistä syystä. Käytettävyystutkimusta varten toteutettiin esikysely, johon vastasi yhteensä kymmenen henkilöä. Tämän jälkeen toteutettiin puolistukturoitu teemahaastattelu, johon osallistui yhteensä kahdeksan esikyselyyn vastanneesta henkilöstä. Lisäksi tehtiin yksi asiantuntija-haastattelu kaikkien määritelmien ja termien tarkistamiseksi.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys kuuluu terminologian ja sosioterminologian alaan. Sosioterminologia on kriittinen suuntaus terminologian tieteenalaa kohtaa. Se kyseenalaistaa terminologiassa kielen yhtenäistämisen eri keinoja, muun muassa standardoinnin, yhden termin ja yhden määritelmän tarpeen sekä monimerkityksisyyden, kuten synonymian rajoittamisen. Kiipeily-sanasto kuuluu erikoiskielen piiriin, mutta sanasto on slangisävyistä, mikä on ristiriidassa hyvän termin kriteerien kanssa.

Käytettävyystutkimuksen perusteella pystyttiin tekemään muutoksia sanastoon muun muassa päätermeihin, määritelmiin ja käsitejärjestelmiin. Lisäksi havaittiin, että tutkimuksen kirjallisessa ja suullisessa aineistossa esiintyi synonymiaa ja polysemiaa. Aineiston perusteella synonyymeja esiintyi ja niitä käytettiin spontaanissa puheessa. Lisäksi esiintyi käsite-eroja ja omakielisen termin sijaan suosittiin vierasperäistä termiä. Sanastoa pidettiin hyödyllisenä muun muassa siksi, että kommunikointi olisi sujuvampaa ja että sanasto voisi standardoida kiipeily-sanastoa. Tutkimuksen aineiston perusteella löydettiin sekä terminologian että sosioterminologian kanssa yhteneviä näkökulmia.

Asiasanat: terminologia, sosioterminologia, sanasto, erikoiskieli, boulderointi, synonymia, polysemia, vierassanat, slangi

Sisällys

1. JOHDANTO	1
2. TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS	4
2.1 TERMINOLOGIA JA SEN KESKEISET KÄSITTEET	5
2.1.1. TARKOITE, KÄSITE JA KÄSITEPIIRRE.....	5
2.1.2. KÄSITESUHTEET JA -JÄRJESTELMÄT.....	6
2.1.3. TERMIT JA MÄÄRITELMÄT.....	8
2.1.4. MÄÄRITELMIEN LAATIMINEN.....	9
2.2 TERMINOLOGIA JA KOULUKUNNAT	13
2.3 YLEISKIELI JA ERIKOISKIELI	15
2.4 MONIMERKITYKSISYYS	18
2.5 VIERASSANAT	19
2.6 SLANGI	21
2.7 SOSIOTERMINOLOGIA	22
2.8 SOSIOTERMINOLOGIAN KRITIIKKI TERMINOLOGIAN TEORIAA KOHTAAN	24
3. KIIPEILY	28
3.1 KIIPEILYLAJIT	29
3.1.1. BOULDEROINTI	29
3.1.2. KÖYSIKIIPEILY.....	29
3.2 KIIPEILYN HISTORIAA JA NYKYPÄIVÄÄ SUOMESSA	30
3.3 KIIPEILY TUTKIMUSKOHTEENA JA AIHEEN RAJAUS	31
4. TYÖN TAVOITTEET, AINEISTO JA MENETELMÄT	33

4.1 TUTKIMUKSEN KIRJALLINEN AINEISTO	34
4.1.1. KÄSITEJÄRJESTELMIEN LAATIMINEN	34
4.1.2. TERMIEN VALITSEMINEN	35
4.1.3. MÄÄRITELMIEN LAATIMINEN.....	36
4.2 KÄYTETTÄVYYSTUTKIMUKSEN MENETELMÄ.....	38
4.2.1. HAASTATTELU.....	38
4.2.2. HAASTATELTAVIEN VALINTA JA KÄYTTÄJÄRYHMÄT	40
4.2.3. HAASTATELUKYSYMYKSET	43
5. ANALYYSI JA TULOKSET.....	45
5.1 ESIKYSSELYN ANALYYSI JA TULOKSET.....	45
5.2 HAASTATTELUN TULOKSET JA ANALYYSI	46
5.2.1. TEEMA 1: KUVIEN NIMEÄMINEN.....	47
5.2.2. TEEMA 2: SANOJEN SELITTÄMINEN	49
5.2.3. TEEMA 3: MÄÄRITELMIEN NIMEÄMINEN	54
5.2.4. TEEMA 4: SYNONYYMIT	56
5.2.5. TEEMA 5: KÄSITEJÄRJESTELMÄT.....	58
5.2.6. SANASTON OPPIMINEN JA HYÖDYLLISYYS	63
5.3. YHTEENVETO ANALYYSISTA JA MUUTOKSISTA SANASTOTYÖHÖN	63
6. POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	68
LÄHTEET.....	76
LIITTEET	83
LIITE 1: KIPEILYN MONIULOTTEINEN KÄSITEJÄRJESTELMÄ, VERSIO 1.....	83
LIITE 2: KALLION TAI SEINÄN MUOTOJEN HIERARKKINEN KÄSITEJÄRJESTELMÄ, VERSIO 1	83
LIITE 3: MUOTOJEN JA OTTEIDEN HIERARKKINEN KÄSITEJÄRJESTELMÄ, VERSIO 1.....	84
LIITE 4: MUOTOJEN, OTTEIDEN, LIIKKEIDEN JA TEKNIIKAN FUNKTIOSUHTEINEN KÄSITEJÄRJESTELMÄ, VERSIO 1	84
LIITE 5: MUOTOJEN, LIIKKEIDEN JA TEKNIIKAN FUNKTIOSUHTEINEN KÄSITEJÄRJESTELMÄ, VERSIO 1	85
LIITE 6: BOULDEROINTISANASTO, VERSIO 1	86
LIITE 7: BOULDEROINTISANASTO KÄSITEJÄRJESTELMINEEN, VERSIO 2.....	91
LIITE 8: RÉSUMÉ.....	99

1. JOHDANTO

Tämä pro gradu tutkielma käsittelee kiipeilyosanaston käytettävyyttä kiipeilyn harrastajien parissa. Idea tälle tutkimukselle syntyi tutkimuksen tekijän oman kiipeilyharrastuksen pohjalta. Tutkimuksen tekijä on ollut vuodesta 2006 enemmän ja välillä vähemmän aktiivisemmin lajin parissa. Kiipeily on liikuntalaji, joka on kasvattanut Suomessa hiljalleen suosiotaan ja tulee koko ajan tunnetummaksi – kiipeily jopa valittiin yhdeksi uudeksi olympialajiksi Tokion 2020 olympialaisiin. Tutkimuksen tekijä on huomannut harrastajamäärien kasvun vaikuttavan myös kiipeilyssä käytettävään sanastoon: esimerkiksi kiipeilyreittiä voi nykyään kuulla kutsuttavan radaksi. Näiden huomioiden pohjalta syntyi mielenkiinto tutkia kiipeilytermistöä.

Tutkimuksen tekijä osallistui Turun yliopiston terminologiakurssille syksyllä 2016 ja laati kurssilla sanastotyön kiipeilystä. Terminologiakurssilla laadittiin terminologisen sanastotyön pohjalta kiipeilyosanasto, joka sisälsi terminologisen työn perusteella laaditut termit määritelmiseen, käsitesuhteineen ja -järjestelmiseen. Alkuperäinen sanasto laadittiin suomi-ranska-sanastona. Lähteinä hyödynnettiin niin suomen-, ranskan- kuin englanninkielisiä sanastoja verkossa sekä suomen- ja englanninkielistä kirjallisuutta. Etsiessään vastaavia sanastoja tutkimuksen tekijä havaitsi, että yhtenäistä, kattavaa terminologisen sanastotyön pohjalta laadittua sanastoa ei suomenkielisestä kiipeilytermistöstä ole olemassa. Lisäksi jo olemassa olevista sanastoista havaittiin, että esimerkiksi termien kirjoitusasuissa esiintyi jonkin verran eroja sekä synonymiaa esiintyi melko paljon. Havainto siitä, että kattavaa suomalaista kiipeilyosanastoa ei ole ja olemassa olevissa sanastoissa esiintyy eroavaisuuksia, synnytti idean kiipeilyosanaston käyttäjälähtöisyydestä. Haluttiin selvittää, mitä mieltä itse käyttäjä on sanastosta, sillä sen tarkoituksenahan on palvella käyttäjänsä.

Tutkimuksen metodiksi valittiin siten käytettävyytestaus, jonka avulla haluttiin selvittää kiipeilyosanaston käytettävyyttä lajin harrastajien parissa. Tutkimuksessa haluttiin selvittää, mitä termejä käyttäjä käyttää ja mitä synonyymeistä suosittelisi käyttöön otettavaksi. Samalla tavoitteena oli selvittää terminologisen sanastotyön toimivuutta muun muassa käsitejärjestelmien ja määritelmien osalta. Haluttiin myös selvittää, mistä kiipeilyosanastoa opitaan ja pidetäänkö kattavaa sanastoa tarpeellisena. Käytettävyytestaus koostui käyttäjäryhmien jaottelusta esikyselyn perusteella sekä puolistrukturoiduista

teemahaastatteluista, jotka toteutettiin yhteensä kahdeksalla käyttäjällä. Lisäksi tehtiin yksi asiantuntijahaastattelu, jossa selvitettiin kaikkien sanaston termien ja määritelmien toimivuus.

Tämän työn teoreettiseksi viitekehukseksi muodostui siten toisaalta terminologia, joka keskittyy erikoisalan sanaston tutkimiseen, sekä toisaalta sosioterminologia, joka on terminologian kriittinen suuntaus. Siinä missä perinteinen terminologia ei hyväksy synonyymien käyttöä ja pyrkii yhtenäistämään sanastoa, sosioterminologia on kiinnostunut sanaston käytöstä suullisessa ja kirjallisessa kontekstissa kielenkäyttäjien välillä, ennen kuin termistöä pyritään standardoimaan (ks. Cabré 1998, 37–39; Gaudin 1993a, 15–16; Gaudin 1993b, 295–297).

Erikoiskieliä, terminologista sanastotyötä sekä sosioterminologiaa koskevia tutkimuksia on esimerkiksi Turun yliopistossa Teija Pihkalan vuonna 1999 tekemä pro gradu -tutkielma *Wüsterista sosioterminologeihin*, joka käsitteli luonnonläheistä metsänhoidon terminologiaa. Tuula Kinnunen laati vuonna 2001 pro gradu -tutkielman aiheenaan *EU:n maataloustukia sosioterminologian silmin*. Tutkielma keskittyi EU-tukien käsitteitä kuvaaviin synonyymeihin. Näiden lisäksi Anni Autio teki vuonna 2010 pro gradu -tutkielmaansa muodostelmaluistelusta laatien kolmikielisen englanti-suomi-ranska -sanaston. Lisäksi tätä pro gradua tehtäessä Tampereen yliopistossa Riikka Suursalmi-Seppälä laati pro gradu -tutkielman *Kiipeilyn erikoiskieli. Tarkastelussa suomen- ja saksankieliset kiipeilytermit sekä kiipeilykäsitteiden määritelmät* (2018). Tutkielmassa laadittiin suomi-saksa-kiipeilysanasto kiipeilyn aloittelijoille, maallikoille sekä kääntäjille. Tämä tutkimus eroaa esimerkiksi Aution ja Suursalmi-Seppälän pro gradu -tutkielmista siten, että kyseessä tulee olemaan täysin yksikielinen sanasto, joka pohjautuu lajin harrastajille teetettyyn käytettävyydestiin. Kyseinen tutkimus on omiaan täydentämään melko vähän tutkittua sosioterminologian alaa ainakin Suomessa.

Tämä tutkimus etenee siten, että ensimmäisenä, luvussa 2 esitellään muun tutkimuksen viitekehys, eli terminologia ja sen keskeiset käsitteet, lyhyt terminologian koulukuntien esittely sekä esitellään yleis- ja erikoiskielen eroja luvussa ja monimerkityksisyyttä, muassa synonymiaa, ja siihen paneudutaan luvussa 2.4. Vierassanoihin keskitytään luvussa 2.5 ja slangiin luvussa 2.6. Suomenkielinen kiipeilysanasto koostuu pitkältä vieraslainoista, eli sitaatti-, erikois- ja yleislainasanoista. Kiipeilysanasto on omaleimaista ja lajia tuntemattoman on vaikea tai jopa mahdoton ymmärtää sanastoa. Kyse on siis slangista;

tietyssä harrastepiirissä muodostunut oma ”kielensä” kommunikoida kyseisen piirin sisällä. Luvussa 2.7 esitellään puolestaan sosioterminologia ja luvussa 2.8 sosioterminologian kritiikki terminologiaa kohtaa.

Kiipeilyä on monenlaista: se voidaan jakaa useampaan eri kiipeilyn muotoon, alalajiin, ja sanasto vaihtelee osittain kunkin alalajin mukaan. Kiipeilysanasto on siis osittain erilaista kiipeilyn eri alalajien harrastajien parissa eikä kaikki kiipeilysanasto ole todennäköisesti kaikille kiipeilyä harrastaville edes tuttua – riippuen, mitä alalajia harrastaa. Luvussa 3 esitellään kiipeilyn eri lajeja, käsitellään hieman kiipeilyn historiaa ja nykypäivää sekä määritellään aiheen rajaus.

Luvussa 4 esitellään tarkemmin tämän työn tavoitteet, tässä työssä käytetyt menetelmät, kirjallinen ja suullinen aineisto sekä kerrotaan tutkimuksen menetelmästä ja perustellaan sen valinta. Luvussa 5 taas paneudutaan valitun menetelmän avulla saadun suullisen aineiston analysointiin ja esitellään työn kannalta merkittävimmät tulokset.

Luvussa 6 paneudutaan tutkimuksen tuloksiin ja peilataan niitä tämän työn teoreettisessa viitekehyksessä esiin tuotuihin asioihin ja pohditaan muun muassa jatkotutkimusideoita.

2. TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on laatia käyttäjälähtöinen kiipeilyosanasto. Sanasto laaditaan termityöskentelyn periaatteiden pohjalta termeineen, määritelmineen ja käsittekaavioineen. Näin ollen tämän tutkimuksen teoreettinen viitekehys käsittää terminologian sanastotyön näkökulmasta. Työn tarkoituksena on lisäksi huomioida käyttäjän näkökulma, jotta sanasto todella palvelisi käyttäjäänsä, eikä olisi pelkästään niin sanotusti ylhäältä alas suunnattua. Sen vuoksi tämän tutkimuksen teoreettinen viitekehys käsittää myös sosioterminologian käyttäjän näkökulmasta. Lisäksi laaditaan ja toteutetaan käytettävyystudkimus, jonka tarkoituksena on selvittää kiipeilyosanaston käytettävyyttä lajin harrastajien parissa.

Terminologia tieteenalana on lähtökohtaisesti käytännöllinen ala ja ajatuksena ikivanha, mutta se on kehittynyt moderniksi tieteenalaksi vasta viime vuosikymmeninä. Terminologia syntyi tarpeista: yhteiskunnan talouteen, politiikkaan ja kulttuuriin aiheuttamista muutoksista. Näiden tarpeiden pohjalta syntyi 1930-luvulla terminologian koulukuntia Itävaltaan, Tšekkoslovakiaan ja Neuvostoliittoon. (Cabré 1998, 21–26, 37.)

Vaikka terminologia on ottanut lähtökohdaksi käytännöllisyyden, se ei kuitenkaan ole täysin vastannut yhteiskunnan vaatimiin tarpeisiin. Osittain näistä lähtökohdista kehittyi 1970-luvulla Kanadassa alkunsa saanut koulukunta, joka toi uusia näkökulmia terminologiaan kyseenalaistaen aikaisempia oppeja. Näin syntyi sosioterminologian tieteenala vaihtoehdoksi terminologialle. (ks. Cabré 1998, 37–39; Rondeau 1981, 42–45.)

Tässä luvussa tarkastellaan tarkemmin terminologian ja sosioterminologian näkökulmia, jotka ovat tämän työn teoreettinen viitekehys, ja määrittellään työn keskeiset käsitteet. Tässä luvussa käsitellään lisäksi tarkemmin terminologian keskeiset käsitteet sekä terminologian tutkimuksen historiaa ja koulukuntia. Tämän lisäksi tarkastellaan sosioterminologian näkemyksiä aiheesta.

Johdannossa kerrottiin kiipeilyosanaston omaleimaisuudesta. Lajia tuntemattoman voi olla vaikea tai lähes mahdoton ymmärtää sanastoa. Kiipeilyosanasto voidaankin luokitella erikoiskieleksi. Kiipeily on melko nuori laji Suomessa. Tämä osaltaan voi vaikuttaa siihen, että kiipeilyosanasto koostuu pitkälti lainasanoista. Tässä luvussa käsitelläänkin yleis- ja erikoiskielen eroja, vierassanoja sekä slangia. Tässä tutkielmassa käytetään nimitystä

terminologia, kun viitataan yleisesti tieteenalaan. Kun viitataan tiettyyn joukkoon termejä, käytetään nimitystä *termistö* tai *sanasto*.

Seuraavaksi tarkastellaan terminologian keskeisiä käsitteitä.

2.1 Terminologia ja sen keskeiset käsitteet

Terminologian tarkoituksena on järjestää, analysoida ja standardoida tietyn erikoisalan sanastoa. Se on oppi käsitteistä ja käsitteitä kuvaavista termeistä. Terminologian teorian tutkimus keskittyy *tarkoitteisiin, käsitteisiin* ja niiden välisiin *suhteisiin, käsitejärjestelmiin, määritelmiin* ja niiden laatimiseen sekä *termeihin* ja niiden valintaperusteisiin. (Dupuc 1992, 3; Suonuuti 2006, 11; TSK 1989, 22.) Nämä kaikki kuuluvat oleellisena osana sanastotyön laatimiseen. Seuraavaksi määritellään tarkemmin nämä terminologian keskeiset käsitteet.

2.1.1. Tarkoite, käsite ja käsitepiirre

Tarkoitteella viitataan todellisuuden ilmiöihin: ne voivat olla konkreettisia, kuten esineet tai asiat (esim. kiipeilykenkä) tai abstrakteja, kuten aatteet tai ajatukset (esim. korkean paikan kammo). (Dupuc 1992, 16, 26–27; Suonuuti 2006, 11.)

Ajatellessamme tiettyä tarkoitetta, kuten kiipeilykenkää, valikoimme joukon ominaisuuksia, jotka mielestämme kuvaavat kyseistä tarkoitetta parhaiten. Yhdessä nämä ominaisuudet muodostavat mielessämme kyseisestä tarkoitteesta mielikuvan, eli *käsitteen*. (Cabré 1992, 84; Suonuuti 2006, 11.)

Tietyn käsitteen ominaisuuksista, tiedonosista, käytetään terminologiassa ilmaisua *käsitepiirre*, joka voidaan jakaa *yksilö- ja yleiskäsitteeksi* sen mukaan, onko kyse jostakin tietystä tarkoitteesta (esim. Mount Everest) vai joukosta tarkoitteita, jotka muistuttavat toisiaan (esim. vuoristo) (Suonuuti 2006, 11).

Käsitepiirteet ja tarkoitteiden ominaisuudet linkittyvät toisiinsa: yhteen käsitteeseen liittyvät lukuisia eri piirteitä, jotka vastaavat sitä koskevien tarkoitteiden ominaisuuksia. Kuitenkin monet näistä piirteistä ovat niin yleisiä, ettei käsitettä voida niiden perusteella tunnistaa, eikä eri käsitteitä erottaa toisistaan (esim. kiipeilykenkä ja vuoristo ovat kumpikin konkreettisia, tai ne voivat olla ruskeita). Sellaiset piirteet, jotka joko yksinään tai yhdessä muiden piirteiden kanssa määrittävät käsitteen sekä erottavat sen muista käsitteistä,

kutsutaan *erottaviksi piirteiksi*. Näitä erottavia piirteitä käytetään yksinomaan termien määritelmässä. (Suonuuti 2006, 12.) Tästä kerrotaan tarkemmin luvussa 2.1.3.

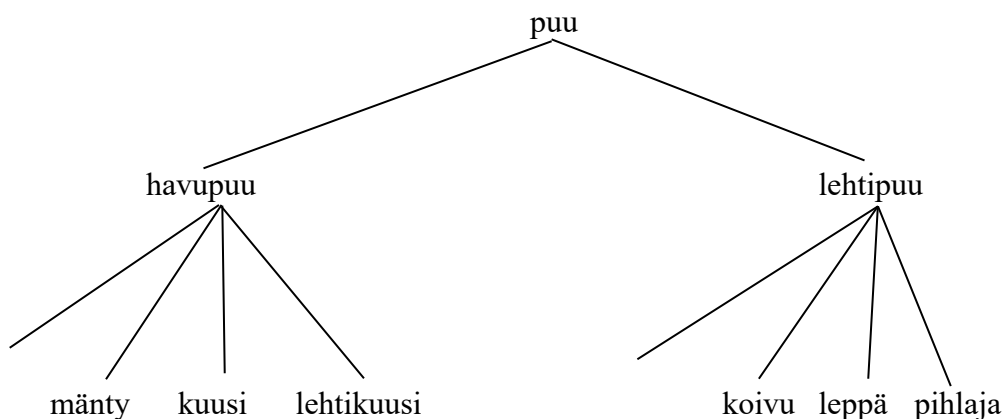
2.1.2. Käsitesuhteet ja -järjestelmät

Käsitteet eivät suinkaan ole irrallisia, vaan ne liittyvät aina eri tavoin toisiin käsitteisiin muodostaen *käsitejärjestelmiä*. Jotta sanastotyössä voidaan laatia kunnollisia määritelmiä eri termeille, käsitteiden väliset suhteet tulee analysoida ja käsitteet tulee järjestää. Käsitejärjestelmän tarkoituksena on auttaa lukijaa jäsentämään ja hahmottamaan termistöä ja löytämään tietyn termin nopeammin (Cotsowes, 1990, 2; Dupuc 1992, 28; Suonuuti 2006, 13.)

Sanastotyössä käsitejärjestelmät luokitellaan *käsitteiden välisten suhteiden* mukaan ja näitä suhteita on kolmenlaisia: hierakkinen suhde, koostumussuhde ja funktiosuhde. Seuraavaksi tarkastellaan näitä kolmea suhdetta.

- Hierarkkinen suhde

Kun kahdella käsitteellä on yhteiset käsitepiirteet, mutta toisella käsitteellä (alakäsitteellä) on vähintään yksi erottava lisäpiirre, kyseessä on hierarkkinen suhde. Hierarkkisessa suhteessa erotetaan toisistaan yläkäsite (esim. puu) ja alakäsite (esim. havupuu, lehtipuu) ja nämä kuvataan hierarkkisessa käsitejärjestelmässä *puudiagrammina* siten, että yläkäsitteet jakautuvat alakäsitteisiin, jotka voivat jakautua edelleen alakäsitteisiin jne. (Suonuuti 2006, 13.)

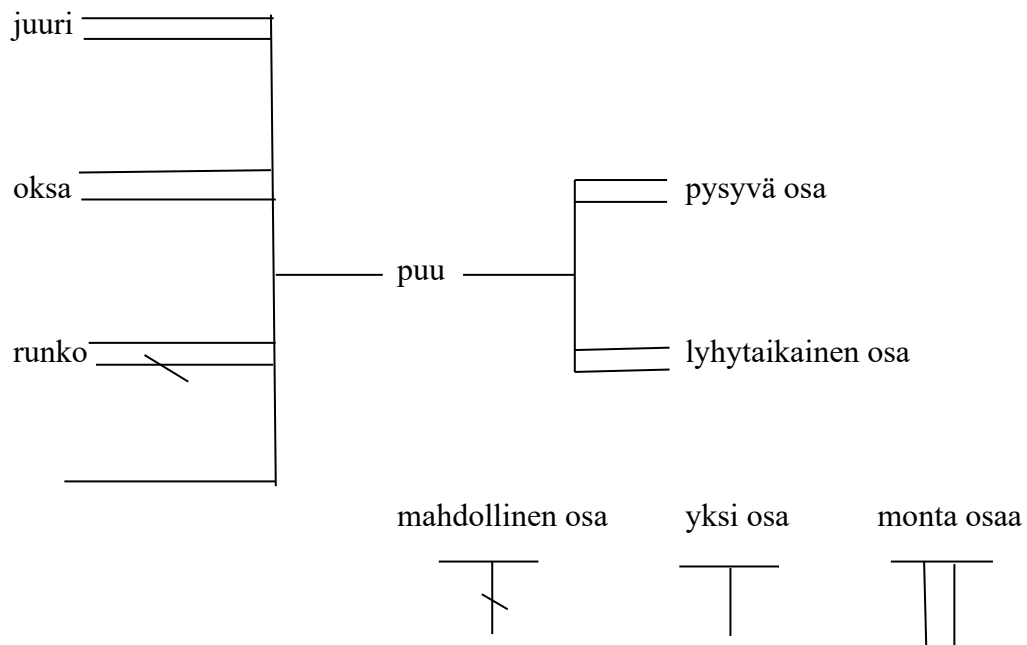


Kuva 1. Puun hierarkkinen käsitejärjestelmä puudiagrammina kuvattuna (Suonuuti 2006, 14).

Yläkäsitteen jakaminen alakäsitteisiin voi perustua useampaan eri tapaan. Jakoperusteina puiden kohdalla voidaan käyttää esimerkiksi kasvuoloja (varjopuu, valopuu) tai anatomiaa (havupuu tai lehtipuu). Jos käytetään useampaa kuin yhtä eri tapaa, kannattaa käsitteet koota yhdeksi *moniulotteiseksi kaavioksi*. Ulottuvuuksia voidaan kuvata lihavoiduilla viivoilla, jonka yhteyteen voidaan lisätä jakoperuste.

- Koostumussuhde

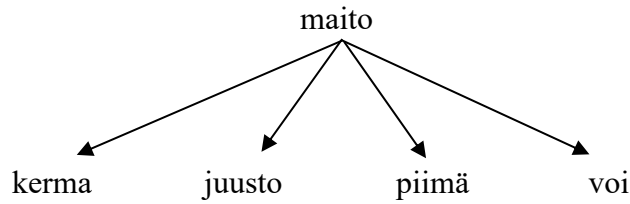
Kun yläkäsite pohjautuu kokonaisuuteen ja alakäsite kyseisen kokonaisuuden osaan, on kyse koostumussuhteisesta käsitejärjestelmästä (esim. puu ja puun osat, eli runko, juuret jne.). Koostumussuhteinen käsitejärjestelmä kuvataan kampadiagrammina ja ne voivat olla monitasoisia tai moniulotteisia. (Suonuuti 2006, 16.)



Kuva 2. Puun koostumussuhteinen käsitejärjestelmä kampadiagrammina kuvattuna (Suonuuti 2006, 16–17).

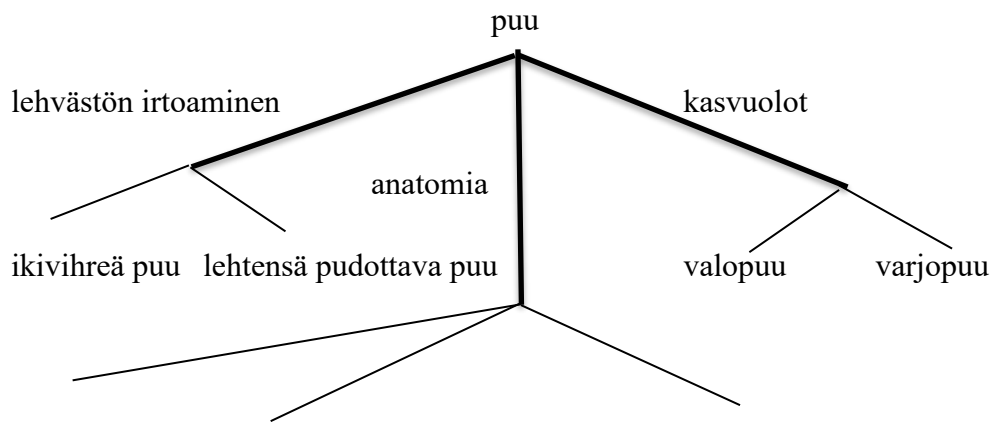
- Funktiosuhde

Funktiosuhteet ovat epähierarkkisia suhteita ja niitä voivat kuvata esimerkiksi syy ja seuraus (esim. kevät ja lehtien puhkeaminen), tapahtuma ja tekijä (esim. pesiminen ja lintu), esine ja paikka (esim. linnunpesä ja puu), työkalu ja tarkoitus (esim. paperikone ja paperinvalmistus) jne. Funktiosuhteita kuvaavassa käsitejärjestelmässä suhteet kuvataan nuolidiagrammeina. (Suonuuti 2006, 17–18.)



Kuva 3. Funktiosuhteinen käsitejärjestelmä nuolidiagrammina kuvattuna (alkuperä ja materiaali) (TSK 1988, 32).

Kuitenkin usein käytännössä käsitejärjestelmistä muodostuu näiden kolmen eri suhteen yhdistelmiä, joista käytetään nimitystä *sekakoosteinen järjestelmä*. Usein käsitteet eivät liity toisiinsa vain yhdellä tavalla. Tämän vuoksi käsitteitä kuvaavat käsitejärjestelmät ovat näiden kolmen eri järjestelmätyypin yhdistelmiä (Suonuuti 2006, 13, 18). Käsitejärjestelmät voidaan kuvata joko yhtenäisenä tai useina erillisinä käsitekaavioina. Kun käsitesuhteet on koottu yhdeksi kaavioksi, kyseessä on *moniulotteinen* käsitejärjestelmä, jossa ulottuvuuksia kuvataan lihavoiduilla viivoilla ja tarvittaessa merkitään jakoperuste. Esimerkiksi jakoperusteena voi olla kasvuolo (varjopuu, valopuu) tai anatomia (havupuu tai lehtipuu). (Suonuuti 2006,14–15.)



Kuva 4. Puun moniulotteinen hierarkkinen käsitejärjestelmä puudiagrammina (mukaelma, ks. Suonuuti 2006, 15).

2.1.3. Termit ja määritelmät

Kuten aikaisemmin todettiin: käsitteet ovat pelkästään abstrakteja mielikuvia ja terminologian tehtävänä on muun muassa järjestää tietoa. Tämä tapahtuu *määritelmien* ja *termien* avulla. *Määritelmällä* tarkoitetaan käsitteiden sanallisia kuvauksia, ja *termeillä*

puolestaan tarkoitetaan kyseisiin käsitteisiin viittavia nimityksiä (Cotsowes 1990, 3; Rondeau 1981, 21; Suonuuti 2006, 11).

Termi voi olla yksittäinen sana, sanaliitto, yhdyssana tai lyhenne. Termi voi olla yksikkö- tai monikkomuotoinen substantiivi, verbi, adjektiivi tai adverbi. (Suonuuti 2006, 32.) Lerat'n (1995, 49) mukaan termin pituudella ei siten ole merkitystä. Olennaista on sanojen suhde toisiinsa ja tarkka määritelmä, joka kuvaa termin luonnetta ja erottaa sen muista käsitteistä (TSK 1988, 41).

Termillä viitataan myös *oppi- tai ammattisanaan*, tai jonkin *erikoisalan* vakiintuneeseen ilmaukseen. Jotta voidaan puhua termistä, sen tulee Haaralan (1981, 12) mukaan täyttää ainakin seuraavat kaksi kriteeriä:

- käyttö on vakiintunutta kyseisen alan kielenkäytössä
- kuuluu erikoisalan kieleen

Haarala (1981, 37) mainitsee, että hyvä termi on lyhyt ja sitä voidaan lyhentää ilman suurempaa haittavaikutusta. Eräs näistä keinoista on ellipsi, eli jonkin osan poisjätö yhdyssanasta tai sanaliitosta (kuten polkupyörästä tulee pyörä). Aina ellipsin käyttö ei hyödytä: esimerkiksi autonrenkas muutettuna renkaaksi on liian monimerkityksinen.

Muita hyvän termin kriteerejä Haaralan (1981, 37–38) mukaan ovat se, että se erottuu riittävästi muista ja että termi on kieliopillisesti virheetön. Tällä Haarala viittaa siihen, että termi noudattaisi yleiskielisiä, vakiintuneita sananmuodostusmalleja. Hyvän termin kriteerinä Haarala (*idem*) pitää myös oikeinkirjoituksen, taivutuksen ja ääntämisen helpoutta. Erityisesti vierassanojen yhteydessä esiintyy ääntämis- ja kirjoitusongelmia.

2.1.4. Määritelmien laatiminen

Määritelmän laatimisessa tulee Haaralan (1981, 43) mukaan huomioida ensisijaisesti paikkansapitävyys. Hänen mukaansa kirjoitettu määritelmä koostuu määriteltävästä osasta ja määrittelevästä osasta. Näiden välillä voidaan ajatella olevan yhtäläisyysmerkki: toinen osa vastaa toista osaa ja toisin päin.

Käsitteen määrittelemisessä voidaan hyödyntää sekä *käsitteen sisältöä* että *alaa*. *Käsitteen sisällöllä* viitataan yhteen käsitteeseen kuuluvien kaikkien käsitteipiirteiden joukkoon (esim. puun sisältöön kuuluvat piirteet ovat mm. pitkäikäinen ja oksainen) ja *käsitteen*

alalla viitataan puolestaan käsitteen kattamien tarkoitteiden joukkoon (esim. puun alaa ovat männyt, kuuset, koivut jne. mutta ei sukupuu). (ks. Cotsowes 1990, 5–6; Suonuuti 2001, 12–13.)

Määritelmä rajaa käsitteen: se antaa tietoa käsitteen *sisällöstä* tai sen *alasta* ja sen *suh-teista* muihin käsitteisiin. Tämä tapahtuu siten, että määritelmä laaditaan kahdella eri ta-valla: *sisältömääritelmänä* tai *joukkomääritelmänä*. Sisältömääritelmä tarkoittaa käsite-piirteiden kuvausta: se siis kuvaa käsitteen oleelliset ja muista erottavat piirteet. Joukko-määritelmällä puolestaan viitataan sellaiseen määritelmään, joka luettelee kaikki kyseisen käsitteen alaan kuuluvat tarkoitteet tai niiden hierarkkiset alakäsitteet. (Haarala 1981, 45; Suonuuti, 2006, 19–20.)

Eri käsitteisiin kuuluu laaja joukko eri käsitepiirteitä, joita kaikkia ei ole tarkoituksenmu-kaista luetella määritelmässä. Sisältömääritelmä kuvaa yksinkertaisuudessaan käsitteen sisällön, siten, että se pohjautuu aina lähimpään hierarkkiseen yläkäsitteeseen, johon myös sisältyvät alakäsitteen oleellisimmat ja erottavat piirteet (esim. talvirengas: talvi-käyttöön tarkoitettu autonrengas tai talvirengas: talvikäyttöön tarkoitettu auton pyörän kuminen ilmarengas). Sisältömääritelmä sijoittaa käsitteen oikealle paikalleen muiden sa-mankaltaisten käsitteiden joukkoon (esim. puut kasveihin). Tämän lisäksi määritelmään sisällytetään ne käsitepiirteet, jotka erottavat käsitteen muista lähikäsitteistä (esim. valo-puu: puu, joka tarvitsee aurinkoisen kasvupaikan; varjopuu: puu, joka tarvitsee varjoisan kasvupaikan). (Haarala 1981, 45; Suonuuti 2006, 20; TSK 1988, 42.)

Edellä esiteltiin sisältömääritelmä, joka on yleisin tapa määritellä termi. Toinen määritel-mätyyppi on joukkomääritelmä. Se kuvailee käsitteen alan ilmoittamalla kaikki kyseiseen käsitteeseen kuuluvat tarkoitteet tai vaihtoehtoisesti lähimmät alakäsitteet hierarkkisessa tai koostumussuhteessa kuvattuna. Erityisesti joukkomääritelmän käyttäminen vaatii, että luetellut käsitteet ovat itsestään selviä tai että ne on määritelty toisessa käsitejärjestel-mässä (esim. maaliikenne: tieliikenne tai raideliikenne). (Suonuuti 2006, 20-21; TSK 1988, 44.)

Määritelmien laatu määrittää koko terminologisen sanastotyön laadun. Määritelmät ja kä-sitejärjestelmät liittyvät toisiinsa ja siksi on oleellista selvittää samaan käsitejärjestelmään kuuluvat lähikäsitteet ja niiden väliset suhteet ennen määritelmien laatimista. (Suonuuti 2006, 19.) Haarala (1981, 43) puolestaan toteaa, että ei voida tarkkaan määrittää, missä vaiheessa määritelmä olisi laadittava. Haaralan mukaan määritelmä voi olla jo olemassa

ennen termiä. Tällaisesta tapauksesta on usein kyse myös kääntämisessä: käsitteet ja myös termit ovat olemassa kielillä X, mutta eivät kielillä Y.

Toisinaan tilanne voi olla myös sellainen, että termi muodostuu ennen määritelmää ja voi esiintyä Haaran (1981, 43) mukaan pitkänkin aikaa tietyllä erikoisalalla ennen kuin määritelmä muodostetaan. Syynä tähän voi olla se, että käsitteen sisältö voi olla huonosti hahmotettu, koska sen tarkoitteesta ei ole tarpeeksi tietoa. Tällaisessa tilanteessa voi esiintyä kilpailevia määritelmiä, mikä liittyy alan sisäiseen polysemiaan.

Määritelmät myös luovat normit käsitteen käytölle ja linkittävät yhteen käsitteen ja sen nimityksen, eli termin. Terminologinen määritelmä laaditaan täsmällisten sääntöjen mukaan. Määritelmän tulee esimerkiksi olla mahdollisimman lyhyt, mutta siinä tulee silti olla kaikki tarpeellinen tieto. Käyttäjän tarpeet on siten otettava huomioon määritelmiä laadittaessa. Esimerkiksi eri kohderyhmille voi olla tarpeellista laatia samasta käsitteestä erilaiset määritelmät. Tässä voidaan menetellä niin, että kyseisen käsitteen piirrejoukosta valitaan eri piirteet eri kohderyhmille, kuten maallikoille tai asiantuntijoille. (Cotsowes 1990, 5; Haarala 1981, 43; Rondeau 1981, 21; Suonuuti 2006, 19.)

Käsiteanalyysin tulee Suonuutin (2006, 19) mukaan muodostaa terminologisen työn perustan. Tällä tarkoitetaan siis käsitteiden sisällön, alan ja suhteiden selvittämistä, jotka kuvataan käsitejärjestelmässä.

Aiemmin esiteltiin kolmenlaisia käsitteiden välisiä suhteita (hierarkkinen suhde, koostumusuhde ja funktiosuhde) sekä miten ne kuvataan eri käsitejärjestelmissä (esimerkiksi hierarkkinen suhde kuvataan puudiagrammina tai funktiosuhteinen suhde kuvataan nuolidiagrammina, ks. luku 2.1.2).

Kuten aiemmin todettiin, määritelmät ja käsitejärjestelmät liittyvät toisiinsa ja siksi ennen määritelmien laatimista tulee selvittää, miten eri käsitteet sijoittuvat käsitejärjestelmiinsä. Esimerkiksi hierarkkisessa käsitejärjestelmässä sisältömääritelmät pohjautuvat aina lähimpään yläkäsitteeseen. Tämän lisäksi määritelmään otetaan mukaan erottavat käsitepiirteet, niin että ylä-, ala-, ja vieruskäsitteiden väliset suhteet ovat näkyvillä (esim. puu: pitkäikäinen, korkea kasvi, joka kehittää jäykän pystysuoran rungon ja oksia). Sen sijaan koostumusuhteisessa käsitejärjestelmässä ylä- ja alakäsitteen välinen suhde tuodaan esille vain toisen määritelmässä, ei siis molemmissa (esim. saksenterä: veitsimäinen terä, joka toisessa päässä silmukkamainen kädensija). Funktiosuhteisessa käsitejärjestelmässä

sisältömääritelmä kuvataan usein yläkäsitettä kuvaavalla termillä, jota seuraavat ne käsittepiirteet, jotka osoittavat funktiosuhteen (Esim. hirsitalo: puutalo, jonka seinät on tehty hirsistä → hirsi: jykevähkö pyöreä tai kahdelta sivulta tasaiseksi veistetty rakennuspuutavara). (Suonuuti 2006, 21–23.)

Edellä kuvatulla tavalla menetellään siksi, että määritelmien kuvaus olisi mahdollisimman yksiselitteistä ja siten selkeää, hyvää viestintää. Muita määritelmän kriteerejä ovat, että se on mahdollisimman lyhyt ja täsmällinen, mielellään yhden lauseen mittainen. Sen tulee sisältää riittävästi tietoa, mutta vain sen verran, että käsite pystytään sijoittamaan käsitejärjestelmässä oikeaan paikkaan. Muu tarpeellinen tieto voidaan kirjoittaa huomautukseen. Tällöin teksti on lukijaystävällistä. Samalla voidaan ottaa huomioon eri käyttäjäryhmät (esim. asiantuntija tai maallikko). Liian laajasta määritelmästä puuttuu itseasiassa tietoa, jotta käsite voidaan rajata riittävän suppeaksi vastaamaan tarkoitettua (esim. puu: pitkäikäinen korkea kasvi). Liian suppea määritelmä voi puolestaan sisältää piirteitä, jotka eivät varsinaisesti kuulu käsitteeseen. Tällöin käsitteeseen kuuluvat tarkoitteet jäävät usein käsitteen alan ulkopuolelle. Syynä voi olla se, että valitaan väärä yläkäsite tai että kyseessä on monen alan yhteinen käsite (esim. hedelmällisyys: puun kyky tuottaa jälkeläisiä). (Blanchon 1997, 171; Cotsowes 1990, 4–5; Suonuuti 2006, 21–28.)

Hyvä määritelmä on täsmällinen. Se ei saa olla liian laaja eikä liian suppea. Hyvässä määritelmässä käytetään vain kohderyhmälle tuttuja termejä tai muualla sanastossa määriteltyjä termejä. Määritelmässä ei tulisi myöskään esiintyä negaation kautta laadittua kuvausta: määritelmän tulisi kuvata sitä, millainen käsite on, ennemmin kuin millainen se ei ole. Määritelmää ei tulisi myöskään määritellä oman terminsä kautta (esim. ikivihreä puu: puu, joka on ikivihreä) tai siten, että vähintään kaksi määritelmää viittaa toisiinsa (esim. ikivihreä puu: puu, joka ei talvikautena menetä lehtiään tai lehtensä pudottava puu: puu, joka ei ole ikivihreä). Termistöön, termitietueen yhteyteen voidaan sijoittaa kuva täydentämään määritelmää, mutta yksinään kuva ei ilman määritelmää riitä. (Blanchon, 1997, 169; Cotsowes 1990, 5, 7; Suonuuti 2006, 23–31).

Rondeau (1981, 20–21) toteaaakin, että terminologiassa yhdellä termillä on olemassa vain yksi määritelmä ja se lähtee liikkeelle tarkoitteen määrittelemisestä; siitä, kuinka tarkoitetta voidaan kuvata. Rondeaun edustama ajatustapa painottaa käsitettä määritelmän sijaan eli terminologian metodologista näkökulmaa.

2.2 Terminologia ja koulukunnat

Terminologialla tarkoitetaan termien kokonaisuutta tietyllä erikoisalalla. Terminologia on käytännöllinen tieteenala, sillä se syntyi tarpeesta ratkaista viestintään ja ilmaisuun liittyviä ongelmia ja ryhmitellä sekä jäsenellä erikoisalojen termistöä (Dupuc 1992, 2).

Modernin terminologian perusteet alkoivat muotoutua vasta 1930-luvulla ja moderniksi tieteenalaksi se on kehittynyt vasta viime vuosikymmeninä. Kun tiede 1800-luvulla alkoi kansainvälistyä, syntyi tarve tietotaidon kululle ja yhtenäistämiseksi muun muassa tekniikan ja teollisuuden aloilla. (Cabré 1998, 21–26; Rey 1995, 20.)

Tieteen kansainvälistyminen toimi lähtökohtana Wienin koulukunnan synnylle, jonka perustajana toimi Eugen Wüster. Modernin terminologian perustajaisäksi tituleerattu Wüster tutki 1920–1930 -luvulla syitä, jotka oikeuttavat järjestelmällisten metodien vakiinnuttamista terminologiassa ja kehitti termityöskentelyn periaatteet. Wüster näki terminologian olevan keino poistaa monimerkityksisiä ilmaisuja tekniikan ja tieteen alalla. Koulukunnan mukaan käsitejärjestelmä on termityöskentelyn perusta, mutta olennaista on myös määritelmä: termille on olemassa vain yksi määritelmä. Samalla tämä rajaa termin käyttöä, sillä yhdelle määritelmälle on olemassa vain yksi termi. Kyseinen koulukunta hylkääkin synonyymit ja painottaa termien ja käsitteiden standardointia. (Cabré 1998, 22, 27, 37–38; Boulanger 1995, 195–196; Gaudin 1993a, 23; Rondeau 1981, 8, 40–41; TSK 1988, 23.)

Wienin koulukunnan lisäksi myös Neuvostoliitossa syntynyt koulukunta painotti terminologiassa standardointia (Guespin 1991, 69). Tunnetuimpia Moskovan koulukunnan perustajia olivat D.S. Lotte ja S.A. Čaplygin. Kyseisen koulukunnan näkemyksiä terminologiasta ovat muun muassa se, että kyseessä on sovellettu tieteenala, joka etsii ratkaisuja käytännön ongelmiin, kuten käsitteiden nimeämiseen tieteen ja tekniikan aloilla. Käytännön ongelmina pidettiin muun muassa termien lyhenteitä, termin spesifisyyttä (yleiskieli vs. erikoiskieli), terminologian määritelmää ja sen asemaa muiden tieteenalojen joukossa sekä Neuvostoliiton kielten terminologiasta standardointia. (Rondeau 1981, 41; TSK 1988, 22).

Vaikkakin Moskovan koulukunnan näkemykset mukailevat Wienin koulukunnan oppeja käsitteen ja termin nimeämisen suhteen, Moskovan koulukunta ei tee yhtä selvää jakoa käsitteen ja termin välille. Siinä missä Wienin koulukunnan näkemysten mukaan

määritelmä tulee ennen termiä, Moskovon koulukunnan näkemys oli taas päinvastainen: käsitejärjestelmä laadittiin tietyn alan lingvististen näkemysten mukaisesti, missä määritelmät laadittiin ennen termin muodostamista. (Rondeau 1981, 41–42; ks. TSK 1988, 23.)

1930-luvulla sai alkunsa Tšekkoslovakiassa kolmas koulukunta ja sen edustajia olivat muun muassa Drozd, Havranek ja Horečky. Prahan koulukunnan periaatteet perustuvat lähes yksinomaan erikoiskielten kuvaukseen, jossa terminologialla on merkittävä rooli. Kyseisen koulukunnan mukaan erikoiskielet kuuluvat pelkästään ammattikielten kielenkäyttöön. Prahan koulukunnan perustaminen liittyy osittain kahden eri kielen ja kulttuurin turvaamiseen (tšekkiläisen ja slovakialaisen). Kaksikielisyys selittääkin pitkälti sen, miksi kyseinen koulukunta kiinnostui kielten ja terminologian standardoinnista. (Cabré 1998, 38; Rondeau 1981, 42–43; TSK 1988, 23).

Yllä mainitut koulukunnat loivat pohjaa myöhemmin kehittyneelle terminologian tutkimukselle eri puolilla maailmaa, muun muassa Euroopassa, kuten Ranskassa, Espanjassa ja Belgiassa, tai Pohjoismaissa sekä Afrikassa ja Etelä- ja Väli-Amerikassa 1950–1970-luvuilla (Cabré 1998, 37–39; Rondeau 1981, 45).

Yhteiskunnalliset muutokset sävyttivät terminologian suuntautumista myös Quebecissä 1960-luvulla: taloudelliset, maantieteelliset ja kielipoliittiset näkökulmat loivat pohjan kanadalaisquebeciläisen koulukunnan synnylle, joka perustettiin 1970-luvulla, ja se on siten nuorin kaikista koulukunnista (Gaudin 1993a, 31; Rondeau 1981, 43).

Kyseinen suuntaus liittyi tavoitteisiin palauttaa vähemmistökielten asema ja tässä terminologialla oli tärkeä merkitys. Quebecissä ranskan kielen asemaan haluttiin muutos: sen seurauksena siellä kehitettiin teoria, jonka idea juonsi juurensa sosiologiasta ja joka oli käytössä useissa maissa, joissa oli vastaavanlainen kielipoliittinen tilanne. Kyseisen teorian mukaan heikossa asemassa olevan kielen asemaa voidaan parantaa mandaatin saaneiden organisaatioiden toimenpiteillä sekä muutosta edistävällä asianmukaisella lainsäädännöllä. (Cabré 1998, 39; Gaudin 1993a, 31.)

Kuten muidenkin koulukuntien mukaan, myös kanadalaisquebeciläisen koulukunnan periaatteiden mukaisesti termit ja määritelmät kuuluvat erikoiskieliin eivätkä yleiskieliin. Termi liittyy tiiviisti käsitteeseen ja määritelmään; käsitejärjestelmät ovat luokittelun ja määritelmien perusta, ja ne toimivat termien muodostamisen pohjana. Kanadalaisquebeciläinen koulukunta kyseenalaistaa Wüsterin näkemyksiä terminologiasta ja painottaa

sosiolingvististä näkökulmaa terminologiassa. Koulukunta ei esimerkiksi ajattele, että termillä olisi vain yksi ainoa määritelmä. (Rondeau 1981, 44–45.)

Leksikografi Alain Rey (1995, 8, 24) toteaa, että vaikkakin terminologia on nykyään oma tieteenalansa esimerkiksi Wüsterin ja Lotten panostusten ansioista, kuitenkin sen teoreettiset lähtökohdat ovat edelleen heikot, epäyhtenäiset ja vanhakantaiset. Terminologia lähti kehittymään ja erkanemaan omaksi tieteenalaksi eri alojen pohjalta ja vaikutuksesta. Terminologiaan ovat vaikuttaneet muun muassa sellaiset alat kuten kielitiede, leksikologia ja käännytiede. Reyn mukaan (1995, 24) näiden alojen vaikutukset terminologiaan ovat kuitenkin epätasaiset. Tämän lisäksi useat koulukunnat syntyivät toisenlaisista lähtökohdista ja oletamuksista kuin mitä teorian kehitykseen johtaneiden todellisten tarpeiden ja tilanteiden huomioiminen olisi vaatinut. Tästä esimerkkinä ovat Moskovan koulukunnan tavoitteet, joita olivat monimerkityksisyyden poistaminen ja vähemmistökielten rajoittaminen (ks. Rondeau 1981, 41–45). Kuten todettua, terminologia lähti liikkeelle tarpeista. Terminologia on palvellut monenlaisia tarpeita, kuten vallanpitäjien tarpeita, joita olivat muun muassa yhtenäistää neuvostoliittolaista kulttuuria sekä häivyttää kansallisuuksien eroja.

2.3 Yleiskieli ja erikoiskieli

Aiemmin täsmennettiin, että termit ja määritelmät kuuluvat erikoiskieliin eivätkä yleiskieliin. Erottaessa yleiskieltä ja erikoiskieltä toisistaan oleellista ovat sanasto ja käsitteet: erikoiskielessä sanasto ja käsitteet ovat outoja, kun taas yleiskieli on yhteistä kaikille sen puhujille (Haarala 1981, 9–10).

Yleiskieli on siis kieli, jota kaikki kieliyhteisön jäsenet voivat ymmärtää, koska sanat ovat tuttuja ja niiden merkityserot selviävät kontekstista. Erikoiskieliä ovat puolestaan kielet, jotka pohjautuvat yleiskieleen, mutta sisältävät yleiskielessä tuntemattomia sanoja ja ilmauksia. Näillä tarkoitetaan jonkin *tieteen-, ammatti- tai harrastealan* kielimuotoja, joille tyypillistä on yleiskielestä eriytynyt sanasto. Erikoiskielen sanaston synnyn tarve on siten yleiskieltä suuremmassa täsmällisyydessä. Ammattikielen ja yleiskielen erot eivät ole olemassa pelkästään yksittäisellä sanatasolla, vaan eroja on myös vakiintuneissa sanonnoissa ja kokonaisissa ilmaisuissa, vaikkakin tärkein ero näiden kahden ”kielen” välillä on sanastotasolla. (Haarala 1981, 9–10; TSK 1988, 11.)

Haaralan (1981, 15) mukaan erikoiskielessä tietyn sanan merkitys ei riipu kontekstista, vaan määritelmästä, kun taas yleiskielessä sanat ovat kontekstiriippuvaisia ja perustuvat käytön tuttuuteen. Tietyn sanan konteksti tarkentaa sanan merkityksen yleiskielessä, kun taas tätä vaatimusta ei erikoiskielessä sanoilla ole.

Erikoiskielen sanasto on tarkoitettu tietyn tieteen-, ammatti- tai harrastealan piiriin jäsentämään käsitemaailmaa. Jotta viestintä kyseisellä alalla olisi sujuvaa, termien tulisi merkitä kaikille samaa, eli käsitteiden tulisi olla kaikille samat. Näin ollen olennaisinta on käsitteiden vastaavuus. Ammattikielen tulisi siten olla täsmällistä, loogista ja selkeää, jotta se täyttäisi kyseisen alan sisäiset viestintätarpeet. (TSK 1988, 11–12.)

Sanastotyön käsikirjassa (TSK 1988, 12) todetaan, että ammattikielelle on haitallista, jos sen sisältö jää epäselväksi ulkopuolisille. Tällöin viestintä lähialojen kesken vaikeutuu. Tämän vuoksi erikoiskielen tulee olla riittävän laajasti ymmärrettävää, kielellisesti moitteetonta sekä helppokäyttöistä.

Erikoiskielen kielenkäyttöön kuuluvilla ilmaisuilla ja sanoilla viitataan siis termeihin. Kuten aikaisemmin todettiin, termit ovat tietyn käsitteen tarkkojen kuvausten, eli määritelmien, nimityksiä. Haaralan mukaan (1981, 16) termin vaatimuksia ovat siten se, että termi on ”tarkasti määritellyn käsitteen nimitys”, joka on ”alalla yleisesti tunnettu ja hyväksytty” sekä ”käyttöön vakiintunut”. Haaralan (*idem*) mukaan termin tulisi olla ammattialalla yleisesti hyväksytty virallisuonteiseen viestintään, mikä sulkisi pois slangisävyiset ammattisanat. Näiden lisäksi Haarala (*idem*) toteaa, että termin tulisi olla jollakin tasolla vakiintunut ja hyväksytty.

Lisäksi Haarala (1981, 13) toteaa, että tuloksellisen sanastotyön onnistumiseksi on oleellista, että mukana on oman alansa ammattilaisia, jotka hallitsevat alan päivittäisen kielenkäytön.

Jos oman alan ammattilaisilla viitataan vain osaan tietyn alan sanaston käyttäjistä, voidaan sanoa, että termistö olisi siten ylhäältä alas saneltua, jos pelkästään ammattilaisen näkemykset huomioitaisiin? Mikä on tällöin muiden alan sanaston käyttäjien rooli? Esimerkiksi Diki-Kidirin (ks. Gaudin 2003, 15) mukaan sosioterminologia on tieteenala, joka tutkii kielenkäyttäjän reaktioita teknisiä termejä kohtaan: miten termejä käytetään vai käytetäänkö niitä sekä miten termit ilmenevät kommunikaatiotilanteissa. Jos alan

ammattilaiset ovat vain osa tietyn alan sanaston käyttäjistä, edustavatko he riittävän isoa osaa sanaston käyttäjistä kommunikaatiotilanteissa?

Haarala (1981, 13) toteaa kuitenkin, että kielenkäyttäjä itse aina viime kädessä päättää kielenkäytöstä. Tämä koskee niin yksilöä, ryhmää kuin ammattikuntaakin.

Mitä tulee termien leviämiseen varsinaiseen kielenkäyttöön, Gaudinin (1993, 180-182) mukaan tähän vaikuttaa kaksi asiaa: se, että termin kuvaama käsite ymmärretään ja että sen merkitys hyväksytään. Tämän vuoksi Augerin (ks. Kinnunen, 2001, 15) mukaan oma-kieliset termit leviävät helpommin kuin vierasperäiset.

Condaminesin ja Rebeyrollen mukaan (1997, 175) erikoiskielet eivät sinällään ole oma järjestelmänsä, vaan kuuluvat yleisesti ottaen osaksi luonnollista kieltä. Niin ikään Lerat toteaa (1992, 20–21), että erikoiskieli käyttää termejä luonnollisen kielen ympäristössä, vaikka erikoiskielen tarkoitus on tiedonsiirto tietyssä erikoisalan ryhmässä.

Hermans (1991, 102) toteaa, että terminologit määrittävät termin leksikaaliseksi yksiköksi, joka on määritelty erikoiskielen ympäristössä. Termistä on siis kyse vain erityisen diskurssin ympäristössä (Reboul 1995, 304). Kaikki tämä riippuu diskurssista, esimerkiksi tekstin kohdalla sen laatijasta ja vastaanottajasta ja heidän asemastaan ja keskinäisestä vuorovaikutuksestaan. Jotta termit vastaanotetaan ja hyväksytään, viestinnän tulee tapahtua oikeutetun tilanteen ja henkilön välityksellä ja oikeutetun kanavan kautta. Tällä tavoin luodaan olosuhteet termin hyväksynnälle. (Hermans 1991, 102–104.) Termiin liitetään vahvasti tietty, rajattu määritelmä. Jos termi kansantajuistetaan, ei se määritelmien enää kuulu erikoisalan piiriin ja tällöin terminologian teoria ei enää päde. (Reboul 1995, 305.)

Kuitenkaan erikoiskieltä ei pysty tarkkaan rajaamaan, sillä samaa sanastoa voi olla käytössä muissa erikoiskielissä. Lisäksi on olemassa toisiaan ulkonaisesti muistuttavia termejä (*faux amis*), mutta jotka tarkoittavat eri asioita (esim. suomen *koristaja* ja viron *koristaja*, joka tarkoittaa siivoojaa). Toisaalta myös joillakin yleiskielen sanoilla voi olla erikoiskielessä oma vakiintunut käyttöyhteys. Lisäksi sanoja siirtyy yleiskielestä erikoiskieleen ja toisin päin. (Haarala 1981, 9-10, 15; Suonuuti 2001, 33.)

2.4 Monimerkityksisyys

Monimerkityksisyys – samalla sanalla on useita eri merkityksiä tai yhdelle sanalle on useita eri selityksiä – on luonnollinen ja yleinen ilmiö yleiskielessä. Erikoiskielissä sama ilmiö aiheuttaa ongelmia, varsinkin jos monimerkityksisyyttä ilmenee saman alan sisällä. Tällöin se saattaa vaikeuttaa kommunikaatiota. Terminologiassa voidaan erottaa kolme erilaista yksiselitteisyyttä vaikeuttavaa ilmiötä, eli *synonymiaa*, *homonymiaa* ja *polysemiaa*.

Synonymialla viitataan samaa käsitettä tarkoittaviin ilmauksiin. Eniten synonymia aiheuttaa ongelmia saman erikoiskielen sisällä, sillä synonyymit toimivat missä kontekstissa tahansa. (Esim. ledi, puolijohdelamppu, valodiodi, hehkudiodi, loistodiodi, loistodiodi ja hohtodiodi ovat kaikki toistensa synonyymeja ja viittaavat kaikki valoa säteilevään diodiin). (Cotsowes 1990, 5; Haarala 1981, 39–40). Cotsowes (1990, 13) mainitsee myös vaihtoehtoisten kirjoitusasujen olemassaolon ja toteaa, että niitä voidaan kohdella synonyymeinä (esim. chauffeur, schofför).

Haarala (1981, 40) katsoo terminologiassa ns. sallittaviksi synonyymeiksi kolme synonyymitapausta: 1) Toinen synonyymeistä kuuluu erikoiskieleen ja toinen yleiskieleen. 2) Kun kyseessä on vierasperäisen sanan ja oman sanan synonymia ja erityisesti kun vierasperäinen sana kuuluu alan sisäiseen viestintään ja oma sana alan ulkopuoliseen viestintään. 3) Joitakin useita ehdotuksia voidaan kilpailuttaa kielenkäyttäjien kesken, jos uuden termin muodostamisessa on erimielisyyksiä. Kuitenkin jokin termeistä tulisi valita yksinomaan käyttöön.

Homonymialla tarkoitetaan synonymian vastakohtaa, eli yksi termi vastaa useampaa kuin yhtä käsitettä (esimerkiksi. kangas: lankakudos tai metsätyyppi). Myös *polysemialla* viitataan yhteen termiin ja kahteen tai useampaan käsitteeseen, mutta polysemiassa käsitteet liittyvät toisiinsa eli samalla sanalla on monta merkitystä (esimerkiksi käydä: kulkea käyden, käydä kylässä, moottori käy jne.). Homonymiassa tai polysemiassa monimerkityksisyys ei ole haitaksi, kunhan vain merkitykset kuuluvat oman alan erikoiskieleen. Väärän tulkinnan mahdollisuudet rajataan pois määritelmillä. (Haarala 1981, 40–41; Kortesus 2015.)

2.5 Vierassanat

Yhteiskuntamuutoksista globalisaatio vaikuttaa myös osaltaan kielenkäyttöön ja sen kehitykseen. Tästä esimerkkinä ovat lainasanat kielenkäytössämme. Lainasanat tulevat kielenkäyttöön tavallisimmin uuden käsitteen myötä (TSK 1998, 94–95). Erikoisalojen termeistä suuri määrä on vieraslähtöisiä. Toisaalta vieraslähtöisiä sanoja suomen kielestä löytyy laajasti eri elämänaloilta: sanat kuten *omena* tai *vasara*, jotka ovat indoeurooppalaista lainaa, tai *hammas* ja *sisar*, jotka puolestaan ovat balttialaista lainaa, olemme omaksuneet kielenkäyttöömme täysin, tiedostamatta niiden alkuperää vierasperäisinä. Uudehkot lainasanat tunnistamme helpommin vieraslähtöisiksi, ja niitä kutsutaankin vierassanoiksi: ne ovat sanoja, jotka eivät ole täysin kotiutuneet suomen kieleen ja niiden ääntämyksessä tai rakenteessa on suomen kielelle outoja piirteitä. (Stenvall 1999, 58).

Vierasperäiset sanat luokitellaan kolmeen eri ryhmään, eli *sitaatti-*, *erikois-* ja *yleislainoihin*, sen mukaan, miten mukautuneita ne kielenkäyttöömme ovat. Sitaattilainalla tarkoitetaan lainasanaa, joka on vähiten mukautunut: se on sellaisenaan lainattu vieraasta kielestä eli laina kirjoitetaan ja äännetään kuin sen alkukielinen vastine (esim. *toe hook*). (Kotimaisten kielten keskus 2012, 234; TSK 1988, 94-95.)

Toinen ryhmä käsittää erikoislainat: niillä tarkoitetaan lainasanoja, jotka ovat osittain mukautuneita kielenkäyttöömme. Niiden pohjana on yleensä ääntäminen: suomen kielessä sanaan on voitu lisätä suomalainen loppuvokaali (esim. *krimppi*). Niissä voi tosin esiintyä vokaalisoinnun vastaisesti sekä etu- että takavokaaleja (esim. *jonglööri*). Erikoislainat saattavat myös sisältää äännteitä, jotka eivät kuulu alun perin suomalaisiin sanoihin (kuten *f* tai *g*). Stenvallin mukaan (1999, 58) osa tähän ryhmään kuuluvista sanoista voi kuulua tietyn erikoisalan kieleen. (Kotimaisten kielten keskus 2012, 239; TSK, 1988, s. 94–95.)

Kolmanteen ryhmään kuuluvat *yleislainat*, eli lainat, jotka ovat täysin mukautuneita kielenkäyttöön ja joiden oikeinkirjoituksessa noudatetaan omakielisten sanojen oikeinkirjoitusta (esim. *kahva*) (TSK, 1988, s. 94–95).

Mitä tulee lainasanojen ääntämiseen, sitaattilainasanojen ääntäminen vaihtelee: aluksi lainat pyritään ääntämään alkuperäisen mukaisesti, mutta useat niistä lähenevät hiljalleen kohti suomen kielen ääntämystä (esim. *curling* ~ *kurlin*). Lainasana saatetaan kirjoittaa ääntöasua mukaillen, jolloin samasta sanasta voi olla käytössä kaksi kirjoitusasultaan eri vaihtoehtoa, joista toinen on kirjoitusasun ja toinen ääntöasun mukainen, kuten *underi* ~

anderi, business ~ bisnes, nougat ~ nугaa. Samoin kuin erikoislanat, myös sitaattilainat voivat vähitellen mukautua suomen kieleen, mikä näkyy sanan lopusta, esim. market ~ marketti. (Kotimaisten kielten keskus 2012, 235.)

Lainasanat ovat Stenvallin (1999, 59) mukaan usein substantiiveja (*side pull*), mutta myös verbejä ja adjektiiveja lainataan (*krimpata, mätsätä*). Verbejä lainataan ammattisanastoon, mutta myös puhekieleen.

Sanastotyön Käsikirjan (TSK 1988, 94–95) mukaan termille usein muodostuu aikanaan omakielinen vastine, mutta mitä kansainvälisemmästä alasta on kyse, ja mitä suppeampi on käyttäjäjoukko, sitä tavallisempaa onkin erikois- ja sitaattilainojen käyttäminen.

Miten lainasanoihin Suomessa sitten suhtaudutaan? Kotuksen Kielitoimiston vuonna 2013 teettämän kyselyn mukaan lainasanojen suhteen ollaan joko puolesta tai vastaan. Ne, jotka olivat lainasanoja vastaan, kokivat suurimmaksi ongelmaksi sen, että sanojen merkitystä ei ymmärretä. Kyselyssä kävi toisaalta ilmi, että lähes joka viides vastaajista oli sitä mieltä, että lainasanat rikastuttavat suomen kieltä. Jopa puolet vastaajista oli sitä mieltä, että suomenkielisten vastineiden keksiminen englanninkielisille tuntuu keinotekoiselta. Kyselyn mukaan lähes joka kolmas vastaajista koki, että omalla ammattialalla ei pysty tulemaan toimeen ilman englannin sanoja. (Heikkinen 2013.)

Stenvall (1999, 59) toteaaakin, että koska vierassanoja tulee kieleen koko ajan, niille on varmastikin tarvetta. Stenvallin mukaan jo 1860-luvulta saakka on huomattu, että varsinkin erikoisaloilla ei pystytä tulemaan toimeen ilman kansainvälistä sanastoa, ja siksi erikoisaloilla esiintyykin enemmän lainasanoja kuin yleiskielessä. Stenvallin (*idem*) mukaan vain pieni osa erikoisalan sanastosta tulee koko kieliyhteisön käyttöön. Kun on kyse suppeasta erikoisalasta, jonka käyttäjäkunta on pieni, vierasperäistä sanaa pidetään täysin hyväksyttävänä. Kun sana tulee suuren käyttäjäkunnan käyttöön, se pyritään kotiuttamaan ja kääntämään. Hyvän termin ominaisuuksiin kuuluukin, että se on omakielinen, sillä se on helpompi oppia ja ymmärtää (Stenvall 1999, 60). Kieli voi parhaimmillaan rikastua lainasanojen avulla, kirjoittaa Suomensuojelija blogissaan (2010). Blogissa todetaankin, että nykykieli muuttuu nopeasti, ja vaikka voisimmekin keksiä aina omakielisen vastineen uudelle lainasanalle, tämä keino ei aina yksinään riitä ja lainasana ajaa usein saman asian kuin omakielinen vastine.

Vierassanojen käyttäjä haluaa osoittaa kuuluvansa tiettyyn ryhmään, sillä ammattislangin käyttäminen luo yhteenkuuluvuuden tunnetta, koska vain kyseessä olevan alan asiantuntijat tuntevat sanaston. Toisaalta vierassanoilla voi olla statusarvoa, mutta silloin niiden merkitys kommunikoinnissa on toissijainen. Ns. muotisansoilla ei myöskään välttämättä helpoteta kanssakäymistä. (Stenvall 1999, 60–61.)

Myös Wardhaug (2012, 10, 46) on tutkinut sosiolingvistiikassa kielenkäytön ja yhteiskunnan suhdetta toisiinsa: sosiaalinen tausta saattaa vaikuttaa kielen käyttöön ja rakenteeseen tai jopa määrittää sitä – tai toisin päin: kielen käyttö ja rakenne saattavat vaikuttaa sosiaaliseen taustaan tai jopa määrittää sitä. Tutkimukset ovat osoittaneet, että ikä, sukupuoli, sosiaalinen tai etninen alkuperä tai alueellisuus vaikuttavat kielen käyttöön; sanavalintoihin ja puhetapaan.

Koska suomea kirjoitetaan niin kuin sitä äännetään, saattaa tämä tuottaa toisinaan hankaluuksia vierassanoissa, sillä vierassanojen kirjoitusasussa voi olla eroavaisuuksia (esim. *anderi* ~ *underi*) (Stenvall, 1999, 61).

2.6 Slangi

Mitä on slangi? Yhden määritelmän slangista tarjoavat Saanilahti ja Nahkola (2000, 1–2), jotka määrittelevät slangin seuraavasti: ”Slangi on jonkin [- -] puhujaryhmän käyttämä eiformaali erityissanasto, johon kuuluvilla ilmauksilla ryhmän jäsenet vapaassa tyylilajissa korvaavat formaaleja ilmauksia (keskinäisessä viestinnässään). Enimmältään slangisanat syntyvät tuon puhujaryhmän keskuudessa, minkä vuoksi eri slanginkäyttäjärhyhmien sanastot ovat pääosin erilaisia.”

Mai Loogin (1990, 5) mukaan slangi kuvaa hyvin äidinkielen, mutta myös yhteiskunnan kehitystä ja nykytilaa. Siinä missä kieli saa vaikutteita slangista, itse slangikin on avoin vaikutuksille, ja nimenomaan sellaisille, jotka ovat kiinnostavia. Loog toteaakin (1990, 5–6), että kiinnostus saa aikaan halun lainata. Lainaaminen on myös itsessään kielen kehittymistä ja kaikki kielet lainaavat sanoja muista kielistä. Toisinaan lainasanalla kuvataan ennestään tuntematonta ilmiötä. Loogin mukaan (1990, 6) lainaaminen on myös yhteiskunnallinen ilmiö siinä mielessä, että lainataan siitä kielestä tai kulttuurista, mistä halutaan lainata. Lainaamalla syntyy uusia termejä ja muuta sanastoa. Myös Loog (*idem*) kuvaa slangia koodikieleksi, jota ymmärtää vain samaan piiriin kuuluva henkilö.

Siinä missä murre tai slangi kertoo siitä, kuka joku on, rekisteri kertoo siitä, mitä hän tekee (ks. Wardhaug, 2012, 48). Ihmiset, jotka kuuluvat samaan sosiaaliseen piiriin ja ovat sosiaalisessa kanssakäymisessä keskenään, kehittävät yhteisen sanaston tai esimerkiksi intonaation. Samalla henkilöllä voi olla useita eri sosiaalisia piirejä niin työ- kuin harrastepiireissä. Jokainen rekisteri tai sosiaalinen tilanne vahvistaa yksilöllisyyttä ja sitä, miten esiintyy tilanteissa, joissa haluaa samaistua muihin saman ryhmän jäseniin tai vakuuttaa heidät. Lisäksi esimerkiksi Hudson (1980, 43) toteaa, että kielenpuhujia voi samaistua enemmän samaan sosiaaliseen ryhmään kuuluvien puhujien kanssa eri maantieteellisellä alueella kuin erilaisesta sosiaalisesta ryhmästä, mutta maantieteellisesti samalta alueelta olevien kanssa.

Myös Sanastotyön käsikirjan (TSK 1988, 12) ammattikieltä käyttämällä kielenkäyttäjä pyrkii osoittamaan kuuluvansa tiettyyn, usein sosiaalisesti arvostettuun joukkoon. Useilla aloilla ammattikielen rinnalle tai sen sijaan on syntynyt ammattislangeja, joiden sosiaalinen tai tyyllillinen arvo on kuitenkin ammattikielen arvoa alempi. TSK:n mukaan (*idem*) kyseessä on hyvin pienen ryhmän kielimuoto, ja se ei sovellu asiatyylä edellyttävään ilmaisuun. Lisäksi TSK (*idem*) korostaa, että ammattikieli tulisi kehittää riittävän tarkoituksenmukaiseksi ja helppokäyttöiseksi, että ammattislangin käyttöön ei synny tarvetta.

Mitä tulee erikoisalan slangiin tai ammattislangiin, Haarala (1981, 10) luonnehtii niitä siten, että ne ovat kielimuodoltaan vähemmän hyväksyttäviä sekä slangin käyttäjäryhmässä, että sen ulkopuolella. Ryhmän ulkopuolisten asenteet vaikuttavat siihen, miten hyväksyttäväksi jonkin ryhmän erikoiskieli koetaan.

Miksi slangi tai ammattislangi ei olisi yhtä hyväksyttävää kuin ammattikieli? Kun huomioidaan sosioterminologian näkemys asiasta, eikö käytettävyys ja ymmärrettävyys slangin käyttäjien kesken ole tärkeämpää? Jos ammattislangin ideana on, niin kuin erikoiskielen yleensä, ryhmän käyttäjien välinen kommunikaatio, on hyvä pohtia, onko myöskään ryhmän ulkopuolisten asenteilla merkitystä?

2.7 Sosioterminologia

Kuten aiemmin todettiin, opit terminologian teoriasta syntyivät todellisesta tarpeesta vastauksena taloudellisten ja poliittisten tilanteiden aiheuttamiin yhteiskunnallisiin muutoksiin. Reyn (1995, 96) mukaan ylipäättään kaikki toiminta yhteiskunnassa lähtee liikkeelle tarpeesta; kielenkäyttöön liittyviä tarpeita ovat muun muassa väärinymmärrysten

välttäminen ja kommunikoinnin kehittäminen. Cabré (1998, 38–39) toteaa, että Wienin, Moskovan ja Prahan koulukunnat painottavat kaikki lingvististä näkökulmaa terminologiassa; niiden mukaan terminologia on kommunikaation keino sekä kielellinen ilmaisutapa. Siten termityöskentelyn periaatteet kehittyivät tieteen ja tekniikan alan tarpeista liittäen siihen vahvasti sosiaalisen näkökulman erikoisalojen sanaston vakiinnuttamiseksi (Boulanger 1995, 194). Terminologian teoria ei tuolloin kuitenkaan ottanut riittävästi huomioon yhteiskunnallista aspektia ja sosioterminologia alkoikin kehittyä kritiikkinä näistä lähtökohdista. (Gaudin 1993a, 15–16.)

Sosioterminologian käsite, teoria ja tieteenala kehittyivät hiljalleen 1970-luvulta lähtien. Sosioterminologia ei ole siis oma tieteenalansa, vaan kriittinen lähestymistapa perinteiseen terminologiaan. Sosioterminologia painottaa todellista suullista ja kirjallista kielenkäytön tilannetta nostoen esille terminologian kateissa ollutta yhteiskunnallista lähtökoh-
taa. (Boulanger 1995, 197–198; Gaudin 1993b, 293–295.)

Terminologian kriittinen suuntaus on kiinnostunut termien tutkimisesta sociolingvisti-
sistä näkökulmasta (Gaudin 2003, 11). Se pohjautuukin teoriassaan sociolingvistiikkaan ja metodeissaan lingvistiikkaan ja on deskriptiivinen suuntaus. Sociolingvistiikan vaikutus näkyy tutkimustavoissa: sosioterminologian näkemyksen mukaan termejä tulee tutkia interaktiivisesta ja diskursiivisesta näkökulmasta ja ottaa huomioon termien käytön todellisissa sosiaalisissa kielenkäyttötilanteissa. (Gaudin 1993a, 69; Gaudin 1993b, 295, 297.)

Sosioterminologiassa lähtökohtana on puhutun kielen todellinen kielenkäyttötilanne ennen kuin kieltä pyritään standardoimaan. Se pyrkii ymmärtämään termien variaatiota ja tutkimaan niitä: ymmärtämään termien käyttöä ja kiertokulkua. Sosioterminologiassa termin käyttöä tulee tarkastella myös sen käyttöyhteydestä: mitä termiä käytetään ja kehitetään, mitä kautta termit leviävät käyttöön jne. Sosioterminologia ottaa huomioon kielenkäytön verbaalisen käyttötilanteen, mutta sosioterminologisessa tutkimuksessa tarvitaan myös kirjallista aineistoa. Sosioterminologian näkökulmasta oleellista ovat muun muassa jakelukanavat, lukijakunta sekä julkaisun muoto sekä sitä rahoittava taho. (Gaudin, 1993b, 296–297.)

2.8 Sosioterminologian kritiikki terminologian teoriaa kohtaan

Sosioterminologian mukaan perinteinen terminologia on kaavamaista ja jäykkää. Seuraavaksi esitellään tarkemmin sosioterminologian pääasialliset kritiikit terminologian teoriaa kohtaan. Näitä ovat muun muassa alakohtaisuus, yksi termi ja yksi määritelmä sekä monimerkityksisyys.

Esimerkiksi Gambier (1987, 314–320) kritisoi terminologian tutkimuksessa alakohtaisuuden käsitettä. Gambier (1987, 314) toteaa, että tuotantotavat sekä tieto että tavarat liikkuvat alalta toiselle. Tähän ovat vaikuttaneet muun muassa kansainvälistymisen myötä kilpailu- ja informaatioyhteiskunnan kasvu ja median roolin vahvistuminen. Tämä kaikki vaikuttaa muun muassa talouteen ja siten myös tutkimukseen ja lisää eri alojen limittymistä toisiinsa. Nimenomaan sosioterminologian kritiikki liittyykin vahvasti tieteen, tekniikan ja hallinnon aloille (ks. Boulanger 1995, 198). Sosioterminologia onkin tieteenalana kiinnostunut termien liikkumisesta erikoisaloilla (ks. Gaudin 2003, 14).

Siinä missä esimerkiksi Rondeau (1981, 21) on yhden termin ja yhden määritelmän kannalla, muun muassa Kandelaki ja Kopnin (ks. Gaudin 1993a, 29) ovat sitä mieltä, että yhdellä termillä ei olisi mahdollista olla vain yhtä määritelmää: jotta termin koko kirjo voitaisiin tuoda esille, tulisi termillä olla useita määritelmiä.

Esimerkiksi Suonuuti painottaa (2006, 19) termityöskentelyssä käyttäjälähtöisyyttä: yhdelle termille voisi olla olemassa usea eri määritelmä sen mukaan, kenelle se on suunnattu. Tämä viittaisi siihen, että Suonuutin mukaan pelkästään sen alan asiantuntija ei ole ainoa ryhmä, joka sanastoa mahdollisesti käyttää ja tällöin sanasto ei palvelisi pelkästään yhtä erikoisalaa, vaan termit voivat liikkua eri alojen välillä. Myös Gerhard Rahmstorf (ks. Blanchon 1997, 171–172) esittää, että määritelmiä tulisi olla usealle eri käyttäjätypille. Hänen mukaansa käyttäjäkunta vaihtelee peruskäyttäjistä, (kuten opiskelija) kielialan asiantuntijaan, kuten kääntäjään, terminologiin tai kielitieteilijään ja jopa tutkijaan tai insinööriin tai tietojenkäsittelytieteisiin saakka.

Aiemmin todettiin, että monimerkityksisyys, joka on luonnollinen ja yleinen ilmiö yleiskielessä, aiheuttaa ongelmia erikoiskielissä, erityisesti silloin, jos monimerkityksisyyttä ilmenee saman alan sisällä. Tämä puolestaan saattaa vaikeuttaa kommunikaatiota. Terminologiassa suositaankin yksiselitteisyyttä näiden epäselvyyksien poistamiseksi. Tällöin yhtä termiä tulee vastata yksi käsite, eikä synonymia ole mahdollista. Keinona

monimerkityksisyyden poistamiseen käytetään standardointia. (Cabré 1998, 237; Dubuc 1992, 28; Haarala 1981, 39; Reboul 1995, 298; Suonuuti 2006, 30–32.)

Kommunikaatiossa pätevät aina tietyt säännöt, jotta kuulija ymmärtäisi puhujan viestin. Standardointia voidaanakin kuvata terminologian yhtenä keinona vaikuttaa kommunikation toimivuuteen. Esimerkiksi tieteen ja tekniikan jatkuva ja nopea kehittyminen näkyy erikoiskielissä vaikkapa uusien termien ja käsitteiden synnyssä, mitä pyritään rajoittamaan standardoinnin avulla. Tällä tavoin mahdollistetaan selkeä kommunikointi tietyn erikoisalan asiantuntijoiden välillä. (Cabré 1998, 237–238; Rousseau 1991, 226.)

Standardoinnilla terminologiassa viitataan virallisen tahon suorittamiin toimenpiteisiin esimerkiksi tekniikan alalla, jolloin siitä vastaavat muun muassa sellaiset viralliset tahot kuin ISO (kansainvälinen standardisointijärjestö) tai AFNOR (ranskalainen standardisointijärjestö) (Rousseau 1991, 225).

Rousseau (1991, 225) väittää, että epäviralliset standardoinnin keinot ovat todennäköisesti laajempia ja todellisempia kuin virallisen tahon käyttämät keinot. Esimerkiksi terminologian standardointia ilmenee myös lakikielessä virallisten tekstien välityksellä, kun termejä käytetään erilaisissa säädöksissä. Tätä kautta ne myös leviävät käyttöön. Viranomaisten lisäksi terminologiaa standardoivia tahoja ovat kansainväliset ja kansalliset organisaatiot ja yritykset, joiden käyttämä sanasto leviää kielenkäyttöön. Epäviralliset ja viralliset standardoinnin keinot eroavat toisistaan siten, että virallisten tahojen harjoittama standardointi vaikuttaa kielenkäyttöön tarkoituksellisesti ja harkitusti, kun taas epäviralliset tahot tekevät sanastotyön standardointia julkisten medioiden kautta epäsuorasti ja tiedostamattomasti (Rousseau 1991, 226).

Standardoinnin taustalla on kielenkäytön ohjaaminen tiettyyn, haluttuun suuntaan. Sillä tähdätään tehokkaaseen ja selkeään kommunikaatioon, sekä kielellisen ilmaisun yhtenäisyyteen. Standardoinnin avulla pyritään myös uudistamaan tietyn alan sanastoa muutosten vaikutuksesta muun muassa teknologian tai hallinnon aloilla, vaikuttamaan yleiskielen ja sen laatuun sekä poistamaan kielellisen ilmaisun epävarmuutta, joita muutokset kielenkäytössä voivat aiheuttaa. Kuitenkin Rousseau (1991, 229) toteaa standardoinnin olevan lähinnä väline kommunikation parantamiseksi, ja sen tehokkuus ja onnistuminen riippuvat pitkälti käyttäjien halusta ottaa neuvot vastaan.

Sosioterminologia kritisoi standardointia siitä, ettei se ota huomioon termien käyttämistä todellisessa kielenkäyttötilanteessa. Kyseisen kritiikin mukaan polysemian, homonymian ja synonymian hylkääminen teoriassa epäselvyyden vuoksi ei vastaa todellista kielenkäyttötilannetta eivätkä standardoinnin keinot toimi käytännössä spontaanissa puhetilanteessa (Boulanger 1991, 26; Gambier 1991, 49).

Kuten todettua, termi ja määritelmä ovat terminologisen tutkimuksen keskiössä. Termiin ja määritelmään liittyvät kuitenkin olennaisesti muun muassa laina- ja uudissanat tai synonymyymit. Tällöin terminologian termin ja määritelmän yksiselitteisyys on jatkuvasti ristiriidassa todellisen kommunikaation kanssa. (Boulanger 1991, 24–25, 27.)

Boulangerin (1991, 24) mielestä terminologian keinot eivät vastaa todellisuutta, eivätkä siten toimi käytännössä. Ne ovat pahimmillaan keinotekoisia ja jäävät sanakirjatason termeiksi, joita ei oikeasti arjessa käytetä. Lähtökohtana on termin laatija, mutta ei sen käyttäjä. Boulanger (*idem*) pohtiikin, että eikö kieli ole kielenkäyttäjiä eikä asiantuntijoita varten.

Vaikkakin yksiselitteisyys on kaukana todellisesta kielenkäyttötilanteesta Boulanger (1995, 195) nostaa esille, että ainakin standardointi vaikutti tieteen ja tekniikan sanaston vakiintumiseen ja rajaamiseen. Lisäksi termin ja määritelmän yksiselitteisyydellä pyrittiin ratkaisemaan etukäteen useita teoriaan liittyviä ongelmia. Standardoinnin ajatuksena oli tätä myötä helpottaa ja selventää kommunikaatiota ja estää väärinymmärryksiä. Kuitenkin se seikka, että synonymymejä esiintyy erikoisaloilla, kertoo todellisesta kielenkäyttötilanteesta ja sen tarpeesta. Sosioterminologia nostaakin esille uudistuksen tarpeen: terminologiassa tulisi huomioida todellinen käyttötilanne, mistä esimerkkinä on synonymyymien käyttö. Näillä uudistuksilla terminologia näyttäytyisi kielitieteellisenä alana, mitä se onkin (Boulanger 1995, 196).

Kuten todettua, sosioterminologia on kiinnostunut termien käyttämisestä todellisessa sosiaalisessa kielenkäyttötilanteessa, sillä se voi tuoda esille termien variaatiot, joita ei sosioterminologiassa pidetä välttämättä väärinä tai sattumanvaraisina, vaan ne liittyvät olennaisesti kyseiseen viestintätilanteeseen. Suullinen kommunikaatio on aina tilannekohtaista ja siksi epästabili ja arvaamatonta. Tästä syystä sosioterminologia hyväksyy variaation mahdollisuuden eikä näin ollen usko yhden termin ja yhden määritelmän käsitteeseen terminologiassa (Boulanger 1995, 202; Gaudin 2003, 11).

Hermansin (1991, 105–106) mukaan standardoinnilla pyritään rajoittamaan kieltä, mutta kulttuuri pyrkii monipuolistamaan sitä. Niin ikään Boulanger (1991, 24) liittää sosiaalisen aspektin terminologiaan. Jos sosiaalinen aspekti puuttuu, terminologia on vain sanakirjojen ja termistöjen luomista ylhäältä alaspäin ilman todellista kosketuspintaa.

3. KIIPEILY

Kiipeilyllä tarkoitetaan urheilumuotoa, jossa noustaan ylöspäin luonnon muovaamaa kalliota tai jäätä tai keinotekoista seinää pitkin käsiä ja/tai jalkoja käyttäen. (Strassman 1989, IV).

Ihmiset ovat kiipeilleet jo ennen ajan laskun alkua. Muun muassa kreikkalaiset ja roomalaiset kiipeilivät vuorilla, sillä vuoria oli heidän tärkeiden kauppareittiensä varrella. Myös inkojen tiedetään rakentaneen alttareita sekä suorittaneen hautauksia jopa yli 6000 metrin korkeudessa vuorilla noin 600 vuotta sitten. Kuitenkin urheilumuotona kiipeilyä on harastettu 1800-luvulta alkaen. Kiipeilytaidot ja -tekniikka alkoivat kehittyä vuorikiipeilijöiden yrittäessä kiivetä matalammille ja jyrkemmille vuorille. 1900-luvun alussa kehittyivät mm. turvavälineet, jotka mahdollistivat kiipeilytekniikan kehittymisen. Ensimmäiset kiipeilyretkikunnat olivat eurooppalaisia retkikuntia. (Feher et al. 1998, 168.)

Vuorien valloituksen nimissä on haettu myös kansallista tunnustusta. Tästä kuuluisin esimerkki lienee Mount Everestin valloitus vuonna 1953. Britit olivat mitanneet vuoren maailman korkeimmaksi ja nimenneet sen jo sata vuotta aiemmin ja kokivat tarvetta olla ensimmäisenä sen valloittajia. 1970-luvulla Mount Everest valloitettiin ensimmäisen kerran ilman lisähappea ja sittemmin Mount Everestin kiipeämisessä on tehty useita eri ennätysnäytöksiä – tätä nykyä vuorelle kiipeää jo noin 20 000 turistia vuodessa (Kaipiainen 2003, 25–28, 31,33).

Kiipeily urheilumuotona ei kuitenkaan ole pelkästään ennätysten tekemistä ja vuorten valloittamista. Lajiin liittyy paljon välineistöä, joka auttaa suorituksen saavuttamisessa ja pitää kiipeilijän elossa, kuten happipullot, köydet tai jäähakut. Kuitenkin kiipeilyssä olennaisinta on perille pääsy vartaloa, käsiä ja jalkoja ja niiden liikkeitä hyödyntämällä (ks. Strassman 1989, IV-V). Tässä tutkimuksessa keskitytäänkin tähän olennaiseen osaan kiipeilyssä, eli liikkeisiin. Toisaalta liikkeitä määrittävät fyysinen ympäristö, eli kallion, jään tai seinän muodot ja otteet. Siten tietty liike, jota kiipeilijä käyttää, johtuu fyysisestä ympäristöstä. Näin ollen tämän tutkimuksen näkökulmana ovat kiipeilyssä käytettävät liikkeet ja fyysisen ympäristön muodot. Seuraavaksi kerrotaan lyhyesti kiipeilyn eri lajeista ja määritetään tutkimuksen rajaus ja perustelut sille.

3.1 Kiipeilylajit

Kiipeily voidaan jakaa erilaisiin alalajeihin eri kriteerien, esimerkiksi fyysisen ympäristön, vaativuuden, sääolosuhteiden ja välineiden mukaan. Kiipeilyä voi harrastaa sisätiloissa kiipeilyhalleissa sekä kiipeilyseinillä. Kaikkia kiipeilyn muotoja ei voi harrastaa sisätiloissa; kiipeilylajeista vain köysikiipeily (joka voidaan jakaa esimerkiksi *ylä- ja alaköysikiipeilyyn*) sekä *boulderointi* ovat sisäkiipeilyssä mahdollisia (ks. Suomen kiipeilyliitto ry 2017).

Kiipeilyä voi myös harrastaa ulkona luonnossa: ulkokiipeilylajeja ovat *kalliokiipeily*, *boulderointi*, *alppi- ja vuorikiipeily*, *jää- ja mixed-kiipeily*. Suomessa voi harrastaa kaikkia näitä kiipeilylajeja lukuun ottamatta alppi- ja vuorikiipeilyä (*idem*)

3.1.1. Boulderointi

Boulderoinnilla tarkoitetaan kiipeilyä matalilla korkeuksilla pysty- tai sivusuunnassa noin kahdesta kahdeksaan metriä leveillä tai korkeilla sisäkiipeilyseinillä ja ulkona suurilla kivillä, kallioilla sekä siirtolohkareilla. Nimi juontaakin juurensa englannin kielen sanasta *boulder*. Boulderointi lajina kehittää pääsääntöisesti voimaa ja kiipeilytekniikkaa. Boulderoinnissa varmistuksena ei käytetä köyttä, vaan alastuloa tai putoamista turvaa patja (*crash pad tai pädi*). Boulderointi on Suomessa ja muualla maailmassa nopeimmin suosiota kasvattanut kiipeilymuoto. (Koski et al., 2006, 19; Korosuo, 2017, 11; Suomen kiipeilyliitto ry 2017.)

3.1.2. Köysikiipeily

Köysikiipeily tarkoittaa nimensä mukaisesti kiipeilyä, jossa varmistuksena putoamista ja/tai alastuloa varten käytetään köyttä. Köysikiipeily voidaan jakaa ylä- ja alaköysikiipeilyyn sen mukaan, missä köysi, eli ts. varmistus sijaitsee kiipeilijään nähden. Alaköysikiipeilyssä kiipeilijä vie köyttä samalla mukanaan kiivetessään ylöspäin, jolloin köysi ja varmistus ovat pääsääntöisesti kiipeilijän alapuolella. Yläköysikiipeilyssä köysi sijaitsee aina kiipeilijän yläpuolella. Köysikiipeily on alun perin ollut osa vuorikiipeilyä, mutta on myöhemmin kehittynyt omaksi lajikseen (ks. Robbins 1971, 7; Suomen kiipeilyliitto ry 2017).

Kuten aiemmin täsmennettiin, köysikiipeilyä voidaan harrastaa sekä sisäkiipeilyhalli- leissa/kiipeilyseinillä, että ulkona luonnossa kallioilla, joiden korkeus voi olla kymmenistä

metreistä satoihin metreihin. Ulkona käytettävästä kiipeilystä käytetään nimitystä kallio-kiipeily. Se voidaan jakaa vielä kolmeen eri alalajiin, *sportti- ja tradikiipeilyyn* sekä *tekniiseen kiipeilyyn* (Suomen kiipeilyliitto ry 2017).

Sportti- eli urheilukiipeilyssä kiivetään kalliota hyödyntäen kallioon valmiiksi asennettuja pultteja ja niihin asetettavia jatkoja. Kiipeily varmistetaan asettamalla pulttiin jatko, johon taas köysi laitetaan. Jos/kun kiipeilijä putoaa, varmistus on aina edeltävän pultin kohdalla. Tradikiipeilyssä, eli traditionaalisessa kiipeilyssä, kiipeily puolestaan varmistetaan hyödyntäen kallion rakoihin ja halkeamiin asetettavia välineitä, kuten kiiloja. Teknisessä kiipeilyssä kiipeilijä käyttää etenemiseen varmistuksia, kuten tikkaita, jotka toimivat otteina varsinaisen kallion sijaan. (Korosuo 2017, 12; Suomen kiipeilyliitto ry 2017).

Jääkiipeilyyn tarvitaan nimensä mukaisesti jäätä: jääkiipeilyssä kiivetään erilaisia jäätyneitä vesiputouksia, korkeudeltaan muutamia tai satoja metrejä. Jääkiipeilyssä välineistö on osittain erilaista kuin kalliokiipeilyssä ja apuna käytetään jääruuveja sekä -hakkua kummassakin kädessä ja jääkiipeilyyn tarkoitettuihin kenkiin kiinnitettäviä jäärautoja. Niin jää- kuin kallio- tai seinäkiipeilyssä, kaikissa näissä kiipeilyn lajeissa käytetään valjaita ja varmistuslaitteita sekä köysiä. Myös jääkiipeilyssä voi kiivetä käyttäen varmistuksena ylä- tai alaköyhtä. Mixed-kiipeilyssä kiivetään samalla kertaa sekä jää- että kivipintaa, käyttäen apuna jäärautoja ja hakkua. (*idem*).

Alppi- ja vuorikiipeilyä harrastetaan nimensä mukaisesti vuorilla ja vuoristoalueilla, joten sitä ei voi Suomessa voi harrastaa. Lajin päätavoitteena on huipulle pääseminen. Alppi- ja vuorikiipeilyssä kiipeilijän perustaitojen lisäksi olennaista on huomioida mm. ympäristö ja sääolosuhteet, kuten lumi-, jää- ja kivivyöryt sekä railot. (*idem*)

3.2 Kiipeilyn historiaa ja nykypäivää Suomessa

Suomessa kiipeilyn harrastaminen aloitettiin 1950-luvulla. Kuitenkin 1960-luvulle saakka Suomessa kiipeilyn harrastajia oli vain muutamia ja aina 1980-luvulle saakka kalliokiipeily pysyi vielä hyvin pienen ryhmän harrastuksena. Kiipeily alkoi kuitenkin hiljalleen järjestäytyä 1960-luvulta saakka; vuonna 1962 Suomeen perustettiin Suomen Alppikerho. 1990-luvun alussa kiipeilyn suosio kasvoi ja alettiin rakentaa sisäkiipeilyhalleja. Suomen kiipeilyliitto perustettiin 1994 ja vuotta myöhemmin perustettiin kiipeilymaajoukkue. Tämän jälkeen lajin harrastajamäärät ovat olleet jatkuvassa nousussa niin

harraste- kuin kilpakiipeilyssä. Kiipeily esimerkiksi valittiin olympialajiksi Tokion 2020 Olympiakisoihin. Siihen kuuluu kolmen lajin yhdistelmä, joita ovat vaikeuskiipeily (eli lead), boulderointi sekä nopeuskiipeily (Koski & Arasola 2006, 11–12; Käyhkö 2002; 53; Koski 2008, 25-28; Suomen kiipeilyliitto ry 2017)

Erityisesti kymmenen viime vuoden aikana kiipeilyn harrastajamäärä on Suomessa kymmenkertaistunut (Koski 2013, 3). Kiipeily kasvattaa suosiotaan niinkin nopeasti, että Korosuo (2017, 10) toteaa kiipeilyn olevan yksi nopeimmin kasvavista liikuntalajeista koko Suomessa: kiipeilyn harrastajia arvioitiin vuonna 2017 olevan noin 50 000.

Harrastajamäärän kasvuun on osittain vaikuttanut lajin tunnettuuden lisääntyminen. Kiipeilyn tunnettuutta ovat lisänneet muun muassa suomalaisten kiipeilijöiden menestyminen maailmanlaajuisesti; suomalaisista kiipeilijöistä vuorikiipeilijä Veikka Gustafsson on yksi 17 ihmisestä maailmassa, joka on valloittanut kaikki maailman 14 yli kahdeksan tuhatta metriä korkeat vuorenhuiput ilman lisähapetta (Siukonen 2009). Viime vuonna valtavirtamedian otsikoihin ylsi myös suomalainen kansainvälisesti menestynyt kiipeilijä Nalle Hukkataival kiivettyään ensimmäisenä maailman vaikeimmaksi arvioidun boulderkiipeilyreitit (Malmberg 2016).

Kiipeilyn suosiota on lisännyt ja lajin harrastajamäärää on kasvattanut kuitenkin pääsääntöisesti sisäkiipeilyhallien saatavuus ja lisääntyminen erityisesti 2000-luvulla eri puolilla Suomea suurimpiin kaupunkeihin. Kiipeilyhallien myötä yhä useampi löytää helpommin lajin pariin ja pääsee kokeilemaan sitä. Sisäkiipeilymahdollisuuksista erityisesti boulderkiipeilyhallien määrät ovat kasvaneet. Ylipäätään boulderointi on kasvattanut suosiotaan niin ulko- kuin sisäkiipeilyssä sekä harraste- että kilpakiipeilyssä (Koski et al. 2006, 11-12, 19; Korosuo 2017, 10). Boulderkiipeilyyn ei tarvitse kalliita välineitä tai köysiä ja kynnys kokeilla lajia on madaltunut juuri boulderkiipeilyhallien lisääntymisen myötä (ks. Yle 2010).

3.3 Kiipeily tutkimuskohteena ja aiheen rajaus

Kuten johdannossa todettiin, idea tämän tutkielman aiheesta syntyi siitä havainnosta, että Suomessa kiipeilystä ei ole tällä hetkellä olemassa terminologisen sanastotyön periaatteiden mukaan laadittua sanastoa. Kuitenkin, kuten edellä todettiin, kiipeily on yksi nopeimmin kasvavista urheilulajeista Suomessa tällä hetkellä ja alle 30 vuodessa kiipeilijämäärät ovat nousseet muutamasta harrastajasta arviolta jopa 50 000 harrastajaan. Tutkimuksen

tekijän havainto on, että sanasto muuttuu ja toisaalta kiipeilyisanasto on lajin vasta-alkajalle uutta ja että tarvetta kiipeilyisanastolle voisi uusien harrastajien parissa löytyä.

Kuten todettua, kiipeilyssä on useita eri alalajeja ja kaikkea kiipeilyisanastoa ei käytetä kaikissa kiipeilyn alalajeissa. Tämä koskee esimerkiksi välineistöä; boulderoinnissa välineistöä on vain murto-osa verrattuna esimerkiksi tekniseen kiipeilyyn tai jääkiipeilyyn. Kahdessa viimeksi mainitussa välineistöä ovat esimerkiksi tikkaat, jäähakut ja -raudat tai köydet ja valjaat. Toisaalta valjaita ja köysiä käytetään myös träd- tai sporttikiipeilyssä, kun taas boulderoinnissa valjaita tai köyttä ei käytetä, vaan välineitä ovat lähinnä kiipeilykengät ja *crash pad* eli *pädi*. Mitä tulee kiipeilyliikkeisiin, myös ne poikkeavat osaltaan kiipeilyn eri alalajeissa, koska fyysinen ympäristö voi kussakin kiipeilyn alalajissa olla täysin tai hieman erilainen. Tekniikka, jota jääkiipeilyssä hyödynnetään kiivettäessä jääputousta ylöspäin, on erilaista kuin trädikiipeilyssä tai boulderoinnissa kiivetessä kuivaa kalliota tai siirtolohkareta. Myös se, mikä kivilaji on kyseessä, voi määrittää käytettävää tekniikkaa, sillä se vaikuttaa kallion muotoon (ks. Green 2019). Toisin sanoen fyysinen ympäristö vaikuttaa liikkeisiin ja liikkeet määrittyvät fyysisen ympäristön mukaan. Näin ollen myös kiipeilyisanasto on osittain alalajikohtaista.

Kuten aiemmin täsmennettiin: kiipeilylajeista nimenomaan boulderointi on suosituin kiipeilymuoto. Boulderoinnin parissa on tällä hetkellä eniten harrastajia, niin vasta-alkajia kuin pitkään harrastaneita. Näin ollen sanastossa voi olla myös eniten vaihtelua. Lisäksi tutkimuksen tekijä tuntee parhaiten kyseisen alalajin sanaston. Näistä syistä tässä tutkimuksessa rajataan kiipeilyisanasto koskemaan boulderointia, ja tarkemmin ottaen *boulderoinnissa fyysisen ympäristön muotoja ja liikkeitä käsittävää sanastoa*. Sanasto sisältää noin kolmisenkymmentä termiä määritelmiseen.

4. TYÖN TAVOITTEET, AINEISTO JA MENETELMÄT

Kuten aiemmin todettiin, kiipeily on Suomessa lajina uudehko ja lisännyt räjähdysmäisesti suosiotaan viime vuosina. Vaikka kiipeily on kasvava laji, sitä voidaan edelleen pitää melko marginaalisena. Kiipeily on sosiaalinen laji, jossa kommunikoidaan käyttäen omaleimaista sanastoa. Kiipeilyosanasto kuuluu siten erikoiskieleen, sillä se on tietyn ammattitai harrasteryhmän käyttämää omaleimaista sanastoa. Pelkästään kyseisen alan kielenkäyttäjät ymmärtää ko. alan termejä.

Tämän työn teoreettisen pohjan muodostavat perinteinen terminologia ja sosioterminologia. Ne suhtautuvat eri tavalla termiin ja määritelmään. Perinteinen terminologia ei esimerkiksi hyväksy synonymiaa, vaan kannattaa kielen standardointia. Lisäksi perinteinen terminologia kannattaa ns. ylhäältä alaspäin saneltua termistöä, kun taas sosioterminologia on avoimempi termistön suullisen kielenkäytön suhteen.

Jos terminologinen työ toteutetaan siten, että turvaudutaan pelkästään ns. ylhäältä alaspäin sanastoon, eikö se antaisi mahdollisesti yksipuolisen käsityksen sanaston varsinaisista käyttäjistä? Tätä taustaa vasten tämän työn tavoitteena on selvittää terminologisen sanastotyön periaatteiden mukaisesti laaditun kiipeilyosanaston toimivuutta käyttäjillä, eli kiipeilijöillä.

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkitaan perinteisen terminologisen työn mukaan laadittua sanastoa käsitejärjestelmiseen, termeineen ja määritelmiseen nimenomaan käyttäjälähtöisesti. Kiipeilyosanasto on pitkälti lainasanoja. Tästä saattaa johtua, että termeillä ilmenee eri kirjoitusasuja. Lisäksi sanastotyötä tehtäessä havaittiin, että synonyymejä esiintyy. Tässä työssä halutaan kysyä käyttäjältä, mitä termiä käyttäjä suosittaisi käytettäväksi. Tutkimuksessa on kiinnostuttu siitä, miten kiipeilyosanastoa käytetään ja myös siitä, miten sanastoa opitaan.

Tämän tutkimuksen aineisto on sekä kirjallista että suullista. Ensimmäiseksi laadittiin sanasto, jota testattiin käyttäjillä. Tutkielma käsittää siis termityöskentelyn periaatteiden pohjalta laaditun sanaston sekä sanaston testaamisen käyttäjälähtöisesti. Siten tämän tutkimuksen menetelmä koostuu toisaalta terminologisen sanastotyön periaatteista, jotka toimivat sanaston laatimisen pohjana ja käsittää tutkimuksen kirjallisen aineiston, toisaalta tutkimuksen menetelmä koostuu käytettävyystudkimuksen periaatteista ja sitä kautta suullisesta aineistosta.

Tässä luvussa edetään siten, että ensin esitellään tutkimuksen kirjallinen menetelmä ja aineisto ja sen jälkeen tutkimuksen suullinen menetelmä.

4.1 Tutkimuksen kirjallinen aineisto

Tässä tutkielmassa kirjallinen aineisto käsitti tutkimuksen tekijän laatiman sanaston, joka tehtiin terminologisen sanastotyön periaatteiden mukaan. Pääasiallisena teoksena sanastotyössä käytettiin Suonuutin teosta *Sanastotyön opas* (2006).

Sanaston laatimisessa lähdettiin ensimmäisenä hahmottamaan kiipeilyn käsitejärjestelmää tutustumalla erilaisiin käsitejärjestelmätyyppeihin. Samaan aikaan etsittiin aineistoa termien valintaa ja määritelmien laatimista varten. Kiipeilysanaston rajausta lähdettiin työstämään määrittämällä kiipeilyn eri alalajit ja niiden osa-alueet ja miettimällä niiden suhdetta toisiinsa. Seuraavissa alaluvuissa esitellään lyhyesti käsitejärjestelmien laatimisen perustelut, termien valinta sekä määritelmien laatimisen periaatteet tämän sanastotyön kannalta.

4.1.1. Käsitejärjestelmien laatiminen

Kiipeilyn käsitejärjestelmää luotaessa havaittiin kahdenlaisia suhteita: *hierarkkisia suhteita* ja *funktiosuhteita*. Kuten aiemmin täsmennettiin, hierarkkisessa suhteessa kahdella käsitteellä on yhteiset käsitepiirteet, mutta toisella käsitteellä, eli alakäsitteellä, on vähintään yksi erottava lisäpiirre. Kiipeily voidaan jakaa esimerkiksi seinäkiipeilyyn, jääkiipeilyyn, vuorikiipeilyyn jne. Ensimmäiseksi suhteeksi havaittiin siten hierarkkinen suhde, joka kuvataan hierarkkisessa käsitejärjestelmässä puudiagrammina.

Koska yläkäsitteen jakaminen alakäsitteisiin voi perustua useampaan eri tapaan, pohdittiin tässä sanastotyössä erilaisia jakoperusteita (esim. kiipeily, jossa varmistuskeinona on köysi), mutta lopulta päädyttiin jakamaan kiipeily fyysisen ympäristön mukaan kahteen eri osa-alueeseen, eli *luonnolliseen ja keinotekoiseen ympäristöön*. Kun käytetään useampaa kuin yhtä jakoperustetta, kuten tässä työssä, käsitteet tulee koota moniulotteiseksi kaavioksi. Lisäksi eri ulottuvuuksia kuvataan lihavoiduilla viivoilla, jonka yhteyteen liisättiin jakoperuste sanastotyöskentelyn periaatteiden mukaisesti. (ks. liite 1: Kiipeilyn moniulotteinen käsitejärjestelmä, versio 1).

Kun kiipeilyn moniulotteinen käsitejärjestelmä oli laadittu, hahmoteltiin tarkempaa rajausta sanastotyöskentelyn kannalta. Päädyttiin valitsemaan yksi kiipeilyn alalaji,

boulderointi. Sitä koskevaa sanastoa rajattiin edelleen: boulderointi jaettiin eri jakoperusteisiin, joita ovat *välineet ja varusteet; ihmiset ja fyysinen ympäristö*, joka koostuu keino-tekoisesta ja luonnollisesta ympäristöstä. Tässä työssä on kiinnostuttu erityisesti fyysiseen ympäristöön liittyvistä sanoista. Sanastotyö rajattiin koskemaan boulderoinnissa käytettävää sanastoa, joka sisältää fyysiseen ympäristöön liittyvät (jalkojen ja käsien) eri tekniikat ja liikkeet, kallion tai seinän muodot ja otteet. Fyysinen ympäristö (keinotekoinen eli seinä tai luonnollinen eli kallio tai siirtolohkare) määrittää sen, mitä muotoja ja otteita kiipeilijä voi käyttää päästäkseen etenemään. Muodot ja otteet vaikuttavat siihen, mitä (jalan ja käden) tekniikoita ja liikkeitä kiipeilijä hyödyntää. Näin ollen toiseksi suhteeksi havaittiin funktiosuhde.

Aiemmin todettiin, että funktiosuhteet ovat epähierarkkisia suhteita, joita voivat olla esimerkiksi syy ja seuraus, kuten tässä tapauksessa, eli kallion tai seinän tietynlainen muoto tai ote (syy) vaikuttaa siihen, mitä liikettä tai tekniikkaa (seuraus) käytetään, jotta pystytään etenemään. Funktiosuhteita kuvaavassa käsitejärjestelmässä suhteet kuvataan nuolidiagrammeina. Kiipeilyn otteita, muotoja, liikkeitä ja tekniikkaa varten päädyttiin tekemään useampi erillinen käsitejärjestelmä sanastotyön selkeän hahmottamisen vuoksi. Erilliseksi käsitejärjestelmäksi laadittiin kallion tai seinän muotojen hierarkkinen käsitejärjestelmä (ks. liite 2) ja otteiden hierarkkinen käsitejärjestelmä (ks. liite 3) sekä muotojen, otteiden, liikkeiden ja tekniikan funktiosuhteinen käsitejärjestelmät (ks. liite 4 ja liite 5). Käsitejärjestelmissä näkyvät termit on numeroitu ja esitetty sanastossa aakkosjärjestyksessä. Työstä poisrajatut termit näkyvät käsitejärjestelmässä sulkeissa eikä niitä siten ole määritelty sanastossa.

4.1.2. Termien valitseminen

Mitä tulee termityöskentelyyn, Rondeaun mukaan (1981, 71–72) terminologisen työn lähteinä tulee käyttää muun muassa kansallisia ja kansainvälisiä standardeja, oppikirjoja, luetteloita, käyttöohjeita, erikoisalojen kirjoja ja lehtiä, sanastoja ja thesaruksia, sana- ja tietokirjoja, termipankkeja, alan asiantuntijoita sekä bibliografioita.

Ottaen huomioon tässä pro gradu -tutkielmassa käytettävän sanastotyön rajauksen, Rondeaun kriteerien mukaan käytettäväksi lähteiksi valittiin erikoisalan kirjat ja sanastot. Kiipeily on Suomessa melko uusi laji ja Suomen Kiipeilyliitto (SKIL), kiipeilyn kattojärjestö Suomessa, perustettiin vuonna 1994. Suomen Kiipeilyliitto kuuluu puolestaan kiipeilyn maailmanlaajuisen kiipeilyliiton, Kansainvälisen kiipeilyliiton (UIAA) alle. Tässä

tutkielmassa hyödynnettiin Suomen kiipeilyliiton julkaisemaa teosta *Seinäkiipeily* (Koski & Arasola, 2006) sekä teosta *Suomalainen kiipeilyopas* (Korosuo, 2017). Lisäksi hyödynnettiin Suomen kiipeilyliiton alaisen Oulun kiipeilyseuran verkkosivuilla olevaa kiipeilysanastoa, Ollila et al. (2016) laatimaa *Luomukiipeilyn sanastoa* (yhteistyössä SKIL:n sekä Lounais-Suomen Kiipeilykerho Kruxi ry:n kanssa) sekä Lankinen et al. (2016) *Kiipeilykielen ABC* -sanastoa. Tämän lisäksi kallion muotojen, otteiden, liikkeiden ja kiipeilytekniikan hahmottamiseksi sanastotyössä hyödynnettiin kahta englanninkielistä kirjaa *The Basic Essentials of Rock Climbing* (Strassman, 1989) ja *Basic Rockcraft* (Robbins, 1989) ja kymmeniä eri verkkosanastoja ja -julkaisuja niin englanniksi kuin ranskaksi (ks. lähteet: sanastotyössä käytetyt lähteet).

Mitä tulee Rondeaun lähdekriteereihin koskien esimerkiksi kansallisia ja kansainvälisiä standardeja ja katalogeja, näitä saatettaisiin hyödyntää sanastossa, joka olisi eri tavalla rajattu. Esimerkiksi sanassa, joka koskee kiipeilyvälineistöä, kyseisistä lähteistä voisi olla hyötyä.

Rondeaun mukaan (1981, 50–53) laatuun on niin ikään kiinnitettävä huomiota, ja se onkin tärkeämpää kuin lähteiden määrä. Hänen mukaansa tulee kiinnittää huomiota mm. kieleen, jolla teksti on tuotettu, tekijän auktoriteettiin alalla, arvioituun lukijakuntaan, kielen tasoon, maantieteelliseen suuntautumiseen, julkaisijaan ja julkaisupäivämäärään.

Aiemmin todettiin, että sanastotyötä laadittaessa havaittiin, että terminologisen työn pohjalta laadittua kattavaa kiipeilysanastoa ei Suomessa ole. Tämän lisäksi kiipeilysanastoa koskevaa lähdeaineistoa oli vähän. Kuitenkin tässä työssä käytettäviä kiipeilykirjoja ja sanastoja voidaan pitää laadukkaina lähteinä huomioiden julkaisutahon. Kiipeilyliittoa ja sen alaisien järjestöjen julkaisuja voidaan pitää varteenotettavana auktoriteettina alalla, jossa on laajahko lukijakunta: Suomen Kiipeilyseuraan kuului vuoden 2017 lopussa yhteensä 38 jäsenyhdistystä ja yhteensä 3836 henkilöä (Suomen kiipeilyliitto ry, 2018). Lisäksi tässä työssä käytettävät edellä mainitut julkaisut ovat melko uusia.

4.1.3. Määritelmien laatiminen

Tässä työssä määritelmiä lähdettiin laatimaan terminologisen sanastotyön periaatteiden pohjalta. Aiemmin kerrottiin, että määritelmä laaditaan kahdella eri tavalla: *sisältömääritelmänä* tai *joukkomääritelmänä*. Määritelmien laatiminen perustuu aina käsitesuhteisiin ja käsitejärjestelmiin.

Kuten todettu, tässä sanastotyössä käsitesuhteita on kahdenlaisia, hierarkkisia suhteita ja funktiosuhteita. Tässä sanastotyössä kiipeilyn eri osa-alueet ovat hierarkkisessa suhteessa toisiinsa. Lisäksi hierarkkisessa suhteessa ovat muodot ja otteet. Tässä tutkielmassa muodolla tarkoitetaan kallion tai seinän erilaisia kaltevuuksia (kuten kiipeilijään nähden eteenpäin kallistuva seinämä tai kiipeilijästä pois päin kallistuva seinämä) tai ulokkeita (kuten hylly tai tasanne). Muoto on siten yläkäsite, jonka alakäsitteitä ovat esimerkiksi *hänkki* ja *släbi*. Kiipeilyssä otteella voidaan tarkoittaa kalliossa tai seinässä olevia pienempiä ulokkeita tai syvennyksiä, josta tartutaan käsillä tai jaloilla. Toisaalta otteella voidaan myös tarkoittaa tapaa, jolla otteesta tartutaan. Tässä tutkielmassa hyödynnetyissä kiipeilysanastoissa ote miellettiin niin tekniikaksi kuin fyysiseksi otteeksi (ks. Esim. Koski et al. 2006, 97–102; Green 2018). Tämän havaitsi myös esimerkiksi Suursalmi-Seppälä pro gradu -tutkielmassaan. Hän erottaa työssään esimerkiksi otteen ja otetavan toisistaan (2018, 62). Niin ikään tässä työssä otteella tarkoitetaan fyysistä paikkaa, josta tartutaan kiinni. Tarttumipaikkoja on erilaisia, ja ote (merkityksessä paikka, josta tartutaan kiinni) on siten esimerkiksi *poketin* ja *kahvan* yläkäsite. Liikettä ja tekniikkaa koskevat termit ovat puolestaan funktiosuhteessa tarttumipaikkoihin, eli kallion tai seinän muotoon ja/tai otteisiin (merkityksessä paikkoihin, joista tartutaan kiinni) nähden, koska ensin mainitut ovat jälkimmäisten seurausta. Tässä sanastotyössä hierarkkisessa suhteessa ovat kiipeilyn eri osa-alueet, muodot ja otteet (merkityksessä paikkoja, joista tartutaan kiinni) on rajattu tämän sanastotyön ulkopuolelle. Siten määrittelyn kannalta ainoa suhde on funktiosuhde (ks. liitteet 1-5).

Kuten aikaisemmin täsmennettiin, funktiosuhteisessa käsitejärjestelmässä sisältömääritelmä kuvataan usein yläkäsitettä kuvaavalla termillä, jota seuraavat ne käsitepiirteet, jotka osoittavat funktiosuhteen. Tässä sanastotyössä määritelmät on laadittu sisältömääritelmänä ja ne on laadittu muita luvussa 2.1.3 ja 2.1.4 esiteltyjen hyvän määritelmän kriteerien ja kirjoitustapojen mukaan.

Tämän termityön termimääräksi muodostui noin kolmisenkymmentä termiä määriteltäneiden. Ensimmäistä laadittua sanastoa testattiin sen kohderyhmään kuuluvilla käyttäjillä (ks. luku 4.2), ja tämän työn liitteissä esitetään sekä ensimmäinen laadittu sanasto (liite 6: Boulderointisanasto, versio 1) että käytettävyydestään perusteella korjattu sanasto (liite 7: Boulderointisanasto käsitejärjestelmään, versio 2). Sanastoissa esitetään termit

termitietuemuodossa. Jokaisen termin kohdalla on sitä vastaava numero aakkosjärjestyksessä, synonyymit sekä määritelmät.

Kun sanastotyö oli laadittu, seuraavaksi selvitettiin sanaston käytettävyyttä. Seuraavaksi käsitellään tässä tutkimuksessa käytettävä metodi ja perustellaan metodin valinta.

4.2 Käytettävyystudkimuksen menetelmä

Tämän tutkielman toiseksi metodiksi valittiin käytettävyydestaus, joka laaditaan haastattelututkimuksena. Työssä hyödynnetään Ovaskan, Aulan ja Marjarannan (2005) ohjeita haastattelutyypin ja haastateltavien valitsemisessa teoksessa *Käytettävyystudkimuksen menetelmät*. Seuraavaksi kerrotaan tarkemmin haastattelutyypeistä, niiden eduista ja haitoista tiedonkeruumenetelminä ja siitä, mikä haastattelutyyppi valitaan menetelmäksi tähän tutkimukseen.

4.2.1. Haastattelu

Ovaskan et al. (2005, 38) mukaan haastattelu on hyvä tiedonkeruumenetelmä, kun kohteena on ihmisen ajatuksien sisältö tai näkyvä käyttäytyminen, mistä tässä tutkielmassa on kiinnostuttu.

Tutkimusmenetelmänä haastattelu on päämäärähakuista keskustelua, joka on tietyssä määrin suunniteltua ja jota haastattelija ohjaa. Haastattelumenetelmät voidaan jakaa erilaisiin haastattelutyyppeihin sen mukaan, miten etukäteen suunnitellut kysymykset kontrolloivat haastattelun kulkua ja miten yhdenmukainen haastattelutilanne eri tutkittavien välillä on. Haastattelumenetelmät voidaan jakaa esimerkiksi *avoimeen (strukturoidun)*, *teema- (puolistrukturoitu)* ja *lomakehaastatteluun (strukturoidu)*. (Ovaska et al. 2005, 38.)

- *Avoimessa haastattelussa* käytetään nimensä mukaisesti avoimia kysymyksiä. Avoimessa haastattelussa on tietty aihe, mutta se on näistä kolmesta haastattelutyyppistä vapaamuotoisin, sillä vastausvaihtoehtoja ei ole valmiiksi muotoiltu. Avointa haastattelua kannattaa käyttää silloin, kun haastateltavia ei ole montaa ja heidän kokemuksensa vaihtelevat paljon. (Ovaska et al. 2005, 38–39.)
- *Teemahaastattelu* on haastattelutyyppi, joka eroaa avoimesta haastattelusta siten, että se perustuu ennalta mietittyihin teemoihin. Teemahaastattelu voi olla vapaamuotoinen keskustelu, johon kuuluu niin avoimia kuin suljettuja kysymyksiä.

Teemahaastattelua käytetään samoissa tilanteissa kuin avointa haastattelua. (Ovaska et al., 2005, 39–40.)

- *Lomakehaastattelu* on haastattelutyyppejä, joka etenee ennakkoon määriteltyjen kysymysten pohjalta, jossa haastattelija kysyy haastateltavalta kysymyksiä ja kirjaa haastateltavan vastaukset ylös. Lomakehaastattelu on sopiva haastattelutyyppejä silloin, kun tutkimuksen tavoite on selkeä ja ymmärrettävissä ja siinä voidaan erottaa tärkeimmät kysymykset. (Ovaska et al., 2005, 39.)

Avoimen haastattelun etuja ovat kysymystyyppien takia se, että haastattelussa voidaan mennä syvällekin aiheeseen ja siitä saatu materiaali on rikasta. Lisäksi haastattelussa voi tulla esille uusia odottamattomia asioita. Avoimissa ja teemahaastatteluissa aineiston analysointi on kuitenkin hitaampaa ja vaikeampaa verrattuna esimerkiksi lomakehaastattelusta saadun tiedon analysointiin, jota voidaan analysoida tilastollisesti. (Ovaska et al., 2005, 38–39.)

Avoimissa ja teemahaastatteluissa etuna on se, että haastateltava voi vastata kysymyksiin omin sanoin ja vastaukset ovat tällöin totuudenmukaisempia. Lisäksi haastateltavalla on mahdollisuus tuoda esille asioita monipuolisemmin kuin lomakehaastattelussa. (Ovaska et al. 2005, 42.)

Kun valitaan tutkimustyyppi, on tärkeää arvioida, tulisiko haastateltava eristää yhteisöstään vai ei. Tulisiko haastattelu toteuttaa yksilö- tai ryhmähaastatteluna? Yksilöhaastattelussa etuna on se, että tilanteessa ei ole muita vaikuttamassa vastauksiin, vaan haastattelija on pelkästään vastuussa haastattelusta. Yksilöhaastattelu voidaan toteuttaa joko kasvokkain tai puhelimesta. Ryhmähaastattelu voidaan jakaa vielä *pari- ja täsmäryhmähaastatteluun* (ts. *fokusryhmiin*). Jälkimmäistä käytetään, kun arvioidaan käyttäjän tarpeita ja tunteita. Haastattelu on strukturoimaton, mutta aiheet ovat valmiiksi mietityt ja ryhmää ohjataan aiheiden mukaan. Parihaastattelua käytetään esimerkiksi perhetutkimuksissa. Näissä tilanteissa haastattelija seuraa kahden ihmisen keskustelua ja kirjaa asioita muistiin. (Ovaska et al. 2005, 40–41.)

Tämän tutkielman tavoitteiden kannalta päädyttiin puolistrukturoituun teemahaastatteluun, joka toteutettiin yksilöhaastatteluna. Pari- tai ryhmähaastattelu olisi myös ollut hyvä vaihtoehto, mutta vaikeampi järjestää. Lisäksi pari- tai ryhmähaastattelussa voisi olla

haastavampi saada ryhmä keskustelemaan vapaasti, jos ryhmän jäsenet eivät esimerkiksi ole ennestään tuttuja.

Jotta analyysivaiheesta ei tulisi liian työläs, haastattelijoiden määräksi valittiin 10–13 haastateltavaa. Seuraavaksi kerrotaan tarkemmin haastateltavien valintakriteereistä eli keitä ja montako haastateltavaa valittiin.

4.2.2. Haastateltavien valinta ja käyttäjäryhmät

Käytettävyyden arviointimenetelmiä on kahdenlaisia, osallistavia ja ei-osallistavia. Esimerkiksi osallistavia ovat haastattelu, kyselytutkimus ja fokusryhmät. Käytettävyydesteissä oleellisinta on osallistujia valittaessa edustavuus. Sen takaamiseksi osallistujiksi tulee valita henkilöitä, jotka ovat samanlaisia kuin tuotteen käyttäjät, mieluiten todellisia käyttäjiä. (Ovaska et al. 2005, 283–284.)

Ensin menetellään niin, että jaetaan käyttäjäpopulaatio käyttäjäryhmiin. Tässä menetellään niin, että käyttäjiä analysoidaan ja pohditaan käyttäjien ominaisuuksia, jotka ovat merkityksellisiä testattavan kohteen kannalta. Ulkoinen validiteetti, eli tulosten yleistettävyys riippuu siitä, miten hyvin osallistujat edustavat eri käyttäjäryhmiä. (*idem*)

Ennen osallistujien valintaa tulee siis muodostaa käyttäjäryhmiä. Tässä oleellista ovat ne tekijät, jotka ovat yhteisiä koko käyttäjäpopulaatiolle ja lisäksi ne tekijät, jotka jakavat käyttäjäpopulaatiota eri käyttäjäryhmiin. Yleisiä käyttäjiä koskevia ominaisuuksia voivat esimerkiksi olla kokemus, tuntemus, käyttötiheys ja demografiset tekijät (ikä, sukupuoli, koulutustaso jne.). (Ovaska et al. 2005, 285.)

Edustavuuden takaamiseksi tässä tutkielmassa haastatteluun valittiin osallistujiksi kiipeilijöitä, jotka siis ovat kiipeilyosanaston todellisia käyttäjiä. Käyttäjäryhmien luomiseksi pohdittiin, mitkä ovat käyttäjien oleellisia ominaisuuksia sanaston testaamisen kannalta. Näiksi ominaisuuksiksi nousivat kokemus ja käyttötiheys, eli kiipeilykokemus ja kiipeilykerrat.

Jotta osallistujia voidaan valita käyttäjäryhmistä, keskeiset ominaisuudet tulee muuttaa kvantitatiivisiksi kriteereiksi. Hackos ja Redish (1998) (ks. Ovaska et al. 2005, 285–286) ehdottavat ryhmäjakoja neljään eri kategoriaan: noviisi, edistyneet aloittelijat, pätevät käyttäjät ja ekspertit. Kuitenkin objektisempaa tietoa käyttäjiltä saadaan siten, että

kysytään kokemuksen kestosta, kuin siitä, minkä tasoiseksi (yllä mainitut) käyttäjä itseään luonnehtisi. Nämä ilmaukset ovat subjektiivisia, toisin kuin käyttökokemuksen kesto.

Ovaska et al. (2005, 287) lisäksi toteavat, että käyttökokemuksen pituuden sijasta voi määrittää käyttötiheyden. Nämä eivät välttämättä kulje käsi kädessä: eksperttitason kriteerinä voi olla verrattain lyhyt kokemus vuosissa, mutta päivittäinen käyttötiheys. Sama pätee kiipeilyssä. On esimerkiksi mahdollista, että käyttäjällä on yli 10 vuotta kokemusta, mutta käyttötiheys on matala. Toisaalta on mahdollista, että jollakin on verrattain lyhyt kokemus vuosissa, mutta käyttötiheys on korkea. Kun nämä kvantitatiiviset kriteerit on määritelty kullekin käyttäjärühmälle, voidaan sen perusteella laatia kyselylomake, jolla seulotaan osallistujia.

Tässä työssä laadittiin käyttäjärühmien perusteella esikysely osallistujien seulontaan. Kyselyllä kysyttiin mm. käyttövuosia ja käyttötiheyttä. Kyselyn tarkoituksena oli nimenomaan tehdä esiseulontaa, eli selvittää mihin käyttäjärühmään osallistuja kuuluu. Käyttäjärühmät määriteltiin seuraavalla tavalla:

- alle vuosi kiipeilykokemusta
- 1–5 vuotta kiipeilykokemusta
- 5–10 vuotta kiipeilykokemusta
- 10–15 vuotta kiipeilykokemusta
- 15–20 vuotta kiipeilykokemusta
- yli 20 vuotta kiipeilykokemusta

Tässä tutkimuksessa on kiinnostuttu käyttäjätihydestä siksi, että sen oletetaan olevan oleellista kiipeilyosanaston kannalta – sen oletetaan kertovan osaltaan siitä, kuinka sitoutunut käyttäjä on; mitä sitoutuneempi, sitä parempi on sanaston tuntemus. Tämä liittyy myös osaltaan sosiaaliseen ympäristöön, sillä mitä tiiviimmin mukana lajissa on, sitä enemmän oletetusti sosiaalinen ympäristö vaikuttaa esimerkiksi sanaston tunnettuuteen.

Muodostettuja käyttäjärühmiä käytettiin puolestaan hyödyksi osallistujien valinnassa. Osallistuja voidaan valita joko niin, että 1) valitaan kaikista käyttäjärühmistä osallistuja

kattavan otoksen saamiseksi tai siten, että 2) valitaan osallistujia muutamasta keskeisimmästä ryhmästä. (Ovaska et al. 2005, 287.)

Osallistujien valinnassa käyttäjätestiin tulee ottaa huomioon ne käyttäjäryhmät, jotka ovat testin tavoitteiden kannalta oleellisia. Esimerkiksi Dumas ja Redish (1993) (ks. Ovaska et al., 2005, 287) ehdottavat, että kustakin käyttäjäryhmän alaryhmästä poimitaan kolmesta viiteen käyttäjää ryhmän sisäisen vaihtelun vähentämiseksi. Kuitenkin, kun otokset ovat pieniä, yksilöllistä vaihtelua on mahdotonta hallita. Yksilöllisiä eroja voidaan kuitenkin analysoida siten, että testin jälkeen kerätään tietoa kustakin osallistujasta. Silloin kun resursseja on vähän, Dumas ja Redish ehdottavat, että ns. keskitason käyttäjät jätettäisiin pois; jos kummankin ääripään käyttäjät eli noviisit ja ekspertit huomaavat saman ongelman, niin todennäköisesti keskitasonkin käyttäjät havaitsisivat saman ongelman (Ovaska et al. 2005, 287–288).

Tämän tutkimuksen tavoitteiden kannalta, kun tavoitteena on kiipeilyosan käytettävyys, oleellista on saada nimenomaan kokeneempia käyttäjiä. Jotta sanaston käytettävyyttä voidaan testata, käyttäjän tulee tuntea sanastoa ja pystyä antamaan arvionsa sen toimivuudesta. Työssä kuitenkin testataan myös sanaston tunnettuutta ja on kiinnostuttu synonyymitapauksista.

Kun valitaan osallistujia käytettävyyden arvioinnissa, määritellään lisäksi otoskoko, joka vaikuttaa osaltaan tulosten luotettavuuteen sekä yleistettävyyteen. Käytännön käytettävyytyössä tavoitteena on löytää käytettävyyso ongelmia ja parantaa tuotteen käytettävyyttä. Toisaalta suhteellisen pieni osallistujamäärä riittää siksi, että tuloksia ei ole tarkoitus yleistää. Otokseen on kuitenkin oltava riittävä, jotta käytettävyyso ongelmia ei jää huomaamatta. Sopiva otoskoko liittyy osaltaan myös testin kattavuuteen: usein pienemmällä osallistujakoolla voidaan saada syvällisempää tietoa kuin siten, että aika jaettaisiin suuremman osallistujamäärän kesken. (Ovaska et al. 2005, 284, 290–291.)

Esimerkiksi sellaisiin menetelmiin kuten havainnointi, ääneen ajattelu ja haastattelu riittää pienempi osallistujamäärä (viisi osallistujaa). Kuitenkin osallistujamäärä riippuu osittain käyttäjäryhmien määrästä, sillä kustakin käyttäjäryhmästä pitäisi testata vähintään kolmesta viiteen henkilöä. (*idem*) Tässä työssä haastattelu suoritettiin teemahaastatteluna, ja lisäksi käyttäjiä tarvittiin jokaisesta kolmesta käyttäjäryhmästä vähintään kolme ja enintään viisi käyttäjää, eli yhteensä vähintään 9–15 käyttäjää. Tämän takaamiseksi

tehtiin esiseulonta, jolla pyrittiin myös saamaan jokaiseen käyttäjäryhmän riittävä määrä käyttäjiä, jotta kaikki käyttäjät eivät olisi samasta käyttäjäryhmästä.

Otantamenetelmiä on useita ja ne voidaan karkeasti ottaen jakaa satunnaisotantaan ja ei-satunnaisotantaan. Tässä työssä käytettiin jälkimmäistä; ei-satunnaisotantaa menetelmänä käytetään yleensä käytettävyystudkimuksessa, kun jokaisen osallistujan todennäköisyys tulla valituksi ei ole tiedossa eikä se ole jokaiselle populaation jäsenelle sama. Edellä mainitut otantamenetelmät voidaan jakaa edelleen alalajeihin, kuten ääritapausotanta, homogeeninen otanta tai heterogeeninen otanta. Tässä työssä käytettiin resurssien sekä työn tavoitteiden vuoksi heterogeenistä otantaa. Se tarkoittaa, että osallistujat edustavat laajasti keskeisiä piirteitä (Ovaska et al. 2005, 288–289). Siksi tässä tutkimuksessa valittiin osallistujia kustakin käyttäjäryhmästä.

Huomioitavaa on, että usein osallistujia on vaikea saada ja ylipäättään huolellinen osallistujien valinta vaatii resursseja. Siksi usein osallistujien jako eri käyttäjäryhmiin tapahtuu jälkikäteen. Ryhmäjako voidaan siis tehdä ennen itse testiä tai vaihtoehtoisesti sen jälkeen haastattelemalla tai lomakekyselyllä. (Ovaska et al. 2005, 290.) Tässä työssä pyrittiin tekemään käyttäjäryhmäjako etukäteen arvioimalla ja tekemällä esiseulonta lomakekyselyllä. Haastattelu koostui siten esiseulonnasta, joka tehtiin lomakekyselynä sekä teema-haastatteluosiosta. Seuraavaksi kerrotaan tarkemmin haastattelukysymysten valinnasta.

4.2.3. Haastattelukysymykset

Haastattelukysymysten laatimisessa on noudatettu teoksessa *Käytettävyystudkimuksen menetelmät* (Ovaska et al. 2005, 46–50) esitettyjä ohjeita haastattelukysymysten laatimisesta koskien esimerkiksi kysymysten muotoa, pituutta, järjestystä jne.

Tässä tutkimuksessa yhdistettiin kaksi tutkimusmenetelmää, sillä haastatteluosio koostui esiseulonnasta käyttäjäryhmien kartoittamiseksi ja sen jälkeen toteutettiin teemahaastattelu. Tutkimusmenetelmien yhdistelyn etuna on se, että luotettavuus paranee, toisaalta haittapuolena työn määrä kasvaa ja analysointi vaikeutuu (Ovaska et al. 2005, 43).

Esiseulontakysymyksinä esitettiin viisi monivalintakysymystä. Esikyselyssä kysyttiin muun muassa kiipeilyvuosista ja -kerroista. Näillä käyttökokemusta ja -tiheyttä koskevilla kysymyksillä selvitettiin käyttäjäryhmien jakoperustetta. Käyttäjäryhmät määriteltiin käyttökokemuksen perusteella, eli tässä tapauksessa kiipeilyvuosien perusteella sekä käyttötiheyden, eli kiipeilykertojen, perusteella. Aiemmin kerrottiin, että mitä enemmän

henkilö on mukana lajissa, sitä paremmin voidaan olettaa henkilön myös sanastoa tunnetavan. Sen vuoksi kysyttiin myös mitä kiipeilyn muotoa tai muotoja käyttäjä harrastaa, harrastaako ulko- vai sisäkiipeilyä ja kysyttiin kilpailuaktiivisuutta.

Puolistrukturoidun teemahaastattelun kysymykset koostuvat avoimista ja suljetuista kysymyksistä. Käytettävyytutkimuksessa avoimilla kysymyksillä voi saada tärkeää tietoa, erityisesti jos järjestelmä on hyvä tai huono, sillä vastaaja voi avoimeen kysymykseen vastatessaan tuoda kehuja tai kritiikit esille (Ovaska et al. 2005, 46). Tästä syystä tässä tutkimuksessa päädyttiin avoimiin kysymyksiin, kun haluttiin tietää käyttäjän mielipide esimerkiksi käsitejärjestelmästä (”Mitä mieltä olet tästä käsitejärjestelmästä?”)

Suljettuja kysymyksiä on puolestaan kolmenlaisia: *osittain suljettuja*, joissa kysytään jostain tiettyä tietoa, *täysin suljettuja*, joissa vastausvaihtoehdot on annettu valmiiksi sekä *vaihtoehtokysymyksiä*, jossa kysymyksenasettelu sisältää vastausvaihtoehdot. Suljettujen kysymysten etu on se, että haastattelijan on helpompi kontrolloida tilannetta ja kysyä tarkempaa tietoa (*idem*).

Tässä tutkimuksessa teemahaastattelu koostui kahdenlaisista suljetuista kysymyksistä. Esimerkiksi *osittain suljetut kysymykset* tässä tutkimuksessa koskivat ikää ja asuinmaakuntia Suomessa ja vaihtoehtokysymyksiä puolestaan olivat esimerkiksi ”onko käsitejärjestelmä mielestäsi looginen vai ei?”

Teemahaastattelun ja esiseulonnan kysymykset tarkistutettiin ohjaajalla. Palautteen perusteella esikyselyn kysymyksiin tehtiin joitakin muutoksia, koskien muun muassa sanavalintoja. Teemahaastattelu esitettiin yhdellä henkilöllä. Lisäksi toteutettiin testihaastattelu, minkä perusteella vaihdettiin mm. yksi kuva ja muotoiltiin joitakin kysymyksiä uudelleen.

Tämän jälkeen toteutettiin esikysely ja teemahaastattelu varsinaisilla käyttäjillä. Tästä ja tuloksista kerrotaan tarkemmin seuraavassa luvussa.

5. ANALYYSI JA TULOKSET

Tätä tutkimusta varten toteutetun haastattelun avulla haluttiin selvittää, onko terminologisen työn pohjalta laadittu sanasto toimiva sen todellisten käyttäjien keskuudessa. Samalla haluttiin selvittää, käytetäänkö synonyymejä sekä sitä, kuinka sanastoa opitaan ja olisiko kiipeily-sanasto tarpeellinen.

Tämän tutkimuksen suullinen aineisto koostuu esikyselystä ja teemahaastattelusta. Ensin käydään läpi esikyselyn tulokset ja pohditaan käyttäjäryhmien valintaa sekä käydään läpi esikyselyn vastaukset. Sen jälkeen esitellään teemahaastattelun anti teemoittain ja analysoidaan tuloksia.

5.1 Esikyselyn analyysi ja tulokset

Esikyselyyn vastasi yhteensä kymmenen vastaajaa ja haastatteluun osallistui lopulta kahdeksan kymmenestä esikyselyyn vastanneesta. Tässä esitetään niiden kahdeksan esikyselyyn ja haastatteluun vastanneen tulokset. Kyselyn kysymykset olivat kaikki monivalintakysymyksiä.

Esikyselyn perusteella kaksi käyttäjää on harrastanut kiipeilyä 1–5 vuotta, 5–10-vuotta sekä yli 20 vuotta. Yksi vastasi harrasteensa kiipeilyä 10–15 vuotta ja yksi vastasi harrastusvuosia kertyneen 15–20 vuotta. Yksikään vastaajista ei vastannut kiipeilleensä alle vuoden.

Kiipeilykerrat jakautuivat vastaajien kesken siten, että puolet vastaajista harrastaa kiipeilyä 2–3 kertaa tai 3–5 kertaa viikossa. Yksikään vastaajista ei ilmoittanut kiipeilevänsä kerran tai harvemmin tai 5–7 kertaa viikossa.

Kaikki vastaajat (n=8) harrastavat kiipeilyn eri muodoista boulderointia. Seuraavaksi eniten harrastetaan sporttikiipeilyä (n=6), yläköysikiipeilyä (n=4), trädikiipeilyä (n=3) ja jääkiipeilyä (n=3). Vastaajista kaksi vastasi harrastavansa alppi- ja vuorikiipeilyä sekä yksi mixed-kiipeilyä.

Puolet vastaajista vastasi kiipeilevänsä enemmän sisällä kuin ulkona. Kaksi vastaajaa vastasi kiipeilevänsä enemmän ulkona kuin sisällä ja toiset kaksi vastasi kiipeilevänsä sekä sisällä että ulkona yhtä paljon. Vastaajista yksikään ei vastannut kiipeilevänsä pelkästään ulkona tai pelkästään sisällä.

Kiipeilykisoja koskevaan kysymykseen vastaukset kertyivät seuraavalla tavalla: Puolet vastaajista kertoi osallistuneensa kiipeilykisoihin kerran tai ei ollenkaan, kolme vastaajaa harvoin ja vain yksi silloin tällöin. Yksikään vastaajista ei vastannut osallistuvansa kiipeilykisoihin usein tai säännöllisesti.

Esikyselyllä haluttiin kartoittaa käyttäjäryhmäjakoon liittyviä asioita ja kyetä siten haastattelemaan kustakin käyttäjäryhmästä tietty määrä. Tässä ei kuitenkaan täysin onnistuttu, sillä lopulta käyttäjäryhmät eivät jakautuneet tasaisesti. Käyttäjäryhmistä kaksi jäi ali-edustetuksi, eli 10–15 vuotta sekä 15–20 vuotta kiipeilleet. Käyttäjäryhmät, joiden kokemus kiipeilyvuosina oli 1–5 vuotta, 5–10 vuotta ja yli 20 vuotta jakautuivat tasaisesti. Käyttäjäryhmä, jonka kiipeilykokemus on alle vuosi, ei ole tässä edustettuna ollenkaan.

Esikyselyn perusteella voidaan todeta, että vastaajien kokemus kiipeilyvuosista vaihtelee vuodesta yli 20 vuoteen, mikä takaa tämän tutkimuksen kannalta laajan edustavuuden, kun testataan kiipeilysanaston käytettävyyttä. Lisäksi kaikki vastaajat harrastavat kiipeilyä säännöllisesti 2–5 kertaa viikossa ja jokainen harrastaa kiipeilyn eri lajeista ainakin boulderointia. Koska tämän tutkimuksen aihe koskee nimenomaan boulderointisanastoa, voidaan olettaa, että vastaajat tuntevat kyseisen sanaston hyvin. Aktiivinen kiipeilykertojen määrä viikossa kertoo sitoutuvuudesta lajiin. Tämän perusteella voidaan myös olettaa, että vastaajat tuntevat kiipeilysanastoa aktiivisuutensa kautta.

Kyselyssä kävi ilmi, että boulderoinnin lisäksi vastaajat harrastavat laajasti myös muita kiipeilyn muotoja. Tästä oletetaan olevan myös hyötyä kiipeily-sanaston tunnettuudessa. Lisäksi jokainen tähän tutkimukseen osallistuja harrastaa sekä ulkona että sisällä kiipeilyä, mistä voidaan olettaa olevan hyötyä boulderointisanaston hahmottamisessa, koska sanasto käsittää sekä ulkona että sisällä tapahtuvan boulderointisanaston.

Kisa-aktiivisuudella haluttiin osaltaan selvittää vastaajien sitoutuneisuutta lajiin. Kuitenkin huomioiden vastaajien kiipeilyaktiivisuuden vuosina ja kiipeilykertoina viikoissa, voidaan todeta, että kisa-aktiivisuus ei korreloi edeltävän kanssa.

5.2 Haastattelun tulokset ja analyysi

Teemahaastattelut toteutettiin yhteensä kahdeksan esikyselyyn vastanneen kanssa. Testihaastattelu toteutettiin henkilöllä, joka on harrastanut kiipeilyä satunnaisesti noin neljän vuoden ajan. Haastattelussa huomattiin, että jos sanasto ei ole tuttua, vastaajalla ei ole välttämättä antaa korjausehdotuksia tai palautetta tai hän ei tunne kaikkea sanastoa.

Lisäksi huomattiin, että jos vastaaja ei tunne jotain termiä, ei haastattelussa tule esille haluttua spontaania termistön käyttöä. Toisaalta pohdittiin myös sitä, voiko vastaajalle tulla kiusallinen olo, jos ei osaa vastata suurimpaan osaan kysymyksistä. Tämän testi-haastattelun valossa sitä, ettei haastateltaviksi saatu alle vuoden kiipeilykokemuksen kiipeilijöitä tai kiipeilijöitä, jotka kiipeilevät kerran tai harvemmin, ei lopulta koettu haitaksi vaan eduksi ottaen huomioon tutkimuksen tavoitteet.

Haastatteluista viisi toteutettiin kasvotusten ja kolme Skype-palvelun välityksellä. Haastatteluun osallistui neljä naista ja neljä miestä. Haastateltavat olivat iältään 25–40-vuotiaita ja asuneet eri puolilla Suomea: asuinmaakuntia olivat Uusimaa, Itä-Uusimaa, Varsinais-Suomi, Pirkanmaa, Pohjois-Savo, Päijät-Häme, Keski-Pohjanmaa, Pohjois-Pohjanmaa sekä Lapin maakunta. Lisäksi kolme haastateltavista mainitsi asuneensa muutaman kuukauden ulkomailla, mutta ei pysyvästi pitempiä aikoja.

Haastattelun tueksi tehtiin Power Point -esitys, joka sisälsi etukäteen suunnitellut teemat ja kysymykset. Ensimmäinen teema koski kuvien nimeämistä, toinen teema sanojen selittämistä, kolmas teema määritelmien nimeämistä, neljäs teema synonyymejä ja viides teema sanastotyötä koskevia käsitejärjestelmiä. Lopuksi kysyttiin sanaston oppimiseen liittyvä kysymys ja esitellyn sanaston hyödyllisyyttä koskeva kysymys. Kasvotusten järjestettävissä haastatteluissa Power Point -esitys näytettiin haastattelijan tietokoneen näytöltä. Skype-palvelun välityksellä tehdyissä haastatteluissa haastattelijan tietokoneen ruutu jaettiin haastateltavan kanssa, jolloin Power Point -esitys näkyi haastateltavalle.

Seuraavaksi esitellään haastattelun tulokset edellä esitettyjen teemojen mukaisesti ja analysoidaan tuloksia.

5.2.1. Teema 1: kuvien nimeäminen

Ensimmäisen teeman kysymyksillä haluttiin selvittää sanaston tuntemusta kuvien kautta. Samalla haluttiin saada selville spontaania termistön käyttöä. Vastaajia pyydettiin nimeämään seitsemän eri kuvaa. Haastateltavien vastaukset näkyvät Taulukossa 1.

	HNj	HNi	HMh	HMg	HMf	HNe	HNd	HMb
Kuva 1	pinchi	pinchi	pinch	se pinchaa	pinchi, ote	pieni ote, nipistys	pintsi, pint- siote	ote
Kuva 2	släbi	sloupperi	sloupperi	sloupperi	slouppi	släbi	slouppi	slouppi
Kuva 3	saidiote	saideri	sidepulli	saideri	saideri	mukavan näköinen ote	saideri	saideri
Kuva 4	jalkaotteet	kneedroppi, backsteppi, flägäys	jalkatek- niikka, var- vastekniikka	knee drop, flägäys	knee drop	jaloille on paikat, kii- peilyken- gät	joku steppi	kiipeily- muuveja, jalkojen asento, kyljen- kääntö, egyptiläi- nen
Kuva 5	anderi	anderi, saideri	undercling, sidepull	anderi	anderi	oikein mu- kavan nä- köinen ote	anderi	anderi
Kuva 6	sideote	halkeema	cräckclim- bin, cräkki	trädi, hal- keamakii- peily, mätchi	layback	cräck	saideri, laybackkäys	layback
Kuva 7	krimppi	krimppi	krimppi	krimppaa- mista, puoli- krimppi	krimppi, open hand, krimppi- ote	sormiote	krimppi	open krimp, krimppi

Taulukko 1: Teemahaastattelu, teema 1: nimeä kuvat

Ensimmäisen teeman ensimmäisestä kuvasta käytettiin eniten termiä *pinchi*. Toisesta kuvasta käytettiin eniten termiä *slouppi*. Kolmannesta kuvasta käytettiin eniten termiä *saideri*. Neljännen kuvan kohdalla esiintyi hapuilua ja pohtimista ja suurin osa vastaajista vastasi useammalla termillä tai ilmaisulla. Jalka-sanan käyttöä esiintyi jossain muodossa neljässä vastauksessa, *knee drop* -termiä kolmessa vastauksessa, *kneedroppi*-termi yhdessä vastauksessa ja *flägäys* kahdessa vastauksessa sekä *egyptiläinen* yhdessä vastauksessa. Viidennestä kuvasta käytettiin eniten termiä *anderi*. Kuudennen kuvan kohdalla annettiin eniten poikkeavampia vastauksia ja eniten halkeamaan viittaavia (*halkeema*, *halkeamakiipeily*, *cräck*, *cräkki*, *cräckclimbing*) tai *layback*, *laybackkäys*. Seitsemännen kuvan yleisin vastaus oli *krimppi*.

Ensimmäisen teeman pääasiallinen tarkoitus oli saada termejä spontaanista puheesta. Teemaan valittiin kuvia haastattelijan mielestä yleisimpinä pidetyistä termeistä, mutta myös pari oletetusti vähemmän tunnettua termiä. Lisäksi kuva 2 oli valittu siten, että siinä esiintyi useampaa asiaa, eli *sloupperi* (ote), *open hand* ja *mätsäys* (tekniikat). Kaikki vastaajat vastasivat viitaten otteeseen. Toisaalta kuvassa 6 esiintyi niin ikään useampaa asiaa, mutta kuva valittiin tässä mielessä tahattomasti: vastaajat erottivat kuvasta muun muassa trädikiipeilyä, halkeaman sekä *layback*-tekniikan. Kuvalla 4 haluttiin hahmottaa *back step*-tekniikkaa, jota haastattelija piti vähemmän tunnettuna. Yksi vastaajista vastasi *back steppi* antaen myös muita vaihtoehtoja ja toinen ”joku steppi” mainiten myös muita vaihtoehtoja ja kolmas *kyljenkääntö* ja *egyptiläinen*, joka muistuttaa ranskankielistä termiä *égyptien* ja viittaa kyseiseen *back step*-tekniikkaan. Vastausten vaihtelu saattaa selittyä sillä, että kyseinen tekniikka ei ole niin tunnettu tai sillä, että kuvasta oli vaikea hahmottaa kyseistä tekniikkaa. Lisäksi *back step*- ja *knee drop*-tekniikat muistuttavat toisiaan, mikä saattaa osittain selittää poikkeavia vastauksia.

Pääsääntöisesti vastaajat erottivat kuvista ne termit, joita kuvilla haettiin, vaikka jonkin verran esiintyi hapuilua ja miettimistä sekä annettiin useampi nimitys samalle kuvalle. Seitsemästä kuvasta viiden kuvan vastaukset olivat yhtenäiset ja kahden kuvan vastaukset poikkesivat eniten toisistaan. Vastauksien perusteella voidaan lisäksi todeta, että termeille on olemassa synonyymejä ja että sanastoa tunnustetaan hyvin kuvien kautta.

5.2.2. Teema 2: sanojen selittäminen

Toisessa teemassa vastaajia pyydettiin selittämään termejä omin sanoin. Tässä osiossa haluttiin osaltaan havainnoida sitä, onko sanaston laatijalla sama käsitys termeistä ja niiden määritelmistä kuin käyttäjällä. Tässäkin sanoiksi valittiin haastattelijan mielestä tyypillisimpiä kiipeily sanoja, mutta myös vähemmän tunnettuja. Sanat koskivat kiipeilyotteita, kallion tai seinän muotoja ja tekniikkaa tai liikkeitä. Selitettäviä termejä olivat *kahva*, *hänkki*, *manttelointi*, *feissi*, *dead point*, *froggi*, *drop knee*.

Kuvailtaessa *kahvaa* kahdeksasta vastauksesta kuusi olivat samanlaisia selityksiä ja kahdessa vastauksessa tarkoitettiin samaa asiaa, mutta sitä kuvailtiin hieman eri tavalla. Samanlaisissa selityksissä esiintyi seuraavia sanavalintoja:

- ”todella helppo ote”, ”iso ote”, ”hyvä ote”, ”tosi hyvä käsiote”, ”paras mahdollinen otetyyppi”

- ” - - saat sormet kunnolla otteet taakse” (HNi), ” - - saa hyvin kiinni” (HNj), ”mistä saa otettua varmasti kiinni” (Hnf), ” - - saa - - kaikki sormet” (HNe), ” - -saa koko kädellä kiinni siitä - -” (HNd), ” - - hyvä pitää kiinni” (HMb)

Selityksissä, joilla tarkoitettiin samaa, mutta joissa kuvailu oli hieman poikkeavaa, esiintyi mm. seuraavanlaista kuvailua:

- ” - - saa siirrettyä eniten voimaa kädestä - - saat suurimman pinta-alan sormille - -” (HMh), ” - - ei mikään sellanen mis pitää olla kitkalla - - ” (HMg)

Vastauksista käy ilmi, että vastaajat ymmärtävät termin viittaavan kiipeilyotteeseen, mitä sillä tarkoitetaan myös sanastossa.

Kuvailtaessa termiä *hänkki* neljä vastauksista oli samanlaisia. Näissä vastauksissa käytettiin ilmaisua *negatiivinen seinän muoto* tai *negatiivinen seinä*. Kolmessa vastauksessa käytettiin joko ilmausta *päälle kaatuva seinä* tai *jyrkkä seinä*.

Näiden lisäksi samanlaisissa vastauksissa tulivat esille seuraavanlaiset ilmaukset:

- ” - - roikkuu - - yläpuolella” (HNj), ” - -kaatuu tavallaan kiipeilijän päälle” (HNi), ”kaatuu - - kohti” (HMf), ”päälle kaatuva seinä” (HNd).

Lisäksi kahdessa näistä selityksistä tehtiin vertailua kuten:

- ” - - ei pystysuora eikä positiivinen - - ” (HMg) tai ” jos - - on suora seinä - - ja positiivinen seinä - - niin hänkki ois sitten se negatiivinen seinä” (HMh).

Yksi vastaajista ei osannut vastata.

Vastauksista voi nähdä, että *hänkkiä* kuvaillaan yleisesti ottaen negatiiviseksi seinäksi, joka kallistuu kiipeilijää kohti. Sanaa on kuvattu vastaavalla tavalla sanastossa sekä viitattu siihen seinän muotona, miten myös osa vastaajista siihen viittasi.

Kuvattaessa termiä *manttelointi* kolme kuvauksista oli lähes samanlaisia ja niissä käytettiin ilmaisuja kuten:

- ”kiipeilytekniikka - - kiipee jonkun - - päälle - - työntämällä käsillä” (HNj), ” - - että sä pääset sen kallion päälle - - työntää ittes sinne otteen päälle” (NHi)” - -

noustaan - - käsien ja jalkojen avulla - - tasanteelle - - pitää painaa käsillä ja jalalla
- - päästä - - vaikka kiven päälle” (HNd)

Yksi vastaajista ei osannut vastata. Neljällä vastaajalla oli hieman kolmesta vastaajasta poikkeavat selitykset. He kuvailivat termiä seuraavilla tavoilla:

- ”- - tekniikka, millä voi kiivetä jonku otteen päälle kääntämällä - - kämmenen siihen otteelle ja - - työnnetään olkapää ja ojentajalihaksilla ittesä siihen päälle.” (HMh),
- ”Hyllyn tai tasanteen päälle tehtävä muuvi, joka sisältää kolmen tai neljän raajan yhtäaikaisen samassa paikassa olemisen” (HMb)
- ”Manttelointi on - - reunan yli kampeamista - - oot jonku isomman muodon alapuolella ja - - yleensä nostetaan jalka korkeemmalle ja punnerretaan siitä - - esimerkiksi kiven reunan yli - - ” (HMg)
- ”- - kiivetään kiven päälle - - se viimeinen hetki ku työnnetään ittes sinne sen kulman yli, niin se on manttelointi - - se viimeinen kapuaminen sinne päälle - - käsillä työnnetään” (HMf)

Manttelointi-termin kuvauksessa tuli esille se, että osa vastaajista kuvasi sitä käyttäen sanaa tekniikka, miten se on sanastotyössäkin mielletty. Vastauksista sai tärkeää tietoa myös siitä, mihin kaikkialle voi käyttäjän mielestä mantteloida. Sanastotyötä laadittaessa miellettiin, että manttelointi tapahtuisi pääasiassa hyllyille noustessa, mutta näistä vastauksista tuli ilmi muitakin tilanteita, joissa manttelointia voidaan käyttää, kuten otteen (merkityksessä paikka, josta tartutaan), tasanteen, reunan tai kiven päälle mentäessä, eli kun esimerkiksi kavutaan reitin lopussa siirtolohkareen päälle boulderoitaessa tai ”viimeinen kapuaminen”, mikä viittaa ns. reitin toppaamiseen.

Kuvailtaessa termiä *feissi* yhdessä vastauksessa esiintyi epävarmuutta ja yksi vastaajista ei osannut vastata. Kaiken kaikkiaan viidessä vastauksessa mainittiin *seinä* tai *seinämä*. Kaksi vastauksista oli hieman erilaisia, mutta niillä tarkoitettiin samaa. Yksi näistä vastaajista puhui ”- - kiven tai kallion kokonaisolemuksesta ja muodosta - - ” (HMh) ja kuvasi, että siinä voi esiintyä useampia reittejä. Toinen vastaajista kuvasi sanaa näin ” - -

jos sulla olis neliskulmainen kivi, niin siin olis - - neljä feissiä - - sellanen seinämä mitä pystyy kiipeemään.”

Verratessa vastaajien kuvauksia sanastotyössä laadittuun kuvaukseen *feissi*-termistä, kuvaus on osittain erilainen.

Termin *dead point* kohdalla esiintyi eniten epävarmuutta tai termi ei ollut ennestään tuttu. Viisi vastaajista ei osannut selittää termiä. Näistä viidestä vastaajasta yhdelle termi kuulosti tutulta, lopuille termi oli vieras. Lisäksi kolme vastaajaa, joille termi ei ollut tuttu arvaili, mitä termi voisi tarkoittaa, kuten ” - - kohta, missä ei näe otetta” (HNj) tai ” - - kohta, missä saattais helposti pudota - - ” (HMf), ” - - kohta missä jotenkin aina - - epäonnistuu”. Kolme vastaajaa selitti termin, mutta selitykset poikkesivat toisistaan. Yksi vastaajista kuvasi termiä siten, että ” - - se viittaa - - reitin suorittamisen yrittämistapaan - - yksittäinen muuvi, joka on tosi vaikee ja sit yritetään” (HMh). Toinen vastaajista kuvasi termiä ” - - muuvi, joka tehdään otteeseen, jota ei voi peruuttaa - - eli - - kuolleeseen kohtaan - - eli - - hieman - - sokkona tehtävä muuvi” (HMb). Kolmas vastaajista kuvasi termiä ” - - dynaaminen muuvi, edetään otteesta toiseen dynaamisesti” (HNi), mikä oli lähinnä sanastotyön määritelmää *deap point* termistä.

Kyseinen termi valittiin selitettäväksi siksi, että sanaston laatija oletti sen olevan huommin tunnettu termi, mitä se oli myös sanaston laatijalle. Vastauksista voidaan havaita, että termi ei ole tunnettu. Vastaukset myös poikkeavat toisistaan, minkä perusteella voidaan olettaa, että termi ei ole myöskään vakiintunut. Viidennessä osiossa havaittiin, että termin määritelmä vaati kuitenkin lisäksi korjausta.

Kun kuvailtiin sanaa *froggi*, kuusi vastaajaa käytti samankaltaisia ilmaisuja, kuten:

- ” - -vatsa seinää vasten - - jalat - - ja kädet haarallaan ” (HNj), ” sammakkoasento - - haarat auki” (HNi), ” - - kyykyssä - - lantio auki seinään päin, jalat - - levällään - - sisäreidet - - melkeen seinää vasten” (HMg), ” - - jalat on ojentuneena sammakkomaiseen asentoon, niin et polvet osottaa ulospäin ” (HMf), ” - - rinta seinää vasten - - jalat ja kädet sivuilla” (HNd), ” ” - -lantio seinään - - jalkaterät ovat kääntyneenä vastakkaisiin suuntiin” (HMb).

Yksi vastaaja ei osannut vastata ja yksi vastaaja tarkoitti samaa, mutta kuvasi sen hieman eri tavalla kuin muut vastaajat ” - - jalat on - - lähellä toisiaan - - kantapäät on aika ylhäällä. Ollaan varpaillaan siinä ja sit ollaan lantio tosi alhaalla.” (HMh)

Kaksi seitsemästä vastaajasta käytti kuvauksessaan ilmausta kiipeilytyyli, tekniikka tai kiipeilyliike. Sanastotyössä *frogi* on luokiteltu kiipeilytekniikaksi. Vastauksissa kuvailtiin asentoa eri tavoin, mutta vastauksista kävi ilmi, että vastaajat käsittivät liikkeen samalla tavoin. Vastauksista saatiin lisäksi ideoita siihen, millä tavoin kyseisen termin määritelmää voidaan sanastotyössä vielä tarkentaa.

Viimeisenä sanana pyydettiin selittämään *drop knee*. Vastaajista neljä kuvasi termiä samankaltaisin sanavalinnoin, kuten:

- ”pudotetaan polvi alas” (HNj) ”käännetään polvi alaspäin - - ” (HNi), ”käännetään jalkaa silleen, että se polvi - - putoaa vähän niinku sitä mattoa kohti” (HMg), ”polvi painetaan - - alaspäin - - ” (HNd).

Kaksi näistä neljästä vastaajasta mainitsi, että ” yleensä - - jyrkillä seinillä tämä on helpompi tehdä kuin suorilla seinillä ” (HNi), ” tekniikka, jota erityisesti näkee semmosella hänkkiseinällä - - ” (HMg). Yhteensä kolme vastaajaa mainitsi, mitä etua tekniikka tuo: ”sä saat enemmän pituutta siinä, että sä työnnät sun polvee - - alaspäin.” (HNi) ” niin se tuo sun lantion lähemmäs seinää - - ”(HMg), ” - - se auttaa tavallaan - - seuraavaankin otteeseen menemistä.” (HMh). Yksi vastaajista ei osannut vastata ja kaksi tarkoitti samaa, mutta kuvasi hieman eri tavalla. ” - - toinen jalka on tavallaan kääntynyt niin, että polvi on sisäänpäin ja sitte sun kantapää on aika ylhäällä. Se voi olla niin ku lantionkin korkeudella ” (HMh), ” - - jaloilla tehtävä kiipeilyliike, - - jossa kylkeä kääntämällä ja polvea tai kroppaa kääntämällä saavutetaan pitkä diagonaalinen liike ja tasapainotaan.” (HMb).

Sanastotyössä termi oli nimetty *knee drop*, mutta kirjoitettu väärin teemahaastatteluun, eli *drop knee*. Tämä ei kuitenkaan nähtävästi vaikuttanut ymmärtämiseen tai vastaajat eivät ainakaan kommentoineet termin kirjoitusasua. Sanastotyötä laatiessa löydettiin molempia kirjoitusasuja, joista *drop knee* esiintyi useammin englanninkielisissä lähteissä ja suomenkielissä lähteissä molempia. Haastatteluiden ensimmäisessä osiossa spontaanissa puheessa haastateltavat käyttivät ilmausta *knee drop*. Tämän vuoksi päätermiksi valittiin *knee drop* ja synonyymiksi *drop knee*.

Yhteenvedon voidaan todeta, että vastaajien vastaukset olivat pääsääntöisesti yhteneväiset. Yksi termeistä ei ollut lähes kenellekään tuttu ja sen kuvailussa esiintyi muutenkin eniten poikkeavia vastauksia. Yksi vastaajista ei osannut kuvailla suurinta osaa termeistä. Vastauksista saatiin hyviä ideoita määritelmien tarkentamiselle jo tässä vaiheessa.

5.2.3. Teema 3: määritelmien nimeäminen

Teemahaastattelun kolmannessa vaiheessa pyydettiin haastateltavia nimeämään määritelmää. Haastattelussa esitetyt määritelmät olivat suoraan sanastotyöstä otettuja. Määritelmiä oli yhteensä seitsemän.

Ensimmäisellä määritelmällä viitattiin *campus*-termiin. Viisi vastaajaa nimesi määritelmän samalla termillä eli *campustelu*. Kolme vastaajaa ei osannut vastata ja kaksi heistä sanoi tietävänsä mistä on kyse, mutta eivät muistaneet termiä siinä tilanteessa. Molemmat tunnistivat termin myöhemmin viidennessä teemassa. Kaikki kolme vastaajaa, jotka eivät tunnustaneet termiä tai muistaneet sitä olivat kuitenkin sitä mieltä, että määritelmä oli ymmärrettävä.

Toisella määritelmällä viitattiin *släbiin*. Kaikki kahdeksan vastaajaa tunnistivat määritelmän ja kuusi heistä käytti siitä nimitystä släbi. Muita nimityksiä olivat *positiivinen seinä* ja *positiivinen reitti*.

Kolmannella määritelmällä kuvattiin tekniikkaa *flägäys*. Neljä seitsemästä nimesi termin samankaltaisella vastauksella ”sä flägää”, ”tää ois varmaan sitä flägäämistä”, ” ” - - flägääminen tai joskus jopa liputtaminen suomeksi - -”, ”flägäys”. Neljä vastaajaa ei osannut antaa nimeä kuvaukselle, mutta sanoi ymmärtävänsä määritelmän. Yksi näistä kolmesta sanoi, että jos käyttäisi jotain termiä, se voisi olla ”crossi”. Yhdessä vastauksessa tuli ilmi synonyymi *liputtaminen*. Kuitenkin englanninkielinen vastine tuli esiin suurimassa osassa spontaania puhetta.

Neljännellä määritelmällä kuvattiin termiä *dyno*. Yksi vastaajista ei osannut vastata, kaksi vastaajista vastasi ”dynoomista” ja kaksi vastasi ”dyno”. Lisäksi heistä toinen jäi pohtimaan vastaustaan. Loput neljä vastausta vaihtelivat: ” Dead point, silleen dynaaminen muuvi” (HNi), ” - - dynaaminen liike. Mä erottasin sen dynosta” (HMh), ” - - kuulostaa joltain dynaamiselt muuvilt. Kai se - - vois dynosta mennä, mut - - onks dyno ehkä kuitenkin enemmän semmonen, missä molemmat kädet pääsee irti - - ” (HMg).

Vastausten kirjo voisi johtua siitä, että termi ei ole tunnettu tai vakiintunut. Kuitenkin *dyno*-termin määritelmä valittiin haastatteluun siksi, että sitä pidetään melko tunnettuna terminä. Syy vastausten kirjoon voisi siten olla enemmänkin määritelmässä: esimerkiksi yksi vastaajista mainitsi *dynon* vastausta pohtiessaan, mutta kyseinen määritelmä ei lopulta sopinut hänen mielestään termille. Kuitenkin kolme vastaajaa tunnisti *dynon*

määritelmästä. Myöhemmin, viidennessä teemassa tuli kuitenkin esille, että *deap pointin* ja *dynon* määritelmät vaativat korjausta eli enemmän erottavia piirteitä. Termit myös muistuttavat toisiaan ja molemmissa on kyse ns. dynaamisesta liikkeestä. Siten tässä kohdassa esitetyt osittain eriävät vastaukset tukevat sitä, että määritelmässä oli parantamisen varaa.

Viidenneksi määritelmäksi valittiin termi, jota sanaston laatija ei pitänyt kovin tunnettuna terminä. Vastaajista kaksi tunnisti kuvauksen, jolla tarkoitettiin termiä *fleikki*. Muut vastasivat ”ote”, ”lohkare”, ”krimppi” ja ”negatiivinen reitti”. Yksi vastaaja ei osannut vastata.

Vastausten poikkeavuudet saattavat selittyä sillä, että termi ei ole tunnettu, mutta myös sillä, että määritelmä ei ole ollut riittävän tarkka. Myöhemmin viidennen teeman haastatteluosiossa huomattiin, että osa vastaajista käsittää *fleikin* eri tavalla. Osaltaan määritelmästä voitiin katsoa puuttuvan riittävästi erottavia piirteitä, jotta termin voisi sen perusteella nimetä.

Kuudennella määritelmällä tarkoitettiin *gaston*-termiä. Vastaajista neljä vastasi ”gaston” ja yksi ”gastoni”, yksi ”sideote”. Kaksi ei osannut vastata. Toinen heistä ei tiennyt termiä ja toinen ei sitä sillä hetkellä muistanut, mutta tunnisti sen myöhemmin haastatteluosion viidennessä teemassa.

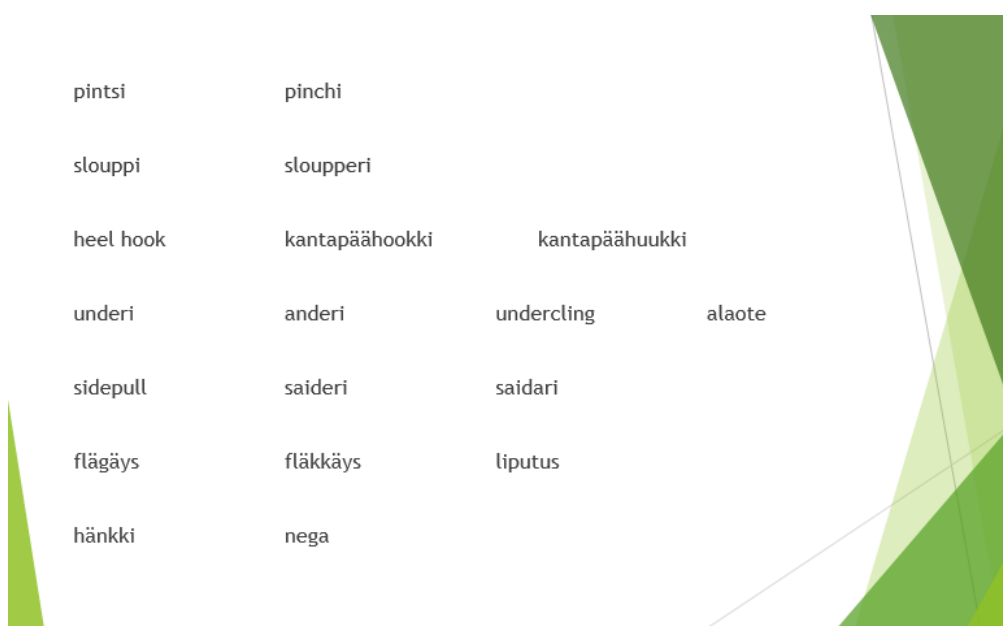
Seitsemäs määritelmä kuvasi *smieraus*-tekniikkaa, jonka viisi vastaajista nimesi. Heistä yksi käytti nimitystä ”smieraus” ja loput neljä ”smearaus” ja lisäksi yksi heistä mainitsi myös *smearing*. Kaksi vastaajaa ei osannut nimetä termiä, mutta kuvaus vaikutti heistä tutulta. Yksi vastaajista mainitsi kitkan ja kitkakiipeilyn. Lisäksi yksi vastaajaa, joka vastasi haetulla termillä, mainitsi sen lisäksi kitkalla kiipeilyn. Yksi vastaaja epäröi vastausaan perustellen: ”- - mun mielestä siin ois olennainen osa se, et se ei oo missään otteella, se jalka mitä - - raahataan - -”. Määritelmässä ei kuitenkaan mainita ote-sanaa, vaan kuvataan, että kenkä on kalliota tai seinää vasten. Vastauksien perusteella termi tunnustetaan hyvin määritelmästä ja käytetympi termi olisi *smearaus*.

Yhteenvetona voidaan todeta, että suuri osa määritelmistä oli onnistuneita, mutta vastaukset paljastivat myös epätarkkuuksia (ei riittävästi erottavia piirteitä) sekä virheitä määritelmässä. Vastaukset myös paljastivat, mitä termiä käytetään spontaanissa puheessa

(esimerkiksi *campustelu*, *smearaus*). Näitä termejä suositetaan käyttöön otettavaksi ja korjattiin sanasto vastaamaan näitä haastattelussa esiin tulleita termejä.

5.2.4. Teema 4: synonyymit

Teemassa neljä kysyttiin haastateltavilta, mitä termiä tai termejä he käyttävät. Termit näytettiin haastateltaville Power Point -esityksen diassa, jossa synonyymit olivat rinnakkain. Ennen dian näyttämistä haastateltavia ohjeistettiin, että kyseessä on tehtävä, jossa kysytään, mitä termiä haastateltavat suosivat ja että haastateltavat saavat valita useamman kuin yhden jos haluavat. Lisäksi haastateltavia pyydettiin mainitsemaan, jos mikään esitetyistä termeistä ei ole sellainen, mitä he suosivat. Tähän osioon valittiin seitsemän eri termiä ja yhdestä neljään eri synonyymia kullekin termille (ks. Kuva 5). Termit ja niiden synonyymit valittiin sanastotyöhön hyödynnettävistä nettisanastoista ja kirjoista. Termeiksi valittiin sellaiset sanat, joissa esiintyi eniten synonymiaa, ja joita haastattelija pitää tunnettuina termeinä. Osa tässä osiossa esitettävistä termeistä tuli esille jo edellisissä osioissa, kun haastateltavat nimesivät kuvia spontaanissa puheessa ja nimesivät määritelmiä.



Kuva 5: Power Point -esityksen dia teemahaastattelusta, teema 4: synonyymit

Haastateltavilta kysyttiin kuvan 5 termeistä. Vastaajista yksi epäröi useamman kohdalla ja valitsi usein kaksi vaihtoehtoa tai vaihtoi vastausta. Lisäksi yksi vastaaja ei tunnistanut kaikkia termejä ja vastasi osaan siten, mikä hänestä kuulostaisi luontevimmalta termiltä käyttää tai mikä kuulosti etäisesti tutulta.

Ensimmäisestä sanaparista *pintsi* ~ *pinhci* suosittiin jälkimmäistä: viisi vastaajaa valitsi *pinchin* ja kolme *pintsin*. Ensimmäisessä teemassa kuvia nimetessään neljä vastaajaa vastasi *pinchi*. Kahden vastaukset poikkesivat verrattaessa ensimmäisen teeman spontaanin puheen vastauksia tähän neljännen teeman tietoiseen valintaan: yksi vastaajista, joka kuvia nimetessään käytti termiä *pinch*, valitsi synonyymiksi *pinchi* ja toinen, joka ensimmäisessä teemassa valitsi *pinchi* ja epäröi sanojen välillä valitsi lopulta *pintsi*.

Sanaparista *slouppi* ~ *sloupperi* suosittiin ensimmäistä: yksinomaan sen valitsi neljä vastaajaa ja yksi valitsi jälkimmäisen. Lisäksi yksi vastaaja valitsi molemmat, yksi sanoi käyttävänsä *slouppi*-sanan lisäksi usein adjektiivisia *slouppaava* esimerkiksi kuvaillessaan kiipeilyreittiä. Yksi vastaaja epäröi ja valitsi lopulta *sloupin*, mutta sanoi ennemmin käyttävänsä sanaa *sloupperiote*. Kuitenkin kolme niistä, jotka sanoivat suosivansa termiä *slouppi*, käyttivät kuvia nimetessään spontaanissa puheessa *sloupperia*. Lisäksi kaksi käytti spontaanissa puheessa *slouppia*, mutta valitsi molemmat sanaparit tässä haastatteluosiossa. Vain yksi vastaaja käytti samaa termiä sekä spontaanissa puheessa että tässä osiossa.

Sanakolmikosta *heel hook* ~ *kantapäähookki* ~ *kantapäähuuikki* hieman muita suositumpi oli *heel hook*, jonka valitsi kolme, *kantapäähuuikkia* kertoi käyttävänsä yksi ja *kantapäähookkia* ei valinnut yksikään vastaaja. Vastaajista kolme sanoi käyttävänsä *heel hook*-sanaa suomalaisella loppuliitteellä, eli *heel hookki*. Yksi vastaajista sanoi käyttävänsä sanaa *hookki*.

Synonyymeistä *underi* ~ *anderi* ~ *undercling* ~ *alaote*, suosittiin eniten *anderia*: sen valitsi seitsemän vastaajaa. Kaksi heistä mainitsi puhekielessä käyttävänsä *anderia*, mutta kirjoittavansa *underi*. Yksi taas mainitsi puhekielessä käyttävänsä *anderia*, mutta kirjoittavansa *undercling*. Kuitenkin kyseinen haastateltava käytti spontaanissa puheessa kuvia nimetessään nimitystä *undercling*. Yksi vastaajista epäröi, mutta vastasi *undercling*.

Synonyymeistä *sidepull* ~ *saideri* ~ *saidari* suosittiin eniten *saideria*, jonka kaikki haastateltavat valitsivat. Yksi näistä seitsemästä ei tuntenut termejä, mutta sanoi *saiderin* kuulostavan miellyttävimmältä. Lisäksi yksi valitsi sekä *saiderin* että *sidepullin* ja yksi vastasi puhekielessä käyttävänsä *saideria*, mutta kirjoittavansa *sidepull*. Kuitenkin spontaanissa puheessa kyseinen haastateltava käytti *sidepulli*-termiä. Kukaan vastaajista ei valinnut *saidari*-termiä.

Synonyymeistä *flägäys* ~ *fläkkäys* ~ *liputus*, valittiin yksinomaan *flägäys* tai *flägääminen*. Verbimuotoina mainittiin *flägätä* tai *tehdä flägi*. Yksi vastaajista ei tuntenut termejä, mutta mainitsi *flägäyksen* kuulostavan tutuimmalta.

Synonyymiparista *hänkki* ~ *nega* suosituin oli *hänkki*, jonka valitsi viisi vastaajista. Yksi näistä viidestä sanoi kuitenkin käyttävänsä molempia ja *negaa* useammin. Yksi vastasi *nega* ja yksi vastasi *negatiivinen seinä*.

Yhteenvedon voidaan todeta, että tässä haastattelun osiossa saatiin tietoa siitä, mitä termejä käyttäjät suosivat. Lisäksi verrattaessa spontaania puheentuottoa ja tietoista valintaa käytettävistä termeistä, huomataan että joidenkin termien kohdalla oli eroja, kuten yllä olevista tuloksista käy ilmi. Tämä voisi osaltaan kertoa siitä, että synonyymejä käytetään sekä siitä, että synonyymit ovat käyttäjälle samanarvoisia, koska niitä käytetään spontaanisti ja toisaalta tietoisesti valitaan tietty termi käyttöön. Tästä osiosta saatiin lisää tietoa käyttäjien suosimista termeistä ja tehtiin sen perusteella korjauksia sanastoon koskien pääsääntöisesti käytettävää termejä ja niiden synonyymeja.

5.2.5. Teema 5: käsitejärjestelmät

Haastattelun viimeisessä osiossa haastateltaville näytettiin kuvia sanastotyön mukaan laadituista käsitejärjestelmistä:

- kiipeilyn moniulotteisesta käsitejärjestelmästä (ks. liite 1)
- muotojen ja otteiden hierarkkisesta käsitejärjestelmästä (ks. liite 2 ja liite 3)
- muotojen, otteiden, liikkeiden ja tekniikan funktiosuhteisesta käsitejärjestelmästä (ks. liite 4)
- muotojen, liikkeiden ja tekniikan funktiosuhteisesta käsitejärjestelmästä (ks. liite 5)

Tässä haastatteluosiossa haastateltaville esiteltiin käsitejärjestelmä kerrallaan ja kysyttiin, miltä kukin käsitejärjestelmä heistä vaikuttaa. Jos vastaukset jäivät suppeiksi, kysyttiin lisäkysymyksiä; havaitseeko haastateltava puutteita tai virheitä tai lisäksi tai poistaisiko jotain käsitejärjestelmästä. Seuraavaksi esitellään viidennen haastatteluosion anti käsitejärjestelmä kerrallaan.

Käsitejärjestelmä 1: kiipeilyn moniulotteinen käsitejärjestelmä (liite 1)

Seitsemän vastaajaa antoi yleisesti ottaen positiivista palautetta käsitejärjestelmästä: sitä kuvailtiin muun muassa järkeväksi ja loogiseksi tai todettiin, että käsitejärjestelmä näyttää hyvältä. Yksi vastaaja sanoi, että käsitejärjestelmä on hänen mielestään vaikea hahmottaa, koska siinä esiintyy kaksi kertaa jaottelu *fyysinen ympäristö*. Yksi vastaaja pohti, että käsitejärjestelmä olisi helpommin ymmärrettävissä, jos se olisi jaettu keinotekoisen ja luonnollisen sijaan sisä- ja ulkokiipeilyyn, mutta totesi lopulta pohdittuaan hetken, että kaikki keinotekoinen kiipeily ei tapahdukaan sisätiloissa. Lisäksi kolme haastateltavaa pohti tai kyseli, onko ideana laajentaa muu-osiota.

Haastattelija kysyi haastateltavilta mitä mieltä he ovat kiipeilyn jaottelusta alalajeihin ja puuttuiko jaottelusta heidän mielestään jotain. Yhteensä kuusi haastateltavaa ehdotti tai pohti lisäyksiä jaotteluun: esille tuli halkeamakiipeily, nopeuskiipeily, drytooling, Deep Water Solo (DWS), bigwall-kiipeily sekä kilpakiipeily. Näiden lisäksi pohdittiin, että vapaasoolon sijaan jaotteluna voisi käyttää soolokiipeilyä, joka jaettaisiin köysisooloon ja vapaasooloon. Tämän lisäksi eräs haastateltava pohti, että vuorikiipeily voisi olla lähempänä vaeltamista ja että vuorikiipeily voitaisiin jakaa multipitch-kiipeilyyn ja via ferrataan. Tämän lisäksi myös toinen vastaaja pohti sitä, onko vuorikiipeily kiipeilyä vai vaikeaa retkeilyä. Lisäksi yksi vastaaja pohti kiipeilyä, jossa laskeudutaan seinää pitkin alas (”alastulokiipeily”), mutta mietti, että kyseessä on ennemminkin ajanviete kuin kiipeilyn alalaji.

Käsitejärjestelmä 2: muodot ja otteet (liite 2 ja liite 3)

Seuraavaksi haastateltaville näytettiin käsitejärjestelmä, jossa oli tehty jako kallion tai seinän muotoihin ja otteisiin. Yleisesti ottaen jaottelua pidettiin selkeänä ja ymmärrettävänä. Haastattelija mainitsi, että sulkeissa olevia kallion tai seinän muotoja ei ole selitetty sanastossa ja kysyi haastateltavilta mielipidettä siitä, kuuluisiko sanat heidän mielestään selittää, jos ottaa huomioon nimenomaan boulderointia koskevan sanaston. Termit olivat *sisäkulma*, *katto* ja *halkeama*.

Lähes kaikki haastateltavat pohtivat pitkään ja lähes kaikki epäröivät, mitkä kyseisistä muodoista ovat yleisiä boulderoinnissa. Eniten epäröintiä oli sisäkulman kohdalla. Kolme vastaajaa ei ollut myöskään ihan varma, mitä sisäkulmalla tarkoitetaan. Yksi vastaajista sanoi kuulleensa sisäkulmasta käytettävän myös *dihedraali*-nimitystä, mutta totesi

pitävänsä suomenkielisestä termistä enemmän, sillä hänen mielestään termit on silloin selkeämpi ymmärtää. Yksi vastaaja kertoi sisäkulman kuulostavan hänen mielestään samalta kuin termi *skuuppi*. Lopulta kuusi haastateltavaa ehdotti *sisäkulman* selittämistä. Seitsemän vastaajaa suositteli, että *katto*-termi selitettäisiin sanastossa – sen suhteen oli vähiten epäröintiä. Seitsemän vastaajaa ehdotti myös *halkeaman* selittämistä.

Näiden lisäksi otteista kysyttiin samaa; ainoa ote, jota ei ollut sanastossa selitetty oli *hueco*. Seitsemälle vastaajista termi ei ollut tuttu eli vain yksi vastaajista tunsi termin. Kun haastattelija selitti, mihin termillä viitattiin, osa vastaajista sanoi käyttävänsä sille toista nimeä. Käytettävät termit olivat *kraateri*, *reikä*, *poketti*, *punasoluote* (viitaten seinäkiipeilyssä punaiseen otteeseen). Eräs vastaajista totesi, että termi liittyisi enemmän Yhdysvaltoihin, mistä termi on saanutkin alkunsa. Oletetusti tästä syystä termi ei myöskään ollut yhdellekään vastaajalle tuttu.

Haastateltavilta kysyttiin myös sitä, puuttuiko heidän mielestään käsitejärjestelmästä jotakin. Yksi vastaajista mainitsi, että otteisiin hän lisäisi *gastonin*. Kaksi vastaajaa mainitsi otteeksi *tufan*. Toinen heistä totesi, että *tufa* kuitenkin olisi *pinchiin* kuuluva ote. Lisäksi viisi vastaajaa mainitsi *krimpin*. Kolme heistä erottaisi *listan* ja *krimpin* toisistaan siten, että *krimppi* olisi pienempi kuin *lista*. Kun haastattelija selitti, miksi *lista* käsitetään otteena ja *krimppi* tekniikkana käsitejärjestelmissä, yksi haastateltavista oli samaa mieltä ja kaksi puolestaan koki, että *krimppi* olisi sekä ote että tekniikka. Kuitenkin molemmat vastaajat ymmärsivät, että voi olla mielekästä tehdä ero otteen ja tekniikan välillä, sillä puhekielessä ne saattavat sekoittua. Lisäksi kolme mainitsi, että jakaisi *krimpin* vielä *open*, *half* ja *full* krimppiin (tai *avoin krimppi*, *puolikas krimppi*, *täyskrimppi*) sen mukaan, missä peukalo on kyseistä liikettä tehtäessä, eli *krimpatessa*.

Yksi vastaajista mainitsi, että hän hahmottaisi seinän profiilina sen jyrkkyyden mukaan ja laskisi jaotteluun *släbin*, *feissin*, *hänkin* ja *katon* ja erottaisi ne muodoista, joita olisivat *kannti*, *halkeama* ja *lista*. Toinen vastaaja koki myös, että *hylly*, *fleikki* ja *kannti* olisivat muotoja, mutta esimerkiksi *hänkkiä* vastaaja kuvasi ns. metamuodoksi.

Tässä haastatteluosiossa saatiin tietoa käyttäjän näkökulmasta siitä, mitkä oleelliset termit tulisi sanastotyössä vielä määritellä ja mitä termejä voisi vielä lisätä. Lisäksi saatiin mielenkiintoista aineistoa siitä, miten kiipeilysanasto hahmotetaan ja huomattiin, että monen vastaajan mielestä sama termi voi olla sekä ote että tekniikka, kuten *krimppi*.

Haastattelussa tuli myös esille se, että uusia sanoja luodaan, jos käsitteelle ei ole tiedossa termiä, kuten *huecolle* käytettiin nimitystä *kraateri*, *reikä* tai *punasoluote*.

Käsitejärjestelmä 3: funktiosuhteinen käsitejärjestelmä (liite 4)

Kolmannen käsitejärjestelmän kohdalla tuli vastaan samankaltaisia muutosehdotuksia, mutta myös pari muista poikkeavaa. Aluksi haastattelijä esitteli käsitejärjestelmän ja selitti, mitä funktiosuhteinen käsitejärjestelmä tarkoittaa ja miksi siihen oli päädytty. Haastattelijä kysyi, miltä käsitejärjestelmä vaikuttaa. Osa vastasi käsitejärjestelmän näyttävän loogiselta. Yksi vastaaja vastasi, ettei näe järkeä käsitejärjestelmässä. Toinen puolestaan vastasi, ettei ymmärtänyt esitystapaa. Tämä johtui siitä, että vastaajan käsitys erosi sanaston laatijan käsityksestä siitä, millainen *fleikki* on: onko kyseessä isompi muoto vai pienempi ote. *Fleikki*-termin yhteydessä esiintyikin jonkin verran käsite-eroja. Osa vastaajista mainitsi käsittävänsä *fleikin* isohkona otteena tai sekä pienenä että isompana otteena ja osa puolestaan pienenä otteena yhdistäen sen *krimppiin* tai *listaan*. Lisäksi yksi vastaajista ei muistanut mikä *fleikki* on ja toinen ei ollut varma. Lisäksi yksi vastaajista käytti *fleikistä* nimitystä *flätti*.

Haastattelijä kysyi haastateltavilta tarkentavina kysymyksinä, siitä, mitkä tekniikat olisivat mahdollisia millekin otteelle tai muodolle, jota käsitekartassa ei vielä ollut esitetty.

Kuusi vastaajaa havaitsi yhden tai useamman mahdollisen funktiosuhteen, jota käsitejärjestelmässä ei vielä ollut. Neljä vastaajaa ehdotti *listan* ja *släbin* välille funktiosuhdetta. Lisäksi viisi vastaajaa ehdotti *krimpin* ja *släbin* välille funktiosuhdetta. Lisäksi funktiosuhteita ehdotettiin muun muassa seuraavanlaisesti: *gaston* → *släbi* sekä *sidepull* → *släbi*, *sidepull* → *fleikki*, *smieraus* → *släbi*, *underi* → *fleikki*, *underi* → *feissi*, *sloupperi* → *feissi*, *mätsäys* → *krimppi*.

Käsitejärjestelmä 4: funktiosuhteinen käsitejärjestelmä (liite 5)

Viimeisessä funktiosuhteisen järjestelmän kuvauksessa kerrottiin haastateltaville, miten se eroaa edellisestä ja kerrottiin, että käsitejärjestelmässä on esitetty funktiosuhteet, jotka ovat sanaston laatijan mielestä yleisimpiä. Haastateltavilta kysyttiin, miltä käsitejärjestelmä heistä vaikuttaa. Neljä vastaajaa oli sitä mieltä, että käsitejärjestelmä on looginen, ymmärrettävä ja melko kattava.

Loput haastateltavista esittivät funktiosuhteisen käsitejärjestelmän laatimisessa ongelmakohtia. Esimerkiksi yksi haastateltava totesi, että otetyypit eivät hänen mielestään rajoitu tiettyyn muotoon, vaan niitä voisi yhdistellä melko rajattomasti (viitaten pääasiassa seinäkiipeilyreitteihin). Lisäksi haastateltava kuitenkin totesi, että käsitejärjestelmässä esitetyt funktiosuhteet olisivat tyypillisimmät hänenkin mielestään.

Eräs toinen vastaaja oli myös samoilla linjoilla todeten, että yleisimmät funktiosuhteet voisi osoittaa, vaikka mitään yksioikoista funktiosuhdetta ei. Kyseinen vastaaja myös koki, että liika nuolien määrä (joka osoittaa funktiosuhdetta) haittaa jonkin verran käsitejärjestelmän ymmärtämistä ja toisaalta ajatteli, että jaottelu ryhmiin on haastavaa. Hän myös pohti, että jaottelu voisi riittää pelkästään niin, että tehtäisiin jako tekniikoihin ja otetyyppeihin. Eräs toinen vastaaja ajatteli myös siten, että yksinkertaistaisi käsitejärjestelmää ja olisi tehnyt jaottelun esimerkiksi käsi- ja jalkatekniikoihin.

Lisäksi yksi vastaaja koki, että mahdollisuudet ovat rajattomat, vaikka tietyissä kalliola-jeissa voidaan havaita tyypillisimpiä otteita.

Kysyttäessä haastateltavilta, mitä muita funktiosuhteita he näkisivät mahdollisiksi jo esitettyjen lisäksi, esille tuli useampi vaihtoehto. Neljä vastaajaa koki, että *traverse* voitaisiin yhdistää vähän kaikkialle, kuten *feissiin*, *släbiin*, *hyllyyn*, *kanttiin* ja *fleikkiin*. Muita funktiosuhteita, mitä haastatteluissa tuli esille olivat seuraavat: *huukkaus* → *feissi*, *hylly* → *släbi*, *frogi* → *hänkki* ja *knee bar* → *halkeama*, *hänkki*, *släbi*.

Yksi vastaaja mainitsi, että hän lisäisi *high step*-termin sanastoon ja yhdistäisi sen *feissiin*. Yksi vastaaja myös sanoi käyttävänsä *heeljamia* ja yhdisti sen *jammaukseen*. Haastateltavilta kysyttiin lisäksi, selittäisivätkö he termejä, jotka ovat käsitejärjestelmässä, mutta eivät sanastossa: näitä termejä olivat *ladon ovi*, *traverse* ja *jammaus*. Kolme vastaajaa oli sitä mieltä, että *ladon ovi* kannattaisi selittää, viisi kannatti *traversen* selittämistä ja yksi *jammauksen* selittämistä.

Näissä temahaastattelun osioissa, joissa kysyttiin vastaajien mielipiteitä käsitejärjestelmistä 3 ja 4, saatiin muun muassa tietoa siitä, mitä muita funktiosuhteisia suhteita haastateltavat lisäisivät käsitejärjestelmään, mutta myös arvokasta tietoa kyseisen funktiosuhteisen käsitejärjestelmän esitystavan haasteista ja puutteista.

5.2.6. Sanaston oppiminen ja hyödyllisyys

Lopuksi haastateltavilta kysyttiin, mistä he itse oppivat sanastoa. Kaikki kahdeksan haastateltavaa sanoivat oppineensa ja oppivansa sanastoa muilta kiipeilijöiltä. Osa haastateltavista mainitsi myös lukeneensa jonkin kiipeilyyn liittyvän kirjan ja oppineensa sanastoa lehtiartikkeleista, kuten Kiipeilylehdestä tai Rock and Ice -lehdestä. Lisäksi sanastoa opittiin sosiaalisesta mediasta, kuten Instagramista tai Facebookista, englanninkielisistä YouTube-videoista, seuraamalla kiipeilykisoja verkossa tai katsomalla kiipeilyaiheisia dokumentteja tai elokuvia.

Kaikki haastateltavat myös kokivat, että kiipeily-sanasto olisi hyödyllinen esimerkiksi aloittelijoille, lajin pariin tuleville tai sitä harrastaville. Kaksi mainitsi esimerkiksi itse todennäköisesti hyötyvänsä sanastosta. Yksi vastaaja myös koki, että kiipeily-sanaston oppiminen tapahtuu pelkästään kuulopuheen kautta ja toinen mainitsi, että kiipeily-sanasto voisi standardoida sanastoa ja yhtenäistää sanaston käyttöä, jotta kiipeilijät käyttäisivät samaa termistöä. Kyseinen vastaaja oli myös siinä käsityksessä, että kirjallisuutta aiheesta on melko vähän. Haastattelussa tuli esille, että kiipeily-sanaston tuntemusta pidettiin tärkeänä muun muassa siksi, että kyseessä on kansainvälinen laji ja on tärkeää, että tietää, mistä muut kansakiipeilijät puhuvat, jotta kommunikointi olisi sujuvampaa. Lisäksi sanaston oppimista pidettiin tärkeänä, jottei tuntisi oloaan ulkopuoliseksi.

5.3. Yhteenveto analyysistä ja muutoksista sanastotyöhön

Teemahaastattelujen perusteella sanastoon tehtiin muutoksia muun muassa termeihin, määritelmiin ja käsitejärjestelmiin.

Haastatteluissa tuli ilmi spontaanissa puheessa käytettäviä termejä ja niitä verrattiin tietoisesti suositeltuihin synonyymeihin. Päätermeiksi valittiin suosituimmat termit ja myös synonyymit huomioitiin sanastossa, sillä aineiston perusteella niitä käytetään ja ne koetaan samanarvoisiksi. Lisäksi sanastoon lisättiin haastatteluissa esiin tulleet termit, joita suositeltiin selitettäväksi (*halkeama, katto, sisäkulma, traverse*), niille luotiin määritelmät ja lisättiin termitietueet. Näiden lisäksi haastatteluissa tuli esille joitain termejä, joita sanastossa ei ennestään ollut. Näitä verrattiin olemassa oleviin sanastoihin ja käytettyihin lähteisiin ja lisättiin sanastoon sen perusteella (esim. *high step*). Lisäksi teemahaastattelujen ja asiantuntijahaastattelun perusteella pystyttiin tekemään muutoksia määritelmiin. Teemahaastatteluissa ja asiantuntijahaastattelussa kävi muun muassa ilmi, että kaikissa

määritelmässä ei ollut riittävästi käsitteen olennaisia tai erottavia piirteitä. Haastattelujen perusteella määritelmiä tarkennettiin. Muutoksia pohdittaessa kirjallista aineistoa verrattiin suulliseen aineistoon.

Kaikista eniten pohdintaa herätti palaute käsitejärjestelmistä. Antaessaan palautetta kiipeilyn moniulotteisesta käsitejärjestelmästä, haastateltavat mainitsivat big wall-kiipeilyn, multipitch-kiipeilyn, soolokiipeilyn ja köysisoolon, halkeamakiipeilyn, nopeuskiipeilyn, Deep Water Soloing -kiipeilyn ja köysilaskeutumisen. Näiden lisäksi vuorikiipeily saatiin mieltää vaativaksi vaellukseksi.

Näitä ehdotuksia pohtiessa on oleellista miettiä, mikä mielletään kiipeilyksi ja mihin voi tehdä rajanvedon. Tässä pro gradu -tutkielmassa kiipeilyllä tarkoitetaan urheilumuotoa, jossa nousee ylöspäin luonnon muovaamaa kalliota tai jäätä tai keinotekoista seinää pitkin käsiä ja/tai jalkoja käyttäen. Kiipeilyssä ajatellaan olevan olennaisinta perille pääsy vartaloa, käsiä ja jalkoja ja niiden liikkeitä hyödyntämällä.

Tätä sanastotyötä varten laadittuun käsitejärjestelmään käytetty jaottelu perustui jaotelluun eri kriteerien perusteella. Yksi näistä kriteereistä on fyysinen ympäristö, joka tässä työssä jaettiin edelleen *luonnolliseen ympäristöön* ja *keinotekoiseen ympäristöön*.

Kiipeilylajien hahmottamiseksi hyödynnettiin lisäksi Suomen Kiipeilyliiton jaottelua kiipeilyn eri alalajeihin. Tämän lisäksi esimerkiksi Koski ja Arasola (2006, 19–26) käyttävät vastaavanlaista kiipeilylajien jaottelua. He esimerkiksi erottavat vuoristovaelluksen vuorikiipeilystä: edellistä kuvataan vaativaksi vaellukseksi jäätiköillä tai vuorilla, missä vael-tajan tulee ymmärtää mm. sääolosuhteista ja navigoinnista. Vuoristovaellus liittyy kiipeilyyn varusteiden ja tekniikan yhtäläisyyksien osalta. Vuorikiipeilystä puolestaan todetaan, että parhaimmillaan se vaatii kaikkien kiipeilyn osa-alueiden hallintaa. Mitä korkeammalle meren pinnan yläpuolelle mennään, sitä enemmän kiipeilyn eri osa-alueita voi tulla vuorikiipeilyssä tarvitsemaan.

Myös aiemmin tässä työssä mainittiin, että vuorikiipeilyä pidetään ns. kiipeilyn kanta-muotona, josta muut kiipeilylajit ovat syntyneet. Tarkasteltaessa haastattelussa esiin tul-leita kommentteja voisi olettaa, että kiipeilyn eri alalajeja ei siten täysin tunneta tai ne saatetaan osittain sekoittaa keskenään (kuten vuoristovaellus vuorikiipeilyyn). Kolme vastaajaa esimerkiksi mainitsikin, ettei tunne käsitejärjestelmässä mainittuja tradikiipeilyä, teknistä kiipeilyä tai mixed-kiipeilyä.

Koski ja Arasola (2006, 25) toteavat, että laskeutuminen kuuluu osaksi kiipeilyä, mutta sitä ei pidetä omana lajinaan. Laskeutumisessa käytetään osittain samoja välineitä ja tekniikoita kuin kiipeilyssä. Yksi tapa määritellä kiipeily olisi liittää jaotteluun mukaan myös lähialat, joita voisivat olla lajit, joissa käytetään samaa välineistöä kuin kiipeilyssä, jolloin köysilaskeutuminen tai vuoristovaellus voisivat kuulua siihen. Siten on oleellista pohtia, mitkä mielletään kiipeilyn lajeiksi ja mitkä voisivat olla esimerkiksi kiipeilyn eri muotoja, tapoja tai tyylejä.

Esimerkiksi nopeuskiipeilyä voidaan pitää kilpakiipeilyn yhtenä muotona. Koski ja Arasola (2006, 27) listaavat muiksi kilpakiipeilyn muodoiksi vaikeuskilpailun, joka tapahtuu nopeuskiipeilyn tavoin alaköysikiipeilynä, sekä boulderkilpailun, joka tapahtuu matalilla seinillä ilman köyttä. Esimerkiksi big wall -kiipeily voitaisiin käsittää kalliokiipeilytyyliksi, jolla tarkoitetaan useamman päivän pituista nousua ylös vuoren tai kallion seinämää ja joka tehdään multipitch-kiipeilynä, tosin sanoen silloin kiivetään useampi kuin yksi köyden mitta. (Child 1997, 28; Rei.com). Lisäksi multipitch-kiipeilyä voi esiintyä esimerkiksi sporttikiipeilyssä, tradikiipeilyssä ja big wall-kiipeilyssä. Tämän lisäksi big wall-kiipeily on usein teknistä kiipeilyä ja sitä voi kiivetä soolokiipeilynä, millä viitataan siihen, että kiipeilijä kiipelee yksin. Soolokiipeily voidaan jakaa edelleen köysisooloon ja vapaasoolokiipeilyyn; Deep Water Soloing (DWS) lasketaan puolestaan vapaasoolokiipeilyn alalajiksi. (Yle urheilu 2015; Wikipedia 2019).

Näiden pohdintojen valossa kiipeilyn käsitejärjestelmää päätettiin yksinkertaistaa poistamalla sieltä vapaasoolokiipeily, joka kuuluu soolokiipeilyn alle. Yllä olevaan perusteluun viitaten ehdotettuja lajeja ei myöskään lisätty käsitejärjestelmään. Jos sanastotyössä keskityttäisiin kiipeilyn eri lajien, tyylien ja tekniikoiden määrittelyyn, olisi kattava jaottelu mielekästä tehdä. Kuitenkin tässä sanastotyössä keskitytään boulderointiin, joten jakaminen kiipeily eri alalajeiksi pelkistetympin palvelee paremmin tämän sanastotyön tavoitteita.

Lisäksi haastatteluissa funktiosuhteiset käsitejärjestelmät kyseenalaistettiin ja osa haastateltavista ei ymmärtänyt niitä. Tämä saattoi osaltaan johtua siitä, että osa haastateltavista hahmotti käsitteet eri tavalla kuin sanaston laatija, minkä vuoksi käsitejärjestelmiäkin oli vaikea hahmottaa. Haastatteluissa tuli esille muun muassa käsite-eroja, esimerkiksi termien *fleikki* ja *dead point* kohdalla. Lisäksi osa vastaajista mielsivät jotkin termit sekä otteeksi että tekniikaksi. Näitä olivat *krimppi*, *pinchi*, *saideri*, *gaston* ja *anderi*.

Sanastoa laadittaessa hyödynnettiin lukuisia suomenkielisiä, englanninkielisiä sekä ranskankielisiä kirjoja tai nettisivuja (ks. Lähteet: sanastotyössä käytetyt lähteet). Jo olemassa olevissa sanastoissa joidenkin termien kohdalla esiintyi polysemiaa, eli termit saatettiin mieltää kahdessa eri merkityksessä: osassa sanastoja ja verkkodokumentteja edellä mainitut *krimppi*, *pinchi*, *saideri*, *gaston* ja *anderi* jaoteltiin otteiksi merkityksessä paikka, josta otetaan kiinni, kun taas osassa ko. termit oli jaoteltu otteeksi merkityksessä tapa, jolla otetaan kiinni sekä joissain sanastoissa ko. termeihin viitattiin molemmissa merkityksissä, eli sekä tapana että paikkana tarttua. Kuten haastatteluissa tuli ilmi, että esimerkiksi *krimppi* mielletään otteeksi merkityksessä paikka, josta tartutaan kiinni, mutta myös tavaksi tarttua kiinni, joka voidaan jakaa avoimeen krimppiin, puolikkaaseen krimppiin ja täyskrimppiin (tai *open*, *half* ja *full krimppi*). Aiemmin mainittiin, että kiipeilytermistössä ote-termi ymmärretään alan sanastossa kahdessa eri merkityksessä: otteella voidaan tarkoittaa joko fyysistä paikkaa tai sillä voidaan tarkoittaa tapaa ottaa kiinni jostakin. Kuitenkin jos *krimpistä* voidaan tehdä jako avoimeen krimppiin, puolikkaaseen krimppiin ja täyskrimppiin, ja jako riippuu siitä, miten kiipeilijä asettaa sormensa, kyseessä olisi silloin ote merkityksessä tapa, jolla otetaan kiinni, joka jaotellaan sanastossa tekniikka ja liikkeet yläkäsitteen alle. Silloin tekniikkaan viittaava merkitys olisi hyvä erottaa kirjoitusasultaan toisesta merkityksestä (esimerkiksi *krimppiote* ja *krimppi* tai *krimppaus*, verbi: *krimpata*).

Tässä sanastotyössä päädyttiin kirjallisen aineiston ja suullisen aineiston perusteella jaottelemaan *krimppi*, *saideri* ja *gaston* tavaksi tarttua kiinni (sanastossa tekniikka ja liikkeet yläkäsitteen alle) ja *anderi*, *pinchi* ja *krimppiote* paikaksi, josta tartutaan kiinni (sanastossa muodot ja otteet yläkäsitteen alle). Näiden lisäksi otteet-käsitejärjestelmästä poistettiin yksi termi (*hueco*) ja tekniikka ja liikkeet -käsitejärjestelmään lisättiin *krimppi*. Haastatteluissa tuli esille, että osa haastateltavista jaottelisi krimpin edelleen avoimeen, puolikkaaseen tai suljettuun krimppiin, sen mukaan, missä peukalo sijaitsee *krimpatessa*. Kuitenkin asiantuntijahaastattelussa sekä kirjallisen aineiston perusteella avoin krimppi, eli ns. *open krimppi* olisi *open hand* (engl. *open hand grip*). Näin ollen sanastoon päädyttiin lisäämään huomautukseen maininta avoimesta, puolikkaasta ja suljetusta krimpistä. Lisäksi ote-termi lisättiin sanastoon sen kahdessa eri merkityksessä (ote (1) ja ote (2) määritelmiseen ja termitietuineen).

Haastatteluissa esille tulleiden ehdotusten perusteella yläkäsitteen *otteet* nimi muutettiin muotoon *otetyypit* ja *muodot*-yläkäsite muutettiin nimeksi *muodot ja profiilit*. Näin

toimittiin siksi, että jaottelu yläkäsitteisiin olisi selkeämpi ja kattavampi. Lisäksi yläkäsite *liikkeet ja tekniikat* käsitejärjestelmää muokattiin siten, että tehtiin alajaottelu *kädet, jalat* ja *vartalo* sen perusteella, mihin kehon osaan tekniikan käyttö pääasiassa perustuu.

Muutokset funktiosuhteisiin käsitejärjestelmiin olivat haastavampia toteuttaa. Teema-haastatteluissa tuli esille uusia funktiosuhteita, mikä olikin haastattelun tarkoitus. Funktiosuhteinen käsitejärjestelmä sai kuitenkin osalta haastateltavia kritiikkiä siitä, että yksinomaisia syy-seuraus-suhteita ei kiipeilyssä voisi osoittaa ja että liika nuolien määrä tekee käsitejärjestelmästä vaikean hahmottaa. Funktiosuhteita osoitettiin lisää niin paljon, että funktiosuhteisesta käsitejärjestelmästä tulisi pelkkä epäselvä nuolien sekasotku. Sen vuoksi päädyttiin jättämään funktiosuhteiset käsitejärjestelmät kokonaan pois sanastotyöstä. Tämä vaikutti siten osaltaan myös määritelmiin tehtäviin muutoksiin. Kaiken kaikkiaan päivitettyyn boulderointisanastossa on yhteensä 38 termiä määritelmiseen. Kaikki muutokset sanastotyöhön löytyvät korjatussa muodossaan liitteessä 7.

6. POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän työn tavoitteena oli saada palautetta käytettävyytutkimuksen avulla terminologisen sanastotyön periaatteiden mukaan laaditusta kiipeily-sanastosta. Tavoitteena oli selvittää terminologisen sanastotyön pohjalta laaditun sanaston toimivuutta ja tunnettuutta. Lisäksi haluttiin selvittää, miten kiipeily-sanastoa opitaan ja kenelle kiipeily-sanasto voisi olla hyödyllinen. Kiipeily-sanasto laadittiin Turun yliopiston terminologiakurssilla vuonna 2016 suomi-ranska -sanastona. Silloin havaittiin, että yhtenäistä suomenkielistä terminologisen sanastotyön periaatteiden mukaan laadittua kiipeily-sanastoa ei ole. Sanaston laatija oli itse ollut yli kymmenen vuotta lajin parissa ja huomannut kasvavien kiipeilijämäärien vaikuttavan siihen, että uutta sanastoa syntyi, mutta myös sen, ettei se tuntunut olevan kaikille kiipeilyn harrastajille tuttua. Näistäkin syistä sanastosta haluttiin mielipide kiipeilijöiltä itseltään. Aineisto koostui kirjallisesta osiosta eli sanastosta sekä suullisesta aineistosta, joka koostui kahdeksasta teemahaastattelusta, jotka toteutettiin puolistrukturoituna ja ei-satunnaisotantana. Lisäksi tehtiin asiantuntijahaastattelu määritelmien tarkistamiseksi. Suullinen aineisto litteroitiin ja analysoitiin.

Aineistoanalyysin perusteella sanastosta saatu palaute oli osittain yhtenäistä ja osittain poikkeavaa. Suurin osa vastaajista erotti määritelmien perusteella niitä tarkoittavat termit sekä osasi nimetä kuvien perusteella niitä tarkoittavat termit. Termit erotettiin molemmissa tapauksissa melko hyvin ja lisäksi saatiin arvokasta tietoa spontaanista puheesta mm. termien käytöstä. Yhtäältä aineistoanalyysistä paljastui puutteita joissakin määritelmässä ja termeissä, toisaalta havaittiin, että suuressa osassa määritelmien laatiminen oli onnistunut.

Suuri osa vastaajista piti sanastotyön käsitejärjestelmiä loogisina ja mielenkiintoisina. Kuitenkin osa vastaajista kertoi, että olisi tehnyt käsitejärjestelmät eri tavalla tai ei pitänyt niitä mielekkäinä tai hyödyllisinä. Aineistoanalyysissä myös selvisi, että pääasiallisin kanava, jota kautta sanastoa opitaan, on kansakiipeilijöiltä, mutta myös jonkin verran sosiaalisesta mediasta, YouTube-videoista, kiipeilyelokuvista tai -dokumenteista, kirjallisuudesta ja lehdistä. Sanastoa pidettiin hyödyllisenä aloittelijoille, kiipeilyn pariin jo löytäneille ja harrastajille. Osa vastaajista myös koki, että kiipeily-sanasto nykyisellään on ”puskaradiota” ja että kattava sanasto voisi yhtenäistää kiipeily-sanastoa, ikään kuin standardoida sitä, ja auttaa siten kiipeilijöiden välisessä kommunikaatiossa. Lisäksi sanaston oppimista pidettiin tärkeänä muun muassa siitä syystä, ettei tuntisi oloaan ulkopuoliseksi.

Aineistoanalyysi antoi myös pohtimisen aihetta siihen, miten muokata käsitejärjestelmiä palautteen perusteella ja sai tutkimuksen laatijan kyseenalaistamaan sitä, onko mahdollista laatia kattava funktiosuhteinen käsitejärjestelmä boulderoinnissa esiintyvien muotojen, otteiden, tekniikoiden ja liikkeiden välille.

Tämän työn menetelmäksi valittiin käytettävyystudkimus, joka toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna ja ei-satunnaisotantana. Tutkimusmetodi osoittautua hyödylliseksi siitä syystä, että teemahaastattelun ansiosta puhe oli vapaata ja spontaania, ja esille tuli myös yllättäviä asioita. Haastattelijalla on myös kokemusta haastattelemisesta oman työnsä kautta, joten haastattelutilanne ei ollut tutkimusentekijälle uusi. Tämän lisäksi haastattelu tehtiin ei-satunnaisotantana, mikä auttoi siinä, että suurin osa haastateltavista oli haastattelijalle tuttuja kiipeilyn harrastepiiristä. Tämä osaltaan auttoi siinä, että haastattelutilanne vaikutti rennolta, mikä saattoi edesauttaa saamaan monipuolista aineistoa.

Haasteeksi osoittautui muun muassa käyttäjäryhmäkohtaisen otannan onnistuminen. Käyttäjäryhmäjako suunniteltiin etukäteen hyvin ja sitä varten järjestettiin esikysely. Suunnittelusta huolimatta käyttäjäryhmät jäivät epätasaisiksi. Kysely toteutettiin kymmenellä käyttäjällä ja lopulta haastateltiin kahdeksan käyttäjää. Haasteena oli saada riittävä määrä osallistujia, mutta myös rajalliset resurssit vaikuttivat siihen, että haastattelut piti suorittaa nopealla aikataululla. Tämä puolestaan vaikutti osittain haastateltavien määrään: aikatauluja oli haastava sopia lyhyellä varoitusajalla, ja lopulta tutkimuksen tekijän resurssit eivät riittäneet enää uusien haastateltavien etsimiseen.

Tutkimusmetodin avulla kävi ilmi, että vierasperäisiä lainasanoja suositaan, mikä vastasi odotuksia. Lisäksi se, että kiipeilysanastossa esiintyy melko paljon synonymiaa, vastasi myös osaltaan odotuksia. Spontaanissa puheentuotossa tuli kuitenkin esille osittain eri synonyymien vastineita kuin mitä tietoisissa valinnoissa. Tämä oli yllättävää ja kertoo synonyymien käytön lisäksi siitä, että niitä pidetään samanarvoisina. Haastatteluissa kävi ilmi, että kiipeilysanastossa esiintyy jonkin verran käsite-eroja ja polysemiaa, mikä oli myös yllättävää. Lisäksi kirjallisessa aineistossa esiintyi näitä samoja ilmiöitä.

Verrattaessa tämän työn tuloksia aiempaan tutkimukseen voidaan todeta, että tutkimustulokset ovat osittain yhtenevät. Esimerkiksi Suursalmi-Seppälän vuonna 2018 julkaisussa pro gradu -tutkielmassa havaittiin myös muun muassa polysemiaa ja synonymiaa kiipeilysanastossa. Tämän työn kirjallinen aineisto myös tukee Suursalmi-Seppälän havaintoa siitä, että kiipeilysanastojen laatijat eivät ole tietoisia terminologisista

määritelmänkirjoitusperiaatteista. Synonymiaa ja melko runsasta sekä toisaalta epäjohdonmukaista termien käyttöä havainnoi myös Kinnunen vuonna 2001 pro gradu -tutkielmassaan. Hän muun muassa epäili suullisen variaation johtuvan kirjallisen aineiston epäjohdonmukaisuudesta. Tämä saattaisi selittää myös tässä tutkimuksessa havaittua suullista variaatiota, kuten synonymiaa. Lisäksi Pihkala (1999) totesi omassa pro gradu -tutkielmassaan havainneensa, että omakielisiä termejä suositaan ja että vierasperäisissä termeissä on epäselvyyksiä.

Aiemmin tässä työssä kerrottiin omakielisten termien leviävän vierasperäisiä termejä helpommin käyttöön. Tähän vaikuttaisi se, että termin kuvaama käsite ymmärretään ja että sen merkitys hyväksytään (ks. Gaudin 1993, 180–182; Kinnunen, 2001, 15). Uusia termejä ja käsitteitä joko luodaan tai sitten niitä kotoutetaan kääntämällä termi tai käyttämällä lainasanaa. Tämän tutkielman teemahaastatteluissa havaittiin kuitenkin päinvastainen ilmiö: käytettävät termit ovat pääasiassa vierasperäisiä lainasanoja eivätkä omakielisiä. Niin ikään synonyymitulanteissa valittiin vierasperäinen termi omakielisen termin sijaan. Toisaalta havaittiin myös se, että vierasperäisissä termeissä esiintyi epäselvyyksiä. Kun puolestaan keksittiin uusia nimityksiä, ne olivat sekä lainasanoja (*flätti*, *skuuppi*) että omakielisiä ilmaisuja (*kraateri*, *punasoluote*).

Tämän tutkimuksen perusteella voidaan siis todeta, että kiipeilyosanastossa esiintyy paljon vierasperäisiä lainasanoja. Kiipeilyosanasto onkin monessa mielessä mielenkiintoinen tutkimuskohde, sillä siinä on kyse samaan aikaan slangista ja erikoiskielestä, ja nämä eivät vaikuta aina sopivan yhteen terminologisesta lähestymiskannasta katsoen.

Lainasanat itsessään kuuluvat olennaisena osana slangiin, eli tietyn puhujaryhmän erikoissanastoon. Slangia voitaisiinkin kuvata koodikieleksi, jota ymmärtää vain samaan sosiaaliseen piiriin kuuluvat henkilöt, jotka myös kehittävät yhteisen sanaston tai intonaation (ks. Loog, 1990, 5–6). Kanssakäyminen samaan piiriin kuuluvien kanssa esimerkiksi vahvistaa yksilöllisyyttä ja muihin samaistumista, mutta myös yksilön halua olla vakuutettava muiden silmissä (ks. Wardhaug, 2012, 48). Tämän tutkimuksen teemahaastatteluissa tulikin esille, että sanaston tunnettuutta pidettiin esimerkiksi tärkeänä siitä syystä, ettei tuntisi oloaan ulkopuoliseksi. Eräs vastaajista myös puhui kiipeilyelitisteistä: kiipeilijöistä, jotka hallitsevat hyvin sanaston ja käyttävät sanastoa kommunikoidessaan muiden kiipeilijöiden kanssa. Vastaaja kertoi myös hieman kadehtivansa kiipeilyelitistejä ja ajatteli itse olevansa kiipeilymaallikko.

Vaikka kiipeily on kasvava laji niin Suomessa kuin muualla maailmassa, kyse on kuitenkin edelleen melko pienehkön harrastajakunnan lajista: kun on kyse suppeasta kansainvälisestä erikoisalasta, jonka käyttäjäkunta on pieni, erikois- ja sitaattilainojen käyttäminen onkin tavallista. Lisäksi pienen käyttäjäkunnan piirissä vierasperäisiä sanoja pidetään myös täysin hyväksyttävänä (Stenvall 1999, 59; TSK 1988, 94–95). Vastanäkemyksiäkin löytyy: aiemmin tuotiin esille Haaralan (1981, 10) näkemyksiä siitä, että erikoisalan slangi tai ammattislangi ovat kielimuodoltaan alhaisemmin hyväksyttäviä sekä slangin käyttäjäryhmässä että sen ulkopuolella. Hänen mukaansa ryhmän ulkopuolisten asenteet vaikuttavat siihen, miten hyväksyttäväksi jonkin ryhmän erikoiskieli koetaan.

Aiemmin mainittiin Kotuksen Kielitoimiston vuonna 2013 teettämästä kyselystä, jonka mukaan myös lainasanoihin suhtaudutaan joko puolesta tai vastaan. Lainasanoja vastaan olevat kokivat suurimmaksi ongelmaksi sen, että sanojen merkitystä ei ymmärretä. Tässäkin tutkimuksessa eräs vastaajista totesi, että hän pitää enemmän suomenkielisistä termeistä, koska ne ovat kaikille helpommin ymmärrettäviä. Kuitenkin hänen käyttämänsä termit ovat lainasanoja. Kotuksen kyselyn mukaan itseasiassa lähes joka kolmas vastaajista koki, että omalla ammattialalla ei pysty tulemaan toimeen ilman englannin sanoja (Heikkinen, 2013). Kuten eräs tämän tutkimuksen vastaajista totesikin: kiipeily on kansainvälinen laji ja siten on kiipeilysanastokin. Tässä tutkielmassa mainittiin aiemmin, että koska erikoisaloilla ei pystytä tulemaan toimeen ilman kansainvälistä sanastoa, erikoisaloilla esiintyykin enemmän lainasanoja kuin yleiskielessä (ks. Stenvall 1999, 59).

Erikoiskielen sanasto kuuluu siis tietyn tieteen-, ammatti- tai harrastealan piiriin ja sitä käytetään jäsentämään käsitemaailmaa. Erikoiskielen kielenkäytössä esiintyvillä termeillä on niin ikään esitetty eri vaatimuksia, joita tuotiin tässä työssä aiemmin esille. (ks. Haarala 1981, 16.) Tässä työssä käytetyn sekä suullisen että kirjallisen aineiston perusteella voidaan todeta, että kiipeilytermistö ei täytä montaakaan hyvän termin kriteeriä: sanasto koostuu pitkälti lainasanoista, pääasiassa sitaatti- ja erikoislainoista ja tästä syystä termit eivät esimerkiksi ole välttämättä helppoja oikeinkirjoitukseltaan, taivutukseltaan ja ääntämykseltään.

Aineistoanalyysissä havaittiin, että vierassanoista huolimatta termejä tunnettiin ja tunnistettiin melko hyvin. Toisaalta joissakin vierasperäisissä termeissä havaittiin käsite-eroja ja epäjohdonmukaisuuksia. Kysyttäessä haastateltavilta, mitä termiä he suosivat käyttävän, osa vastaajista saattoi nimetä termin siten, miten sen lausuisi ja miten sen kirjoittaisi.

Esimerkiksi osa vastaajista sanoi lausuvansa *anderi*, mutta kirjoittavansa *underi*. Molempia kirjoitusasuja esiintyi esimerkiksi verkosta löytyneistä kiipeilysanastoista. Tämä havainto näyttäisi tukevan Stenvallin (1999, 61) havaintoa, että koska suomea kirjoitetaan niin kuin sitä äännetään, saattaa tämä tosiaan tuottaa toisinaan hankaluuksia vierassanoissa, sillä vierassanojen kirjoitusasussa voi olla eroavaisuuksia. Kotuksen kielitoimiston mukaan lainasana saatetaan kirjoittaa ääntöasua mukaillen, jolloin samasta sanasta voi olla käytössä kaksi kirjoitusasultaan eri vaihtoehtoa, joista toinen on kirjoitusasu ja toinen ääntöasun mukainen, kuten tässä aineistossa havaittiin (ks. Kotus 2012, 235).

Aiemmin kerrottiin, että kommunikaatiota erikoiskielessä saattaa terminologian näkökulmasta vaikeuttaa esimerkiksi monimerkityksisyys, varsinkin jos monimerkityksisyyttä ilmenee saman alan sisällä. Tämän aineiston perusteella (sekä kirjallisessa että suullisessa aineistossa) kiipeilysanastossa havaittiin jonkin verran käsite-eroja (esim. *fleikki*, *dead point*), polysemiaa ja synonymiaa. Esimerkiksi jotkin termit (*gaston*, *saideri*, *krimppi*, *anderi*) miellettiin otteiksi merkityksessä, tapa, jolla otetaan kiinni tai paikka, josta otetaan kiinni tai ko. termit voitiin mieltää molemmissa merkityksissä.

Mistä monimerkityksisyys voi johtua? Aiemmin tuotiin esille, että toisinaan voi olla niin, että termi muodostuu ennen määritelmää ja se voi esiintyä pitkänkin aikaa tietyllä erikoisalalla ennen kuin määritelmä muodostetaan. Syynä tähän voi olla se, että käsitteen sisältö voi olla huonosti hahmotettu, koska sen tarkoitteesta ei ole tarpeeksi tietoa. Tällaisessa tilanteessa voi esiintyä kilpailevia määritelmiä, mikä liittyy alan sisäiseen polysemiaan. (ks. Haarala 1981, 43.)

Lisäksi tässä aineistossa havaittiin paljon synonymiaa, eli sitä, että samalle sanalle on yksi tai useampi variaatio. Aiemmin määriteltiin ns. kolmenlaisia sallittavia synonyymitapauksia terminologisen sanastotyön mukaan. Tarkasteltaessa sallittavia synonyymitapauksia voidaan todeta, että aineistossa ilmenneet synonyymitapaukset eivät istu yhteenkään näistä kolmesta sallittavasta synonyymitapauksesta. Tässä tutkielmassa laadittiin sanasto kirjallisen aineiston perusteella ja hyödynnettiin suullista aineistoa siinä, että kysyttiin käyttäjältä suositusta termistä. Viitaten kolmanteen ns. sallittavaan synonyymitapaukseen, jossa useita ehdotuksia voidaan kilpailuttaa kielenkäyttäjien kesken, aineiston perusteella ei kuitenkaan kyetty valitsemaan vain yhtä termiä suurimmassa osassa tapauksia, sillä synonyymejä käytettiin laajasti ja spontaanisti suullisessa kielenkäyttötilanteissa.

Aiemmin tässä työssä tuotiin esille sosioterminologian lähtökohdat, jotka ovat puhutun kielen todellisessa kielenkäyttötilanteessa ennen kielen standardoimista. Sosioterminologia pyrkii ymmärtämään termien variaatiota, käyttöä ja kiertokulkua sekä tutkimaan niitä, muun muassa selvittämällä, mitä termiä käytetään ja mitä kautta termit leviävät kielenkäyttöön. Tässä tutkielmassa testattiin terminologisen sanastotyön periaatteiden mukaan laaditun sanaston käytettävyyttä suullisessa tilanteessa, joka toteutettiin teemahaastatteluna. Tätä kautta saatiin tietoa muun muassa termien variaatioista, synonyymeistä sekä siitä, mitä termiä käytetään suullisessa tilanteessa ja mitä termiä käyttäjät tietoisesti suosivat käytettävän. Lisäksi kysymällä käyttäjiltä, mistä he itse oppivat kiipeily-sanastoa, saatiin tietoa termin leviämisestä käyttöön. Kävi ilmi, että leviämiskanava on pääasiassa suullinen, mutta myös kirjallisia (esimerkiksi suomen ja englanninkielisiä) leviämiskanavia mainittiin.

Aiemmin todettiin, että sosioterminologia ottaa huomioon kielenkäytön verbaalisen käyttötilanteen lisäksi tutkimustyössä kirjallisen aineiston. Siinä oleellista ovat muun muassa jakelukanavat, lukijakunta, julkaisun muoto ja sitä rahoittava taho. (ks. Gaudin, 1993b, 296–297.) Tässä tutkielmassa sanastoa laadittaessa käytettiin pohjana kirjallista aineistoa, muun muassa boulderkiipeilyhallien julkaisemia tai kiipeilijöiden ja kiipeilyn ammattilaisten itse laatimia nettisanastoja sekä muun muassa Suomen kiipeilyliiton julkaisemia kirjoja.

Sosioterminologiassa suullisessa diskurssissa mahdollista esiin tulevaa termien variaatiota ei pidetä huonona tai sattumanvaraisena asiana, vaan sen katsotaan linkittyvän oleellisena osana itse viestintätilanteeseen. Perinteisessä terminologiassa taas pyrittiin ratkaisemaan kommunikaatioon ja väärinymmärrykseen liittyviä keinoja standardoinnilla eli termistön yhtenäistämällä. Kuitenkin sosioterminologian kritiikki standardointia kohtaan johtuu siitä, ettei siinä huomioida termien käyttämistä todellisessa kielenkäyttötilanteessa. Kyseisen kritiikin mukaan polysemian, homonymian ja synonymian hylkääminen teoriassa epäselvyyden vuoksi ei vastaa todellista kielenkäyttötilannetta eivätkä standardoinnin keinot toimi käytännössä spontaanissa puhetilanteessa. (ks. Boulanger 1991, 26; Gambier, 1991, 49.)

Tästä yllä mainitusta syystä sosioterminologia hyväksyy variaation mahdollisuuden eikä näin ollen usko yhden termin ja yhden määritelmän käsitteeseen terminologiassa (ks. Boulanger 1995, 202; Gaudin 2003, 11). Tässä työssä havaittiin aineiston perusteella se,

että kiipeilyn erikoiskielessä esiintyy monimerkityksisyyttä ja suullisen aineiston perusteella todettiin, että esimerkiksi synonyymeja pidetään usein saman arvoisina. Kuitenkin havaittiin myös se, että kun yhdelle termille on useampi määritelmä, se aiheutti epäselvyyttä ja epä johdonmukaisuutta muun muassa kommunikaatiossa ja esimerkiksi sanastoa koskevan käsitejärjestelmän hahmottamisessa. Siinä mielessä voitaisiin todeta, että tämä tutkimus kuvaa sosioterminologian näkemyksiä todellisesta kielenkäyttötilanteesta ja että kommunikoinnissa esiintyy epäyhtenäisyyttä. Toisaalta myös perinteisen terminologian näkemykset standardoinnista kommunikoinnin yhtenäistämiseksi ovat todenperäiset tämän työn aineistosta saatujen havaintojen perusteella ja todellinen kielenkäyttö tarvitsee toisinaan standardointia, jotta kommunikointi olisi ylipäättään mahdollista.

Aiemmin myös todettiin, että kielenkäyttäjä itse aina viime kädessä päättää kielenkäytöstä. Tämä koskee niin yksilöä, ryhmää kuin ammattikuntaakin. Jotta sanastotyö olisi tuloksellista, on oleellista, että mukana on oman alansa ammattilaisia, jotka hallitsevat alan päivittäisen kielenkäytön. (ks. Haarala 1981, 13). Tässä työssä haastattelujen lisäksi tehtiin asiantuntijahaastattelu kaikkien määritelmien ja termien osalta ja sen perusteella tehtiin tarvittaessa muutoksia sanastotyöhön.

Tässä tutkielmassa pystyttiin esikyselyn perusteella toteamaan, että kyseessä oli melko heterogeeninen käyttäjäryhmä. Yhtäältä otos oli melko pieni, jotta tuloksia voisi yleistää. Toisaalta tämän tutkimuksen tuloksista voi havaita, että ne tukevat monessa mielessä aiemmin tehtyjä sosioterminologian tutkimuksia sekä kiipeilytermistöön liittyvää tutkimusta.

Mitä merkitystä tämän työn tuloksilla sitten on? Aineiston perusteella havaittiin, että se esimerkiksi tuki aiemmin tehtyjen tutkimusten tuloksia, mutta myös poikkesi osittain niistä sekä perinteisen terminologian teorian näkemyksistä. Työn voidaan siis todeta vahvistaneen, mutta myös tuoneen jotain uutta tutkimuksen pariin. Kiipeilysanastossa esimerkiksi suositaan vierassanoja omakielisten sijaan ja siinä esiintyy käsite-eroja, polysemiaa ja synonymiaa. Loppujen lopuksi voidaan todeta, että tämän työn kannalta perinteisen terminologisen sanastotyön oppeja hyödynnettiin sanastotyössä ja monet niistä nähtiin etuna muun muassa yhtenäisen kommunikoinnin kannalta, mutta myös sosioterminologian näkemyksiä otettiin huomioon. Lisäksi laaditun sanaston arvioinnissa käytettiin käytettävyytstudkimuksen menetelmää, joka on uutta antia sosioterminologiselle tutkimukselle.

Toisaalta tutkimus vahvistaa sosioterminologian kritiikkiä terminologiaa kohtaan esimerkiksi standardoinnin osalta, kun taas toisaalta terminologian teoriassa ja sanastotyössä havaittiin hyödyllisiä näkökulmia, esimerkiksi käsite-erojen haitoista. Lisäksi suullisessa aineistossa tuotiin esille hyviä näkökulmia siitä, miksi kattava sanasto voisi olla tarpeellinen – standardointi, kommunikoinnin selkiyttäminen, yhteenkuuluvuus – mitkä tukevat niin sosioterminologian kuin perinteisen terminologian näkökantoja.

Käytettävyystudkimus, joka toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna, oli työn tavoitteiden kannalta validi metodi. Kuitenkin otos jäi pieneksi. Tutkimus olisi voitu toteuttaa myös kyselylomakkeella ja työn resurssit huomioiden olisi voitu saada isompi otanta, mutta toisaalta myös erilaisia tuloksia. Tutkimusmetodiksi olisi voinut myös sopia vaihtoehtoisesti toisenlainen suullinen tilanne, esimerkiksi kiipeilyreitien kuvaus tai suullisen diskurssin analysointi esimerkiksi kisatallenteesta.

Käytettävyystudkimusta analysoitaessa havaittiin myös, että kiipeilyn eri osa-alueet eivät olleet kaikille tuttuja. Lisäksi sanastotyöhön kuuluvaa käsitejärjestelmää laadittaessa havahduttiin siihen, miten monta eri kattavaa sanastoa kiipeilystä voitaisiin laatia. Jatkotutkimusideana voisi siten olla muiden kiipeilysanastojen laatiminen ja niihin liittyvä tutkimustyö.

Sanaston tekijä tulee ehdottamaan sanaston julkaisemista Suomen Kiipeilyliiton jossakin julkaisussa (kuten Kiipeily-lehdessä). Julkaisua varten sanastoon lisätään todennäköisesti kunkin termin kohdalle kuva tai valokuva määritelmän ja termin hahmottamisen helpottamiseksi.

Itsekritiikkinä kuitenkin todettakoon, että kattavan funktiosuhteisen käsitejärjestelmän laatimista kiipeilyn jostakin osa-alueesta kannattaa harkita, ennen kuin siihen lähtee: lopputuloksena saattaa olla tuntikausien päähkäily ja lopulta turha työ – tai kuka tietää, ”heureka”.

LÄHTEET

PRO GRADU -TUTKIELMASSA KÄYTETYT LÄHTEET:

- Blanchon, E. 1997.** Point de vue sur la définition. *Meta* 1 (42), 168–173
- Boulanger, J-C. 1991.** Une lecture socioculturelle de la terminologie. s. 13–30. *Teoksessa: Terminologie et sosilinguistique. Cahiers linguistique sociale No 18.* Toim. Gaudin, F. & Assal, A. Ranska: Université de Rouen
- Boulanger, J-C. 1995.** Présentation: images et parcours de la socioterminologie. *Meta* 2 (40), 194-205
- Cabré, M. T. 1981.** La terminologie. Théorie, méthode et applications. Kanada: Les Presse de l'Université d'Ottawa
- Child, G. 1997.** Climbing. *The Complete Reference to Rock, Ice and Indoor Climbing.* New York: Facts on File, Inc.
- Condamines, A. & Rebeyrolle, J. 1997.** Point de vue en langue spécialisée. *Meta* 1 (42), 174–183
- Cotsowes. 1990.** Recommendations for terminology work. Swiss Federal Chancellery, CH-3003. Berne.
- Dupuc, R. 1992.** Manuel pratique de terminologie (3. painos). Quebec: Linguatech
- Feher, P., Meyer, M.C & Skelly W.A. 1998.** Psychological Profile of Sport Climbers: State and Trait Attributes. *Journal of Sports Behaviour* 21 (2), 167–180
- Gambier, Y. 1987.** Problèmes terminologiques des pluies acides: pour une sosioterminologie. *Meta* 3 (32), 341–320
- Gambier, Y. 1991.** Présupposés de la terminologie: vers un remise en cause. *Teoksessa: Terminologie et sosilinguistique. Cahiers linguistique sociale No 18.* Toim. Gaudin, F. & Assal, A. Ranska: Université de Rouen, 31–58
- Gaudin, F. 1993a.** Pour une sosioterminologie. Des problèmes semantiques aux pratiques institutionnelles. Rouen: Université de Rouen

Gaudin, F. 1993b. Socioterminologie: du signe au sens, construction d'un champ. *Meta* 2 (38), 293–301

Gaudin, F. 2003. Socioterminologie. Une approche sociolinguistique de la terminologie. Brysseli: De Boeck & Larcier s.a, Éditions Duculot

Guespin, L. 1991. La circulation terminologique et les rapports entre science, technique et production. Teoksessa: Gaudin, F. & Assal, A. (toim.) Terminologie et sociolinguistique. Cahiers de linguistique sociale nro 18. Rouen: Université de Rouen, 59-80

Green, S. 2019. 3 Types of Rock Faces for Climbing. [Verkkodokumentti. Viitattu 9.11.2019. Päivitetty 14.4.2019] Saatavissa: <https://www.liveabout.com/types-of-rock-faces-for-climbing-755395>

Haarala, R., 1981. Sanastotyön opas. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 16. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki: Valtion painatuskeskus

Heikkinen, V. 2013. Englanninkieliset lainasanat ok! Tai ei sittenkään! (25.9.2013, 15:32) [Verkkodokumentti. Viitattu 21.1.2017] Saatavissa: https://www.kotus.fi/nyt/kotus-blogi/vesa_heikkinen/englanninkieliset_lainasanat_ok!_tai_ei_sittenkaan!.10385.blog

Hudson, R.A. 1980. Sociolinguistics. Oxford: Cambridge University Press

Kaipiainen, P. 2003. Elämymatkailun huippu. *Suomen Kuvalehti* (21), 24–35

Kinnunen, T. 2001. EU:n maataloustuet sosioterminologian silmin. Turun yliopisto: klassillisten ja romaanisten kielten laitos. Pro gradu -tutkielma.

Korosuo, S. 2017. Suomalainen kiipeilyopas. Helsinki: Aula & Co

Kortesuo, K. 2015. Homonymia ja polysemia. Blogissa: ei oo totta. Verkkojulkaisu. Luettu 13.11.2019. Julkaistu 19.1.2015. Saatavilla: <https://eioototta.fi/homonymia-ja-polysemia/>

Koski, J. & Arasola, R. 2006. Seinäkiipeily. Suomen kiipeilyliitto ry. Tampere: Tammer-Paino Oy

Koski, J. 2008. Suomen kalliokiipeilyreitit. Suomen kiipeilyliitto ry. Tampere: Esa Print Oy

- Koski, J. 2013.** Pääkirjoitus. *Kiipeily* (2), 3
- Kotimaisten kielten keskus. 2012.** Kielitoimiston oikeinkirjoitusopas. Kotimaisten kielten julkaisuja 171. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy
- Käyhkö, J. 2002.** *Kiipeily. Harjoittelu ja valmennus.* Tampere: Tammer-Paino Oy
- Lerat, P. 1995.** *Les langues spécialisées.* Pariisi: Presse Universitaires de France
- Loog, M. 1990.** Slangi kertoo kielikontakteista. *Virke: äidinkielen opettajain liiton jäsens-lehti* 6, 5–6
- Malmberg, L. 2016.** Nalle Hukkataipaleella ei ole ollut kymmeneen vuoteen pysyvää kotia – nyt hän kiipesi maailman vaikeimman boulder-reitin [Viitattu 30.10.2017] Saatavissa: <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000004875788.html>
- Ovaska O., Aula, A. & Marjaranta, P. (toim.). 2005.** Käytettävyytutkimuksen menetelmät. Tietojenkäsittelytieteiden laitos, Tampereen yliopisto
- Rei.com.** Rock Climbing Glossary. [Verkkodokumentti. Viitattu 8.11.2019] Saatavissa: <https://www.rei.com/learn/expert-advice/rock-climbing-glossary.html>
- Rey, A. 1995.** *Essays on terminology.* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
- Reboul, S. 1995.** *Télématique et socioterminologie.* *Meta* 2 (40), 296–307
- Robbins, R. 1989.** *Basic Rockcraft.* California, Yhdysvallat: La Siesta Press
- Rondeau, G. 1981.** *Introduction à la terminologie.* Montréal, Kanada: Centre Educatif et Culturel
- Rousseau, Jean-Louis. 1991.** La pratique québécoise de la normalisation terminologique. *Meta* 1 (36), 225–230
- Saanilahti, M. & Nahkola, K. 2000.** Suomalainen slangi kielellisenä ja sosiaalisena ilmiönä. *Sananjalka*, 42 (1), 87-114
- Siukonen, T. 2009.** Veikka Gustafsson valloitti viimeisen tavoitevuoristaan. [Verkkodokumentti. Viitattu 30.10.2017] Saatavissa: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004668506.html>

Suomensuojelija. 2010. Paha paha lainasana. [Verkkojulkaisu. Viitattu 22.11.2017] Saatavissa: <http://www.suomensuojelija.fi/tag/lainasanat/>

Strassman, M. 1989. The basic Essentials of Rock Climbing. Merrillville, Yhdysvallat: ISC Books, Inc.

Stenvall, E. 1999. Vierassanoilla sijansa. Teoksessa: Toimikunnista termitalkoisiin. 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta. Helsinki: Tekniikan sanastokeskus, 58-61

Suonuuti, H. 2006. Sanastotyön opas. Suom. Suhonen, S. Guide to terminology. Sanastokeskus TSK ry. Helsinki: Laser-Paino Oy

Suomen kiipeilyliitto ry 2017. Kiipeilyn lajit. [Verkkodokumentti. Viitattu 14.6.2017] Saatavissa: <http://www.climbing.fi/lajit>

Suomen kiipeilyliitto ry 2018. Kertomus yhdistyksen toiminnasta vuodelta 2017. [Verkkodokumentti. Viitattu 12.12.2019]. Saatavissa: <http://www.climbing.fi/sites/default/files/SKIL%20kertomus%20toiminnasta%202017.pdf>

TSK (Tekniikan sanastokeskus ry, toim.), 1988. Sanastotyön käsikirja. Soveltavan terminologian periaatteet ja työmenetelmät. 1. p. Helsinki: Suomen Standardisoimisliitto SFS ry.

Wardhaug, R. 2012. An Introduction to Sociolinguistics. Sixth Edition. Singapore: Fabulous Printers Pte Ltd

Wikipedia. 2018. Solo Climbing. [Verkkojulkaisu. Viitattu 8.11.2019]. Saatavissa: https://en.wikipedia.org/wiki/Solo_climbing

Yle. 2010. Kiipeily kookuttaa yhä useampaa. [Verkkojulkaisu. 19.3.2010 klo 12:16. Päivitetty 22.3.2010 klo 11:04. Viitattu 30.10.2017] Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-5531314>

Yle urheilu. 2015. Yksin keskellä pystysuoraa seinämää – suomalaismiehen henkeäsalpaava harrastus. [Verkkojulkaisu. 28.12.2015 klo 10.41. Päivitetty 28.12.2015 klo 10.43. Viitattu 8.11.2019] Saatavissa: <https://yle.fi/urheilu/3-8482704>

SANASTOTYÖSSÄ KÄYTETYT LÄHTEET:

Arthur, C. A Glossary of Climbing terms: from Abseil to Zawn. [Verkkojulkaisu. 08.05.2006. Luettu: 08.10.2016]. Saatavissa: https://www.ukclimbing.com/articles/features/a_glossary_of_climbing_terms_from_abs_eil_to_zawn-33

Camp to camp.org. Lexique Anglais-Français des termes d'escalade. [Verkkodokumentti. Luettu 04.11.2016]. Saatavissa: <https://www.camptocamp.org/articles/337564/fr/lexique-anglais-francais-des-termes-d-escalade>

Climbing away.fr. [Verkkodokumentti. Luettu 10.10.2016]. Saatavissa: <https://climbingaway.fr/fr/voyager/dico>

Davis, S. Climbing Techniques: How to Undercling. [Verkkojulkaisu 26.04.2016. Luettu: 12.12.2019]. Julkaistu myös painettuna Climbing-lehdessä 07/2015. Saatavissa: <https://www.climbing.com/skills/climbing-techniques-how-to-undercling/>

Fédération française de la montagne et de l'escalade. Lexique de Termes Technique de l'Escalade. [Verkkojulkaisu. Luettu 15.11.2016] Saatavissa: <http://article.ffme.fr/image/F1-4249.pdf>

Green, S. Six Basic Finger Grips for Face Climbing. [Verkkojulkaisu. Päivitetty 30.12.2018. Luettu 17.1.2020]. Saatavissa: <https://www.liveabout.com/six-basic-finger-grips-face-climbing-755397>

Green, S. 3 Types of Rock Faces for Climbing [Verkkojulkaisu 14.04.2019. Luettu: 04.1.2020]. Saatavissa: <https://www.liveabout.com/types-of-rock-faces-for-climbing-755395>

Green, S. Nine Basic Types of Climbing Handholds. Learn How to Use Climbing Handholds. [Verkkojulkaisu. Päivitetty 23.06.2018. Luettu 11.10.2019]. Saatavissa: <https://www.liveabout.com/basic-types-of-climbing-handholds-755334>

Grimporama technique. Dictionnaire escalade (Français/Anglais). [Verkkojulkaisu. Luettu 14.11.2016]. Saatavissa: <http://www.grimporama.com/francais/technique/dicofrang.htm>

Harris, W. Climbing lingo: how to talk the talk [Verkkajulkaisu. Julkaistu: 15.03.2016. Luettu: 10.11.2019] Saatavissa: <https://www.thebmc.co.uk/climbing-how-to-talk-the-talk>

Killer Climbs. 5 Ways to Hold Climbing Holds Explained and Illustrated With Photos [Verkkajulkaisu. Luettu 15.1.2020]. Saatavissa: <https://www.killerclimbs.com/5-ways-to-hold-climbing-holds-explained-illustrated-with-photos/>

Korosuo, S. 2017. Suomalainen kiipeilyopas. Helsinki: Aula & Co

Koski, J. & Arasola, R. 2006. Seinäkiipeily. Suomen kiipeilyliitto ry. Tammer-Paino Oy. Tampere

La Fabrique Verticale. Vous la prendrez en tendu ou en arqué? [Verkkajulkaisu. Julkaistu: 12.02.2015. Päivitetty: 15.04.2016. Luettu: 04.11.2019]. Saatavissa: <http://lafabriqueverticale.com/fr/vous-la-prendrez-en-tendu-ou-en-arque/>

Lankinen, T., Karjalainen, E. & Peltonen, L. Kiipeilykielen ABC- Olympic edition! [Verkkajulkaisu. Päivitetty: 15.07.2019. Luettu 13.10.2016]. Saatavissa: <https://www.bouldersaimaa.fi/2019/07/15/kiipeilykielen-abc-olympic-edition/>

Maillot, T. Lexique escalade. [Verkkajulkaisu. Luettu 14.11.2016]. Saatavissa: http://batman.gyptis.org/lexique_escalade.html

Merritt, C.M. Basic and Advanced Rock Climbing Moves and Techniques. [Verkkajulkaisu 10.01.2019. Luettu: 16.1.2020]. Saatavissa: <https://climbinggearlab.com/basic-and-advanced-rock-climbing-moves-and-techniques/>

Ollila, P., Vauras, I. & Lähteenmäki, M. Tietovakka. Luomukiipeilyn sanasto. [verkkajulkaisu. Luettu 13.10.2016]. Saatavissa: <https://www.jammi.net/kalliot/tietovakka/sanasto.html>

Oulun kiipeilyseura. Sanasto [Verkkajulkaisu. Luettu 13.10.2016]. Saatavissa: http://www.oulunkiipeilyseura.fi/?page_id=154

OnBouldering.com. Bouldering techniques: Gaston [Verkkajulkaisu 07.01.2013. Luettu: 12.12.2019]. Saatavissa: <https://onbouldering.com/what-is-a-gaston/>

Rei.com. How to Use Rock Climbing Holds. [Verkkajulkaisu. Luettu: 15.1.2020]. Saatavissa: <https://www.rei.com/learn/expert-advice/climbing-holds.html>

Robbins, R. 1989. Basic Rockcraft. La Siesta Press. California. USA

Rock and Ice. How to Climb + Climbing Terminology. [Verkkajulkaisu 3.10.2016. Luettu 18.1.2020]. Saatavissa: <https://rockandice.com/how-to-climb/climbing-terminology/>

Rock and Ice. How to Climb + Types of Climbing. [Verkkajulkaisu 4.10.2016. Luettu 18.1.2020]. Saatavissa: <https://rockandice.com/how-to-climb/types-of-climbing/>

Rockclimbing.com. [Verkkajulkaisu. 20.4.2008. Luettu: 16.11.2016]. Saatavissa: <http://www.rockclimbing.com/cgi-bin/forum/gforum.cgi?post=1880883>

Sky Above Us. Names of Indoor Rock Climbing Holds and How to Use Different Types. [Verkkajulkaisu. Päivitetty 25.05.2016. Luettu: 10.12.2019]. Saatavissa: <https://skyaboveus.com/climbing-hiking/Indoor-Rock-Climbing-Holds>

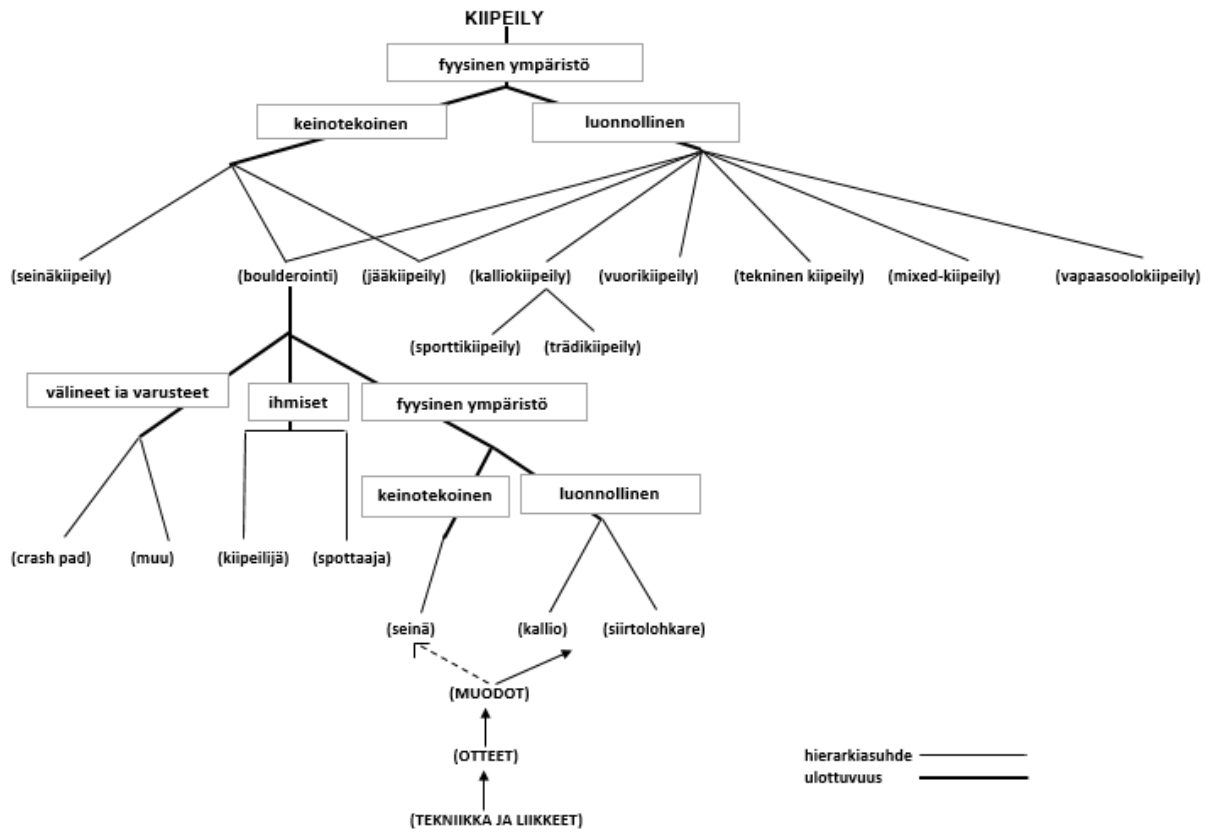
Strassman, M. 1989. The Basic Essentials of Rock Climbing. ISC Books, Inc. Merrillville. USA

The Climbing Doctor. [Verkkajulkaisu. Luettu: 04.1.2020]. Saatavissa: <https://theclimbingdoctor.com/rock-climbing-pulley-injury/>

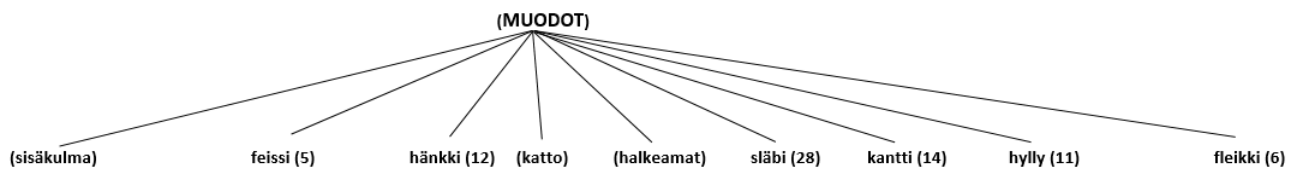
VDiff Climbing. Climbing Technique > Movement. [Verkkajulkaisu. Luettu 18.1.2020. Julkaistu myös painettuna: Chledon, N. Sport Climbing Basics – Single and Multi-Pitch Bolted Routes. ISBN 978-1796923278]. Saatavissa: <https://www.vdiffclimbing.com/sport-technique-movement/>

LIITTEET

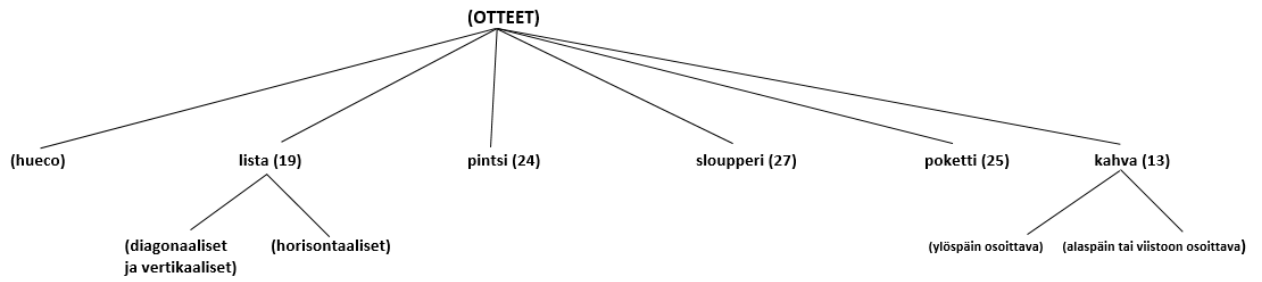
LIITE 1: Kiipeilyn moniulotteinen käsitejärjestelmä, versio 1



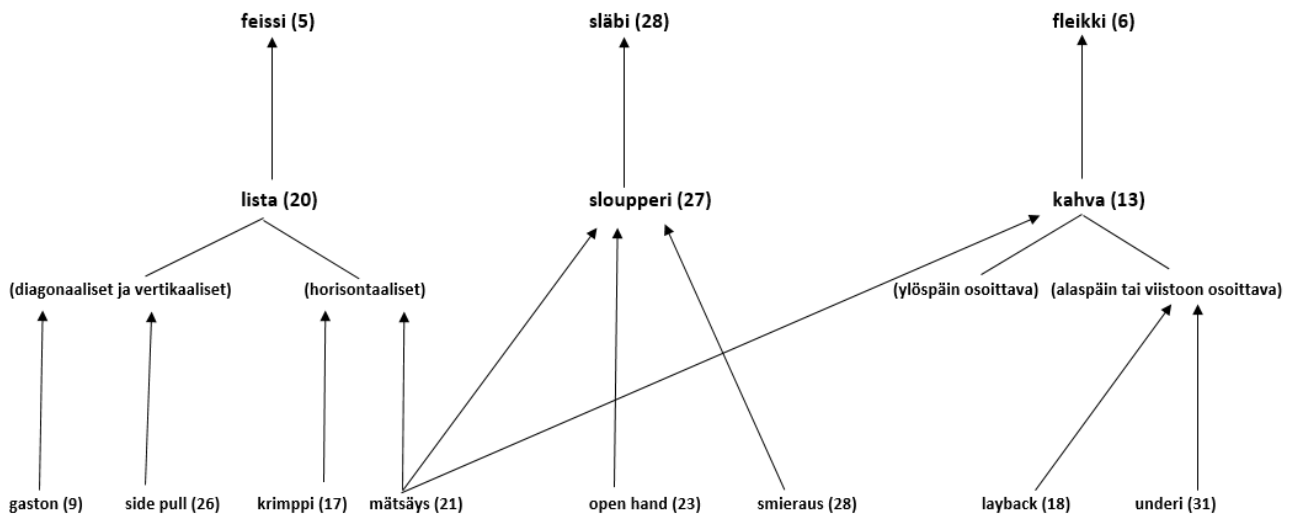
LIITE 2: Kallion tai seinän muotojen hierarkkinen käsitejärjestelmä, versio 1



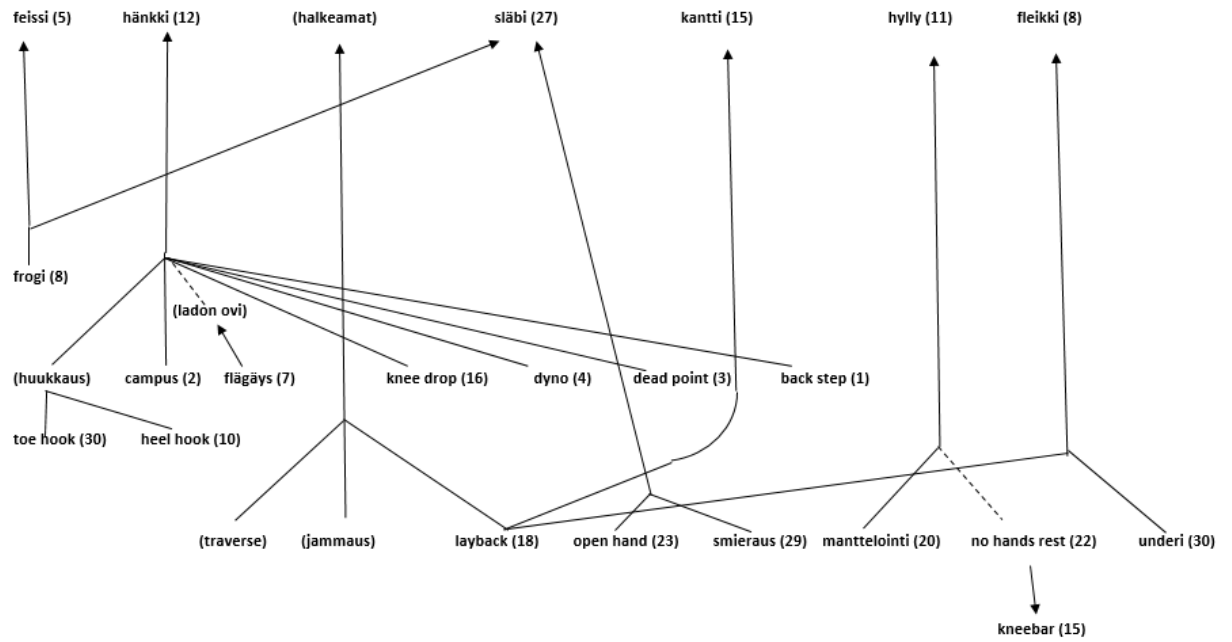
LIITE 3: Muotojen ja otteiden hierarkkinen käsitejärjestelmä, versio 1



LIITE 4: Muotojen, otteiden, liikkeiden ja tekniikan funktiosuhteinen käsitejärjestelmä, versio 1



LIITE 5: Muotojen, liikkeiden ja tekniikan funktiosuhteinen käsitejärjestelmä, versio 1



LIITE 6: Boulderointisanasto, versio 1

1

back step

liike, jossa kylki käännetään kalliota tai seinää vasten astumalla otteelle kyseisen kyljen jalan sisäsyryllä ja toisen jalan ulkosyryllä polvien ollessa hieman koukussa ja kallion tai seinän puoleisen polven ollessa lantion alapuolella

Huomautus: Vrt. *knee drop*, jossa molemmat polvet ovat lantion korkeudella.

2

campus

campusmuuvi; campustella

kiipeilyä, jossa siirrytään otteelta toiselle pelkästään käsiä käyttämällä

3

dead point

liike, jossa samaan aikaan otteista käsillä vedettäessä ja jaloilla työnnettäessä hypätään ja tartutaan käsillä seuraavaan otteeseen liikkeen äärikohdassa juuri ennen kuin kiipeilijä alkaa pudota alaspäin

4

dyno

dynota

liike, jossa toinen käsi pysyy otteella ja jalkoja ponnistamalla hypätään ja tartutaan kädellä seuraavaan otteeseen

Huomautus: Tupladynosta on kyse silloin, kun molemmat kädet irrotetaan otteesta.

5

feissi

lähes pystysuora ja sileä kallion yhtenäinen osa, joka jää kanttien tai halkeamien väliin

6

fleikki

tasaisesta kallioseinästä erkaneva kivilastu, jota voidaan kiivetä käyttäen *laybackia* tai *underia*

7

flägäys

flägätä; liputus; liputtaa

tekniikka, jolla estetään heilahdus ja tasapainon menettäminen asettamalla toinen jalka toisen takaa ristiin

Huomautus: Jalka voidaan myös asettaa ristiin toisen jalan edestä, mutta tällöin ei tavoitella tasapainon säilyttämistä, vaan vartalon saamista lähemmäs kalliota tai seinää.

8

frogi

tekniikka, jossa lantio tuodaan lähelle kalliota tai seinää astumalla jalkojen sisäsyrrjällä kallioon tai seinään päin, käytetään usein *släbeillä* tai *feisseillä* kiivettäessä

9

gaston

tekniikka, jossa vedetään otteesta sivusuuntaan niin, että peukalo osoittaa alaspäin ja kyynärpää sivulle

Huomautus: kun molemmat kädet vetävät vastakkaisiin suuntiin, puhutaan tuplagastonista.

10

heel hook

kantapäähookki

tekniikka, jossa jalka viedään sivulle tai ylöspäin lantion korkeudelle tai yli lantion korkeuden tarttumalla otteeseen pelkällä kantapäällä, käytetään usein *hänkeillä* kiivettäessä

11

hylly

kalliolla oleva sivuiltaan avoin tasanne, johon noustaan *mantteloimalla*

12

hänkki

nega

eteenpäin kallistuva kallio tai seinä

13

kahva

ylöspäin tai alaspäin osoittava iso ote, josta pystytään tarttumaan käyttäen suurinta osaa yhden käden tai molempien käsien sormista tai kaikkia sormia

14

kantti

ulkokulma

kalliossa oleva ulospäin osoittava nurkka, usein 45 asteen kulma

15

kneebar

tekniikka, jossa reisi tai polvi asetetaan otetta vasten samaan aikaan kun jalalla tai varpailla työnnetään vastaan toisella otteella, jolloin jalka lukittuu kahden otteen väliin, liike mahdollistaa käsien irrottamisen otteelta niiden lepuuttamiseksi (no hands rest)

16

knee drop

tekniikka, jossa kylki osoittaa kalliota tai seinää vasten, siten että otteelle astutaan kyseisen kyljen jalan sisäsyryllä ja toisen jalan ulkosyryllä polvien ollessa hieman koukussa ja lantion korkeudella, jolloin kallion tai seinän puoleista polvea käännetään alaspäin ulottuvuuden lisäämiseksi

18

krimppi

tekniikka, jossa sormien ensimmäiset nivelet taipuvat vastakkaiseen suuntaan kuin luonnollisesti, lisäksi peukalo voidaan asettaa etusormen päälle.

Huomautus: Usein käytetään myös verbi-ilmausta ”krimpata”

19

layback

lieback

tekniikka, jossa kiivetään kylki kalliota tai seinää vasten niin, että käsivarret pidetään suorassa sivulle päin, jalkojen ollessa samansuuntaisesti, edetään vetämällä käsillä ja työntämällä jaloilla

20

lista

pieni, alle yhden sorminivelen suuruinen ote, joka voi olla horisontaalinen tai diagonaalinen

21

manttelointi

tekniikka, jota käytetään hyllyille nousussa painamalla kämmenillä alaspäin ja nostamalla toinen jalka hyllylle

22

mätsäys

käsien tai jalkojen asettamista samalle otteelle, käytetään usein listoilla kiivettäessä

Huomautus: Usein käytetään myös verbi-ilmausta ”mätsätä otteelle”.

23

open hand

tekniikka, jossa pyöreään otteeseen tartutaan painamalla kämmentä ja sormia otetta vasten, käytetään *slouppereilla* kiivettäessä

24

pintsi

pinchi

puristusote, joka otetaan puristamalla otteen molemmilta puolilta, niin että ote jää sormien ja peukalon väliin

25

poketti

ote, johon mahtuu yhdestä kolmeen sormea

26

sidepull

saideri, saidari, sivuote

tekniikka, jossa vedetään otteesta sivusuuntaan niin, että peukalo osoittaa ylöspäin

Huomautus: vrt. *gaston*, jossa peukalo osoittaa alaspäin

27

sloupperi

slouppi

pyöreä ja laakea ote, joka otetaan *open hand* -tekniikalla

28

släbi

loiva kallioseinä, jossa on yleensä *sloupperi*-otteita

29

smieraus

tekniikka, jossa käytetään koko kiipeilykengän pohjaa tai päkiää painamalla sitä kalliota tai seinää vasten

30

toehook

tekniikka, jossa jalalla tartutaan otteeseen pelkästään jalan kärkiosalla, pääasiassa varpailla, käytetään usein *hänkeillä* kiivettäessä

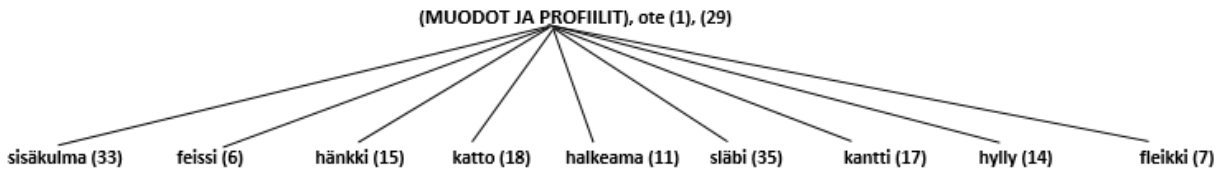
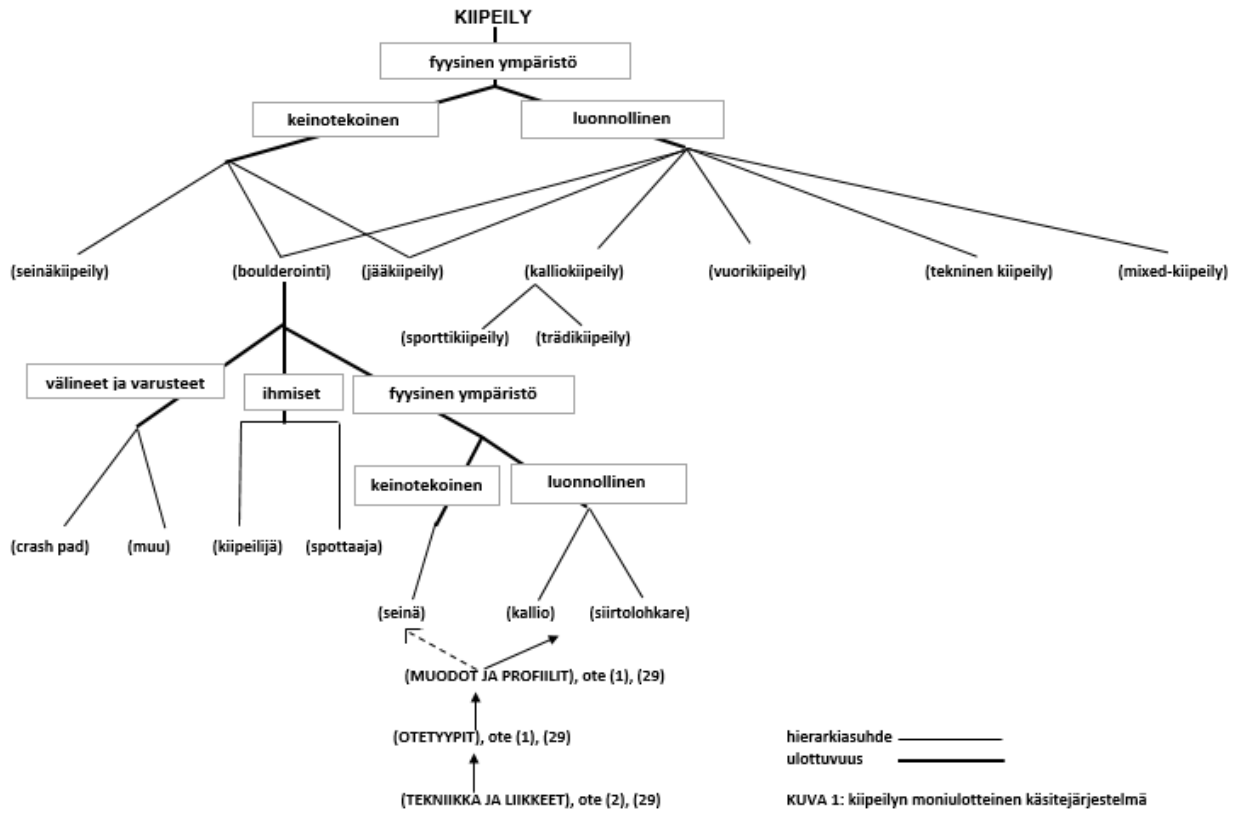
31

underi

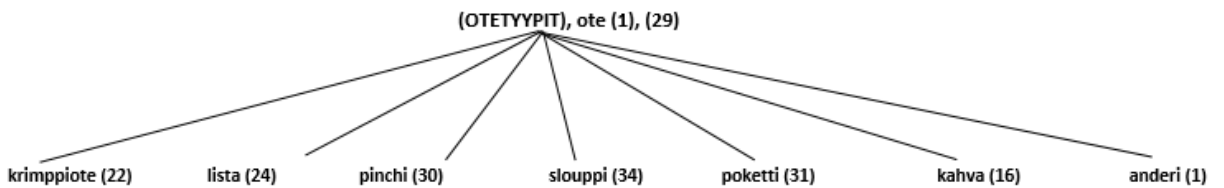
anderi, undercling

ote, joka otetaan kiinni alhaalta päin, niin että kämmen osoittaa alaspäin ja sormet ylöspäin

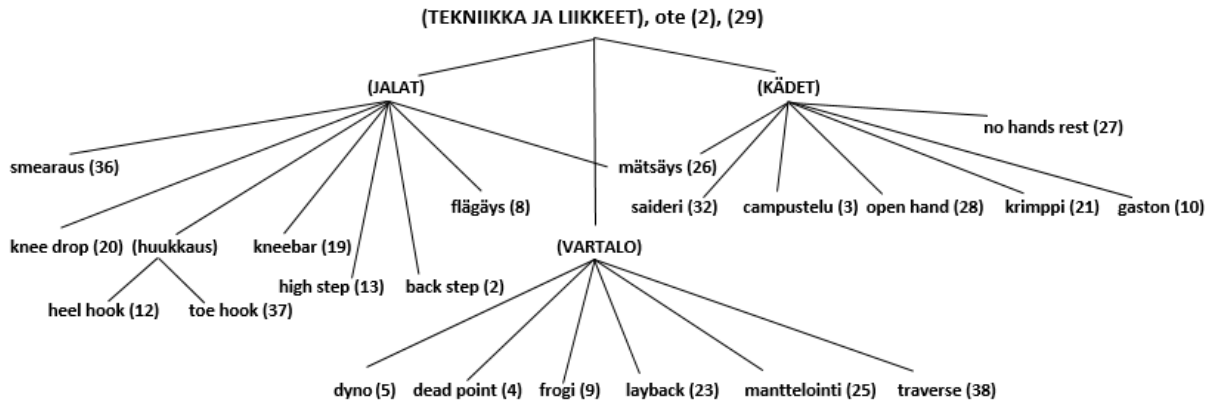
LIITE 7: Boulderointisanasto käsitejärjestelmään, versio 2



KUVA 2: kallion tai seinän muotojen hierarkkinen käsitejärjestelmä



KUVA 3: otetyyppien hierarkkinen käsitejärjestelmä



KUVA 4: tekniikan ja liikkeiden hierarkkinen käsitejärjestelmä

Boulderointisanasto

1

anderi

underi; undercling

ote (1), mistä tartutaan kädellä niin, että kämmen osoittaa ylöspäin

2

back step

back steppi; taka-askel

liike, jossa kylki käännetään kalliota tai seinää vasten astumalla otteelle (1) kyseisen kyljen jalan sisäsyryllä ja toisen jalan ulkosyryllä

Huomautus: vrt. *drop knee*, jossa toinen polvi käännetään alaspäin ulottuvuuden saamiseksi

3

campustelu

campus; campusmuovi
campustella (verbi)

liike, jossa vedetään itseä otteelta seuraavalle ja edetään pelkästään käsiä käyttämällä

4

dead point

liike, jossa samaan aikaan otteista käsillä vedettäessä ja jaloilla työnnettäessä hypätään siten, että toinen jalka irtoaa otteelta ja tartutaan käsillä seuraavaan otteeseen liikkeen äärikohtassa juuri ennen kuin kiipeilijä alkaa pudota alaspäin

Huomautus: vrt. *dyno*, jossa kaikki raajat irtoavat otteesta hetkeksi

5

dyno

dynota (verbi)

liike, jossa ponnistetaan jaloilla ja hypätään siten, että molemmat kädet ja jalat irtoavat otteilta ja tartutaan yhdellä kädellä seuraavaan otteeseen

Huomautus: Tupladynosta on kyse silloin, kun hypätään tarttuen molemmilla käsillä otteeseen

6

feissi

kallion yhtenäinen muoto, joka voi olla pystysuora, positiivinen tai negatiivinen ja joka jää *kanttien* tai *halkeamien* väliin

7

fleikki

tasaisesta kallioseinästä tai siirtolohkareesta erkaneva ohuehko kivilastu tai lohcare

8

flägäys

flägääminen, liputus

flägätä; tehdä flägi; liputtaa (verbi)

tekniikka, jolla estetään heilahdus ja tasapainon menettäminen (ns. ladon ovi) asettamalla toinen jalka toisen takaa tai edestä ristiin sille puolelle, jolle heilahdus tapahtuu

9

frogi

tekniikka, jossa lantio tuodaan lähelle kalliota tai seinää siten että jalat ovat haarallaan niin, että molempien jalkojen sisäsyrjä osoittaa kallioon tai seinään päin

10

gaston

tekniikka, jossa otteesta vedetään sivusuuntaan niin, että peukalo osoittaa alaspäin ja kyynärpää sivulle

Huomautus: kun molemmat kädet vetävät vastakkaisiin suuntiin, on kyse tuplagastonista

11

halkeama

kalliossa tai siirtolohkareessa oleva rako, joka voi olla horisontaalinen, vertikaalinen tai diagonaalinen

12

heel hook

heel hookki; kantapäähuuikki

tekniikka, jossa jalka viedään sivulle ja tartutaan otteeseen pelkällä kantapäällä varpaiden ja jalkapohjan sijaan

13

high step

high steppi

liike, jossa jalka nostetaan korkealle lantion yläpuolelle otteelle tai muodolle

14

hylly

kallion tai seinän muoto, joka on sivuiltaan avoin tasanne

15

hänkki

nega

jyrkkä kallion tai seinän profiili, joka kallistuu eteenpäin kiipeilijää kohti yli 90 asteen kulmassa

16

kahva

ote (1), joka voi osoittaa ylöspäin, alaspäin tai viistoon ja josta voi tarttua vähintään kaikilla yhden käden sormilla

17

kantti

ulkokulma

kalliossa oleva ulospäin osoittava nurkka, joka on usein 45 astetta

18

katto

kallion tai siirtolohkareen muoto, joka kallistuu kiipeilijän päälle ja on lähes horisontaalinen

19

kneebar

tekniikka, jossa reisi tai polvi asetetaan otetta (1) tai kallion tai seinän muotoa vasten samaan aikaan kun jalalla tai varpailla työnnetään vastaan toisella otteella, jolloin jalka lukittuu kahden otteen (1) tai muodon väliin

20

knee drop

drop knee

tekniikka, jossa kylki osoittaa kalliota tai seinää vasten, siten että otteelle (1) astutaan kyseisen kyljen jalan ulkosyrjällä ja toisen jalan sisäsyryllä, jolloin kallion tai seinän puoleista polvea käännetään alaspäin ulottuvuuden lisäämiseksi

21

krimppi

krimpata (verbi)

tekniikka, jossa tartutaan otteesta (1) sormien ensimmäisillä nivelillä, jolloin sormien toiset nivelet taipuvat vastakkaiseen suuntaan

Huomautus: lisäksi peukalo voidaan asettaa etusormen päälle, jolloin käytetään nimitystä full krimppi tai täyskrimppi

22

krimppiote

ote (1), josta voi tarttua vain ensimmäisillä sorminivelillä

23

layback

tekniikka, jos kiivetään kylki kalliota tai seinää päin, niin että käsivarret ovat suorassa sivulle päin jalkojen ollessa samansuuntaisesti, edetään vetämällä käsillä ja työntämällä jaloilla

24

lista

ote (1), joka voi olla kooltaan alle senttimetrin ja neljän senttimetrin väliltä ja horisontaalinen tai diagonaalinen

25

manttelointi

liike, jossa nousee otteelle tai muodon päälle painamalla kämmenillä alaspäin ja nostamalla ensin toinen jalka otteen tai muodon päälle

26

mätsäys

mätsätä (verbi)

tekniikka, jossa käsi tai jalka tuodaan samalle otteelle toisen raajan kanssa ennen siirtymistä otteelta (1) seuraavaan

27

no hands rest

liike, jossa molemmat kädet voidaan päästää irti otteilta (1) käsien lepuuttamiseksi

28

open hand

tekniikka, jossa pyöreään otteeseen (1) tartutaan painamalla sormia ja tarvittaessa kämmentä otetta (1) vasten

29

ote (1)

kalliossa tai seinässä oleva paikka, josta tartutaan käsillä tai jaloilla

ote (2)

tapa, jolla otteeseen (1) tartutaan kiinni

30

pinchi

pintsi

ote (1), johon tartutaan puristamalla otetta käsillä molemmilta puolilta siten että ote jää sormien ja peukalon väliin

31

poketti

kolo tai onkalo kalliossa, johon tartutaan yhdestä kolmeen sormea tai koko kädellä

32

saideri

sidepull

tekniikka, jossa vedetään otteesta sivusuuntaan niin, että peukalo osoittaa ylöspäin

Huomautus: vrt. *gaston*, jossa peukalo osoittaa alaspäin

33

sisäkulma

dihedraali

kalliossa tai siirtolohkareessa oleva sisäänpäin kääntyvä nurkka, joka jää usein kahden kallioseinämän väliin

34

slouppi

sloupperi

ote (1), joka on muodoltaan pyöreä ja laakea

35

släbi

loiva kallion tai seinän profiili, joka kallistuu poispäin kiipeilijästä usein alle 90 asteen kulmassa

36

smearaus

smieraus

tekniikka, jossa käytetään koko kiipeilykengän pohjaa tai päkiää painamalla jalkaa kalliota tai seinää vasten

37

toe hook

tekniikka, jossa tartutaan otteeseen vetämällä tai painamalla jalan kärkiosaa otetta vasten

38

traverse

sivuttaissuuntaan tapahtuvaa liikettä

Liite 8: Résumé

INTRODUCTION

La motivation de conduire une recherche sur l'escalade est née de l'expérience de l'auteure elle-même. L'auteure a commencé l'escalade en tant que passe-temps en 2006. Pendant les années l'auteure a remarqué les effets de popularité croissante de l'escalade sur le vocabulaire d'escalade utilisé parmi les grimpeurs eux-mêmes.

L'auteure a participé au cours de terminologie de l'université de Turku à l'automne 2016 pour créer un vocabulaire d'escalade basé sur des règles de terminologie contenant des termes et leurs définitions, sur la base des relations entre les notions et des systèmes notionnels. Le vocabulaire est rédigé en finnois-français-finnois. Les sources ont consisté de divers vocabulaires en finnois, en français et en anglais, pris sur Internet, et de la littérature publiée en finnois et en anglais. En ce qui concerne les sources en question, l'auteure a observé qu'il n'existait pas un vocabulaire cohérent et complet en escalade en finnois basé sur les règles terminologiques. De plus, l'auteure a observé qu'au sein de divers vocabulaires déjà existants l'écriture de quelques termes divergeaient entre les vocabulaires et qu'il existait aussi des synonymes multiples. Cette observation a créé l'idée de l'étude sur le vocabulaire d'escalade parmi les utilisateurs, c'est-à-dire parmi les grimpeurs eux-mêmes.

La structure de cette recherche est composée ainsi : d'abord, sont traité les objectifs du travail et le cadre théorique. Ensuite, est esquissée l'escalade en tant que sport et objet de recherche, est enfin présentée le corpus et la méthodologie pour pouvoir discuter de l'analyse et de la conclusion.

LES OBJECTIFS DU TRAVAIL

Le but de cette recherche est d'examiner les points de vue et avis des utilisateurs actuels sur le vocabulaire de l'escalade. De plus, la recherche s'intéresse à l'utilisation et à la préférence des synonymes parmi les utilisateurs et aussi au moyen d'apprendre le vocabulaire de l'escalade.

D'une part, le cadre théorique de cette recherche consiste des règles de la terminologie. D'autre part, il consiste de l'approche socioterminologique, parce que le but de ce travail est de prendre en compte le point de vue de véritables utilisateurs du vocabulaire afin qu'il

soit utile. Pour cela, on prépare et réalise une étude avec une approche pratique considérant les points de vue des grimpeurs. L'idée est d'apprendre le vocabulaire du domaine de l'escalade à partir des utilisateurs eux-mêmes.

CADRE THEORIQUE

Quand un individu pense à phénomène réel, abstrait ou concret, il pense aux qualités qui le décrivent le mieux. Ces qualités forment une image, une notion, dans l'esprit de l'individu. Les notions sont connectées en formant des systèmes notionnels. En terminologie, pour créer des définitions de bonne qualité qui correspondent à termes certains, il faut tout d'abord classer, analyser et organiser les relations entre les notions. Dans ce travail sont présentés deux types de relations entre les notions, une relation cause-effet et une relation hyperonyme-hyponyme.

En terminologie les notions sont organisées à l'aide de définitions et de termes. Les définitions sont des descriptions verbales et exactes de notions et les termes sont des noms référant à ces notions. La qualité des définitions détermine la qualité de tout le travail terminologique.

Les termes font partie des langues spécialisées. En faisant la différence entre une langue spécialisée et une langue commune, l'essentiel est le vocabulaire et les notions. En langue commune, le vocabulaire et les notions sont connus par tous les utilisateurs de la langue. En langue spécialisée, le vocabulaire diverge de celui de la langue commune et est seulement compris par les utilisateurs de la langue spécialisée en question.

En langue commune, la polysémie (un mot a plusieurs significations ou un mot a plusieurs interprétations) est attendue, mais en langue spécialisée, elle pose des problèmes particulièrement en communication dans le même domaine. La plupart de termes en langues spécialisées sont des emprunts. Quand on communique en utilisant des emprunts, on montre l'affinité d'un groupe, car seulement les experts connaissent le vocabulaire et l'argot professionnel de certains domaines.

À cause des problèmes de communication, l'approche dominante en terminologie traditionnelle ignore la possibilité de la polysémie, elle n'approuve donc pas plusieurs termes ou plusieurs définitions du même terme, et de plus, elle rejette la synonymie. La normalisation est un moyen d'enlever la polysémie en terminologie.

La socioterminologie est une approche critique de la terminologie traditionnelle. En tant que discipline descriptive, elle souligne la variation dans toute langue et considère l'oral et l'écrit comme aussi important. De plus, elle considère les situations permettant l'utilisation des termes essentiels et l'utilisation des synonymes comme un phénomène attendu du langage. La socioterminologie rejette la normalisation en tant que moyen de limiter le langage : néanmoins, la culture a tendance à la diversifier. Pour cela, elle accepte la possibilité de variation et rejette la conception d'un seul terme et d'une seule définition. La socioterminologie s'intéresse notamment à la compréhension de la circulation des termes.

La terminologie traditionnelle souligne la normalisation en tant que moyen de clarifier la communication et d'empêcher les malentendus en langues spécialisées. Cependant, en socioterminologie l'observation, selon laquelle les synonymes existent en langues spécialisées, est un phénomène réel du langage.

ESCALADE ET DELIMITATION DE DOMAINE

L'escalade est un exercice physique dont l'idée est de monter sur une montagne ou sur un relief, sur une chute de glace ou sur un mur artificiel en utilisant ses mains et ses pieds pour progresser. Il s'agit d'un sport qui devient progressivement populaire en Finlande et mondialement. Il existait seulement quelques grimpeurs en Finlande dans les années 50 et 60, le chiffre serait aujourd'hui d'environ 50 000 pratiquants (Cf. Korosuo 2017, 10). L'escalade a aussi été choisie en tant que sport additionnel au programme des Jeux olympiques de 2020.

Il existe plusieurs formes, types et styles d'escalade. L'escalade peut être pratiquée aussi bien en extérieur sur roche, en montagne, sur glace ou sur bloc qu'en intérieur sur des structures artificielles. Dans cette étude, l'auteure s'intéresse à l'escalade de bloc, pratique qui consiste à l'ascension de rochers de quelques mètres de hauteur. L'escalade de bloc est la plus populaire de toutes les pratiques d'escalade aujourd'hui. Ce sport se fait sans équipement classique qui permet de s'assurer en escalade, le grimpeur utilisant seulement son corps, ses mains et ses pieds pour progresser et un matelas de protection en cas de chute. Dans le vocabulaire terminologique, on s'intéresse aux mouvements et aux techniques qui résultent de l'environnement physique : les formes et prises de la roche ou du mur artificiel. Tout le vocabulaire de l'escalade ne s'utilise pas dans tous les types, styles ou formes d'escalade. Les mouvements et techniques d'escalade de bloc diffèrent

de ceux de l'escalade de glace, par exemple, car les outils, les équipements et l'environnement physique sont différents.

Bien que l'escalade soit un sport dont la popularité est croissante, elle peut toujours être considérée en tant que discipline marginale en Finlande. L'escalade est un sport social où on communique en utilisant un vocabulaire caractéristique que l'utilisateur de la langue du domaine en question peut uniquement comprendre. On peut donc classer le vocabulaire dans la catégorie des langues spécialisées.

CORPUS ET METHODOLOGIE

Dans cette étude est examiné un vocabulaire d'escalade rédigé selon les règles de la terminologie considérant les points de vue de l'utilisateur. Le vocabulaire de l'escalade en finnois consiste en des emprunts. Cela peut expliquer la différence dans l'écriture de quelques termes. De plus, un certain nombre de synonymes existent. Ainsi, dans cette étude, on s'intéresse aux termes que l'utilisateur favorise, aux effets du nombre des adeptes croissants sur le vocabulaire de l'escalade tout autant qu'au moyen et qu'au besoin d'apprendre ce vocabulaire d'escalade.

La méthode de cette recherche consiste, une part, à définir les règles de terminologie qui forment le corpus écrit, et d'autre part, elle consiste de l'étude avec une approche pratique considérant les points de vue de grimpeurs, formant le corpus oral de cette recherche. Pour garantir la représentativité dans cette étude, les utilisateurs réels, les grimpeurs, ont été choisis en tant que participants. Avant de choisir les participants, ils ont été divisés en groupes représentatifs dont la généralisation des résultats a dépendu. L'essentiel sont les caractéristiques en commun de tous les utilisateurs et ceux qui les divisent en groupe représentatifs.

Dans cette étude, les utilisateurs actuels sont des grimpeurs et ce qui va les définir en tant que tel est la fréquence de la pratique, autrement dit l'expérience et la fréquence des exercices en escalade. L'objectif dans cette étude a été d'examiner l'utilité du vocabulaire de l'escalade et de trouver des utilisateurs d'expérimentés. La présupposition est que plus le grimpeur participe et pratique ce sport, mieux il connaît le vocabulaire.

Une enquête préliminaire a été préparée et exécutée dans le but de déterminer dans quel groupe placer chaque grimpeur individuellement. Le but de cette enquête est d'assurer un nombre suffisant d'utilisateurs dans chaque groupe représentatif, ainsi au minimum, trois,

et au maximum, cinq utilisateurs. Dans cette étude, les groupes représentatifs ont été définis selon les années d'expérience de pratique (de 1 an à 20 ans et plus). De plus, cette enquête a été organisée en échantillon, non prélevé au hasard, avec un objectif entre 10 et 13 participants.

Dans l'enquête préliminaire, cinq questions à choix multiples ont été posées. Les questions ont concerné les années d'expérience en escalade, la fréquence des exercices d'escalade par semaine, quel(s) type(s) d'escalade l'utilisateur a pratiqué et s'il s'est agi d'une pratique en extérieur ou en intérieur et la fréquence de participation aux concours d'escalade. L'étude avec une approche pratique considérant les points de vue de grimpeurs a été réalisée via un entretien individuel préparé d'avance, et organisé par thèmes, avec des questions ouvertes et fermées.

Tout d'abord, les questions de l'enquête préliminaire de même que les questions d'entretien ont été révisées par la directrice de cette étude de maîtrise. De plus, l'entretien a été testé avec une personne au préalable avant de démarrer l'étude en bonne et due forme.

RESULTATS ET ANALYSE

Dans l'enquête préliminaire, ont participé dix utilisateurs dont huit participaient à l'entretien individuel. Ensuite, sont présentés les résultats et l'analyse de ces huit utilisateurs.

Le but de l'enquête préliminaire était de garantir un nombre suffisant et égal de participants dans chaque groupe représentatif, mais finalement cela n'a pas réussi. Dans deux groupes (l'expérience de 10 à 15 ans et de 15 à 20 ans, n=1), le nombre de participants ne correspondait pas celles des autres groupes (de 1 à 5 ans, de 5 à 10 ans, 20 ans et plus, n=2). Un groupe n'a pas été représenté du tout (moins de 1 an). Selon les résultats, les années d'expérience de l'escalade, couvrant de 1 an à 20 ans et plus, garantissent une bonne représentativité. Cela vaut aussi pour la fréquence d'utilisation, car tous les participants pratiquent l'escalade régulièrement de 2 à 5 fois par semaine, ce qui indique l'engagement et leur connaissance du vocabulaire de l'escalade.

Chaque participant pratique au moins l'escalade de bloc, mais aussi d'autres formes/types d'escalade (escalade sportive n=6, escalade en moulinette n=4, escalade traditionnelle n=3, escalade de glace n=3, alpinisme n=2, escalade mixte n=1). De plus, chaque

participant pratique l'escalade en extérieur et en intérieur, et pas seulement l'un ou l'autre. Cela renforce la connaissance du vocabulaire d'escalade en général. La réponse à la question concernant leur participation aux concours d'escalade ne correspond pas à l'engagement indiqué par la fréquence des exercices d'escalade par semaine ou l'expérience d'escalade par an (la moitié participe aux concours une fois ou pas du tout, trois personnes participent rarement et une personne participe des temps en temps).

L'entretien individuel a été réalisé en face à face avec cinq utilisateurs, et avec trois, au moyen du programme Microsoft Skype. La moitié des participants sont des femmes et la moitié des hommes, âgés de 25 à 40 ans. De plus, un entretien avec une spécialiste a été réalisé.

L'entretien individuel est composé de cinq thèmes et de questions ouvertes et fermées, élaborées d'avance et exécutées sur une présentation Power Point. Le premier thème a concerné la nomination des images, le deuxième thème l'explication de termes, le troisième thème la nomination de définitions, le quatrième thème les synonymes et le cinquième thème les systèmes notionnels. De plus, une question a concerné le moyen d'apprendre le vocabulaire d'escalade et l'utilité du vocabulaire de l'escalade complet rédigé selon les règles terminologiques.

Pour traiter le premier thème, a été demandé aux participants de nommer sept images différentes. Le but a été d'examiner la connaissance du vocabulaire de l'escalade par images et par langage spontané. La plupart de participants a été capable de nommer la plupart des images. Néanmoins, quelques images ont reçu différentes appellations : cinq images ont été similaires et deux ont différé l'un à l'autre. Dans le traitement du deuxième thème, il s'est agi d'expliquer sept termes différents ; l'idée a été d'observer la conception de termes du point de vue de l'utilisateur par rapport à celle de l'auteur. Les termes choisis ont consisté en des termes liés aux prises d'escalade, aux techniques, aux mouvements aussi bien qu'en des termes considérés comme typiques qu'en des termes considérés comme moins connus en escalade de bloc. Au total, les réponses ont pratiquement été uniformes. Un terme sur sept a engendré le plus de réponses différentes. Dans le traitement du troisième thème, les participants ont eu à nommer sept définitions différentes du vocabulaire de l'escalade. Le but a été d'examiner le fonctionnement de définitions rédigées, selon des règles de terminologie. Les réponses ont montré que la plupart des définitions ont été correctes et identifiables. Dans le traitement du quatrième

thème, il s'est agi de l'utilisation des synonymes. Les participants ont eu à choisir quel terme ou quels termes ils préfèrent. Les participants ont reçu comme conseil de choisir un ou plusieurs termes et de mentionner s'ils n'en préféreraient aucun. Dans cette phase, sept termes choisis (d'un à quatre synonymes par chaque terme) ont été montrés aux participants par l'intermédiaire de Power Point. Quelques termes montrés ont été les mêmes que dans le premier thème où les participants ont eu à nommer des termes par images et par langage spontané. Pour traiter le cinquième thème de l'entretien, aux participants ont été montrés les systèmes notionnels rédigés par l'auteure (à voir annexes de 1 à 6). Dans cette phase, on a demandé aux participants leur compréhension de chaque système notionnel montré un par un. En ce qui concerne le premier système notionnel, il a concerné la relation hyponyme-hyperonyme entre les types différents d'escalade (à voir annexe 1). Sept sur huit participants l'ont décrit raisonnablement et logiquement. Un participant a, néanmoins, trouvé ce système notionnel difficile à comprendre à cause de la division en fyysinen ympäristö (l'environnement physique) qui a apparu deux fois. Les participants ont eu à donner leur avis et à mentionner s'il manquait des termes dans les systèmes notionnels. Au total, six participants ont proposé des termes parmi lesquels ont été cités, entre autres, Dry Tooling, Deep Water Solo (DWS) et escalade en plusieurs longueurs.

Ensuite, les participants ont eu à considérer des systèmes notionnels de relation hyponyme-hyperonyme illustrée par les formes et les prises de rocher ou mur artificiel (à voir annexe 2 et 3). Généralement, les participants ont considéré ces systèmes notionnels comme clairs et compréhensibles. Dans le système notionnel suivant (à voir annexe 4 et 5), il s'est agi de la relation cause-effet illustrée par les prises et les formes de rocher ou par le mur artificiel et les techniques et mouvements d'escalade. La moitié des participants a considéré le système notionnel cause-effet comme logique, compréhensible et complet, l'autre moitié l'a considéré comme déficient et relevant d'un défi ; ceux-ci ont alors trouvé qu'il était presque impossible de démontrer une relation cause-effet à partir des prises et des formes montrées et que les possibilités étaient plutôt illimitées bien que les relations cause-effet rédigés aient été les plus typiques. De plus, ils ont trouvé qu'il était difficile de faire une telle répartition. Six participants ont proposé plusieurs nouvelles relations cause-effet, quand d'autres participants ont proposé de rendre le système notionnel plus simple.

L'analyse basée sur la documentation recueillie de huit entretiens individuels est d'une part cohérente, d'autre part différente. Les réponses du premier thème montrent que les synonymes existent dans la pratique et que le vocabulaire est identifiable par images. En somme, selon les réponses combinées du deuxième et du troisième thème, il peut être constaté que la plupart des définitions ont été correctes. Pourtant, les réponses ont montré que quelques définitions ont manqué de précision ou même ont été fausses. Le quatrième thème a relevé les préférences des synonymes parmi les utilisateurs. De plus, en comparant le langage spontané au choix conscient, on a remarqué quelques différences. Cela peut indiquer le fait qu'en général les synonymes sont utilisés et le fait que les synonymes ont la même valeur pour l'utilisateur.

L'analyse basée sur la documentation recueillie montre aussi que le principal moyen d'apprendre le vocabulaire du domaine de l'escalade est réalisé directement entre grimpeurs, en plus de l'être par l'intermédiaire de réseaux sociaux, comme YouTube, de films ou documentaires, de la littérature et des magazines spécialisés sur l'escalade. Le vocabulaire de l'escalade a été particulièrement considéré comme utile pour les débutants, novices et adeptes. Quelques utilisateurs ont même trouvé que le vocabulaire complet de l'escalade pourrait standardiser le vocabulaire et aider la communication entre grimpeurs. De plus, le vocabulaire de l'escalade a été considéré comme important afin que le grimpeur sente qu'il fasse partie d'un groupe.

Selon les réponses des entretiens, des changements ont été faits sur les termes, les définitions et sur les systèmes notionnels. Les termes ou les synonymes préférés par les utilisateurs ont été choisis en tant que termes principaux dans le vocabulaire. De plus, les réponses ont montré que s'il n'existait pas un seul terme et une seule notion, le nouveau terme créé n'était pas un emprunt. Les réponses concernant les systèmes notionnels choisis ont donné des informations importantes sur les défis de la relation cause-effet, sur le vocabulaire de l'escalade ainsi que sur des termes et des définitions à ajouter au vocabulaire. De plus, les définitions fausses ou imprécises ont été corrigées, selon les réponses des utilisateurs. En fin de compte, les réponses ont montré la différence de conception de quelques termes : le même terme réservé à la description de technique et de prise d'escalade. Cela peut expliquer la raison pour laquelle quelques participants ont trouvé difficile de comprendre les systèmes notionnels.

En général, les réponses ont fait apparaître des propositions et des solutions différentes pour modifier ou réorganiser le vocabulaire de l'escalade ce qui a été le but de l'entretien, mais aussi ont apporté des doutes sur le fait de savoir s'il est possible de rédiger un système notionnel de relation cause-effet, tel qu'il soit senti comme complet et raisonnable, à partir des formes de rocher ou de mûr artificiel, des prises, de la technique et des mouvements d'escalade.

Les réponses apportées par les utilisateurs trouvaient qu'il est presque impossible de démontrer une relation cause-effet entre les prises et formes certaines et que les possibilités sont plutôt illimitées. De plus, les réponses trouvaient qu'un grand nombre de flèches décrivant la relation cause-effet rend le système notionnel difficile. Considérant ces réponses, les systèmes notionnels étaient rendus plus simple, les noms et la répartition de relation hyponyme-hyperonyme était modifié et les systèmes notionnels de relation cause-effet enlevés complètement. En fin de compte, le vocabulaire de l'escalade de bloc contient à terme 37 termes et définitions (à voir le vocabulaire corrigé l'annexe 8).

CONCLUSION

Selon l'analyse de cette étude, les synonymes existent et sont considérés comme importants dans la langue de spécialité de l'escalade. Pourtant, a été remarqué qu'il existe plusieurs définitions ou conceptions pour un même terme, mais cela a suscité de la confusion dans la communication et dans la conception des systèmes notionnels. D'une part, cette recherche décrit le point de vue socioterminologique du langage réel et qu'il existe une incohérence dans la communication entre locuteurs. D'autre part, selon l'analyse de cette étude, les points de vue de la terminologie traditionnelle s'appuyant sur la standardisation pour éviter les problèmes de communication ont été renforcés : pour rendre la communication au moins possible, le langage réel a besoin de standardisation de temps en temps.

Selon l'enquête préliminaire, il est possible de constater que le groupe d'utilisateurs choisi a été hétérogène. D'une part, l'échantillon est resté modeste ce qui a pour effet de ne pas généraliser les résultats, d'autre part, les résultats soutiennent la recherche socioterminologique et la terminologie de l'escalade antérieurement faites. Par exemple, en comparant les résultats de cette étude aux autres études, il est possible de remarquer une cohérence en ce qui concerne l'utilisation de la synonymie (Cf. Kinnunen 2001 et Suursalmi-Seppälä 2018). D'autre part, il est, néanmoins, possible de remarquer que les

résultats de cette étude diffèrent de celle de Pihkala (1999) Wûsteristä sosioterminologeihin. Elle a remarqué que les termes en finnois sont préférés à ceux issus d'emprunt, ce qui n'appuie pas entièrement les résultats de cette recherche (dans cette étude en choisissant les synonymes, les termes emprunts ont été préférés, bien qu'en nommant les termes, ceux en finnois ont été préférés). De plus, au sein de cette recherche et de l'évaluation du vocabulaire rédigé, la méthode de l'étude avec une approche pratique considérant les points de vue des grimpeurs a été réalisée mettant à jour un aspect nouveau au sein de la recherche socioterminologique.

L'étude avec une approche pratique considérant les points de vue de grimpeurs, menée sur la base d'entretiens individuels avec des thèmes et des questions ouvertes et fermées, s'est révélée une bonne méthode. Si l'étude avait été exécutée en tant que questionnaire, l'échantillon aurait été plus large, mais quantitatif et non qualitatif. L'autre méthode optionnelle aurait pu être un entretien oral différent, par exemple, une description de voie d'escalade ou une analyse discursive oral lors de concours d'escalade. En rédigeant le vocabulaire d'escalade, a été remarquée la possibilité de créer plusieurs vocabulaires d'escalade, selon le type, la forme ou le style d'escalade en question ; ce qui aurait pu être proposé comme l'idée de sujet suivant.

L'auteure de ce vocabulaire proposera pour l'association de l'escalade de Finlande (Suomen kiipeilyliitto, SKIL) la publication du vocabulaire d'escalade de bloc qui tiendra compte des corrections proposées dans ce travail. Si la publication est mise à jour, les images correspondant à chaque terme seront probablement ajoutées pour que les utilisateurs puissent avoir une meilleure compréhension des termes.